

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

JOINT VENTURE SÖZLEŞMELERİNE KONU
İŞ ORTAKLIKLARININ
HUKUKİ NİTELİĞİ VE YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Alican ERTAŞ

TEZ DANIŐMANI
Prof. Dr. Kudret GÜVEN

ANKARA – 2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde **Alican ERTAŞ** tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 01.11.2019

Tez Adı: Joint Venture Sözleşmelerine Konu İş Ortaklıklarının Hukuki Niteliği ve Yapısı

Tez Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Kudret GÜVEN – Başkent Üniversitesi

Doç. Dr. Zeynep İpek YÜCER – Başkent Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞAHİN – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. İpek KALEMCI TÜZÜN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

19.11.2019

Öğrencinin Adı, Soyadı: Alican ERTAŞ

Öğrencinin Numarası: 21510260

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Kudret GÜVEN

Tez Başlığı: Joint Venture Sözleşmelerine Konu İş Ortaklıklarının Hukuki Niteliği ve Yapısı

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan toplam 67 sayfalık kısmına ilişkin 02.10.2019 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 14'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası

ONAY

19.11.2019

Prof. Dr. Kudret GÜVEN

TEŐEKKÖR

Çalıőmanın hazırlanması sırasında desteklerini eksiksiz hissettiğim canım eőim, güzel ailem ve dostlarım ile sonsuza kadar yaőatacađımız TŸrkiye Cumhuriyeti Devleti'nin aziz kurucusu; ulu önder Gazi Mustafa Kemal AtatŸrk ve silâh arkadaşları ile ulusal birliğimizin korunması adına vŸcutlarını siper etmiş tüm őehit ve gazilerimiz ve onların çok değerli ailelerine teőekkŸrŸ borç bilirim.

ÖZET

Küresel değerler, toplumların sosyolojik ve kültürel birikimlerini etkisi altına aldığı gibi ticari birikimleri üzerinde de büyük yenilikleri beraberinde getirmektedir. Teknoloji ve yatırım olgularının alanlar arası bir boyuta kavuşması, piyasalardaki mal ve hizmet ihtiyacının günden güne artmasına neden olmaktadır. Bunun için, bilgi, sermaye ve alan hâkimiyetinin bir araya getirilmesi adına çeşitli ortaklık yöntemleri benimsenmektedir. Bu yöntemlerden en sık rastlanılanlardan biri ise Joint Venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarıdır.

Günümüzde uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren çeşitli konular bakımından birbirini tamamlayıcı nitelikte olan taraflar, sermayeleri ile ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelerek pazara erişim ve himaye gücünü artırma yoluna gitmektedir. Zira müşterek iş ortaklığı, ortak girişim, müşterek girişim, ortak teşebbüs veya müşterek teşebbüs olarak da adlandırılan bu ortaklık türünde üstlenilen risk paylaşılmakta; teknik, mali ve ticari anlamda adeta bir birliktelik yaratılmaktadır. Ülkemizde daha çok inşaat, petrol, maden ve yatırım alanında kendini gösteren bu ortaklıklara ilişkin genel çerçevede adi ortaklık hükümleri uygulanırken birtakım istisnai düzenleme de mevcuttur.

Nihayet, anılan çalışmada Joint Venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının unsurları irdelenerek çalışmaya konu iş ortaklığı türünün benzer sözleşmelerle karşılaştırılması yapılmıştır. Ortak girişimlerin kuruluş şekli, çalışma alanları ve nitelikleri ile tabiiyetleri bakımından bir araya gelmeleri, hukuki niteliği ve yapısı, yönetim ve temsili ile sonra ermesi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Öğretide hâkim olan görüşler, çeşitli yargı kararlarıyla tartışılarak desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *joint venture, iş ortaklığı, müşterek iş ortaklığı, ortak girişim, müşterek girişim, ortak teşebbüs, müşterek teşebbüs, JV*

ABSTRACT

Global values are influencing the sociological and cultural accumulations of societies as well as bringing great innovations on their commercial capitals. Inasmuch as the technology and investment reach an inter-enterprise dimension, this causes an increase of demand on needs and services day by day. Thus, in order to gather capitals and the field force, various methods of partnerships are being adopted by investors. Within this scope, joint venture agreements are one of the most frequently used partnerships methods.

Contracting parties who complete each other with practice and technical knowledge required for various topics, convene with their stocks and a common aim supposing to procure market access and increase of patronage. By this way, risk sharing and technical, financial and commercial gathering would be provided. In our country, joint ventures which the clauses for ordinary partnerships are applied, assert mostly in constructing, petroleum, mining and investing industries.

In this study the legal elements of joint venture agreements and the comparison of similar contracts were examined. The formations, fields of studies, qualifications, legal characteristics, and management of joint ventures were also discussed doctrinally with court orders in details.

Key Words: *joint venture, joint enterprise, partnership, JV*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	XIII

GİRİŞ

JOINT VENTURE KAVRAMI İLE JOINT VENTURE'İN ORTAYA ÇIKIŞI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AMACI

I. JOINT VENTURE KAVRAMI	1
II. JOINT VENTURE'İN ORTAYA ÇIKIŞI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AMACI .	3
A) Joint Venture'ın Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	3
B) Joint Venture'ın Amacı	6

BİRİNCİ BÖLÜM

JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

I. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TANIMI	8
II. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI	12
A) Kişi Unsuru	13
B) Sözleşme - Ortaklık Unsuru	15
C) Sermaye Unsuru	19
D) Ortak Amaç - Kâr Etme Unsuru	20
E) Faal Katılım Unsuru (Affectio Societatis)	20
F) Ortak Yönetim Unsuru	21
G) Süre Unsuru	22

İKİNCİ BÖLÜM

JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ İLE BENZER SÖZLEŞMELERİN KARŞILAŞTIRMASI

I. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ	24
A) Kuruluş Şekli Bakımından	24
1) Sözleşmeye Dayalı Ortaklıklar	24
2) Sermaye Katılımlı Ortaklıklar	26
B) Çalışma Alanları Bakımından	28
1) İnşaat Sektörü Alanında Oluşturulan Ortaklıklar	28
2) Petrol ve Maden İşletmeciliği Alanında Oluşturulan Ortaklıklar	29
3) Ortak Araştırma ve Üretim Alanında Oluşturulan Ortaklıklar	29
C) Ortakların Tabiiyeti Bakımından	30
1) Ulusal Ortaklıklar	30
2) Uluslararası Ortaklıklar	31
D) Ortakların Niteliği Bakımından	32
1) Devletler Arasında Öngörülen Ortaklıklar	32
2) Devletler ile Özel Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar	33
3) Gerçek Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar	33
4) Tüzel Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar	34
II. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİ İLE BENZER SÖZLEŞMELERİN KARŞILAŞTIRMASI	35
A) Konsorsiyum Sözleşmesi ile Karşılaştırması	35
B) Holding Sözleşmesi ile Karşılaştırması	37
C) Konzern Sözleşmesi ile Karşılaştırması	37
D) Kartel Sözleşmesi ile Karşılaştırması	38
E) Partnership Sözleşmesi ile Karşılaştırması	38
F) Şirket Birleşme Sözleşmesi ile Karşılaştırması	39
G) Franchising Sözleşmesi ile Karşılaştırması	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
JOINT VENTURE'IN HUKUKİ NİTELİĞİ, YORUMLANMASI VE
SÖZLEŞMESEL YAPISI

I. GENEL OLARAK	41
II. JOINT VENTURE'IN SÖZLEŞMESEL YAPISI	46
A) Temel Sözleşme	46
B) Ortaklık Sözleşmesi	48
C) Uydu (Satelit) Sözleşme	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
JOINT VENTURE'IN YÖNETİM VE TEMSİLİ İLE ORTAKLARIN
HAK VE BORÇLARI

I. JOINT VENTURE'IN YÖNETİM VE TEMSİLİ	51
A) Adi Şirketler Bakımından	51
1) Adi Şirketlerin Yönetimi	51
2) Adi Şirketlerin Temsili	54
B) Joint Venture'lar Bakımından	55
1) Joint Venture'ın Yönetimi	55
a) İnşaat Komisyonu (Yönetim Kurulu – Ortaklar Kurulu – Müdürler Kurulu Yönetim Komitesi)	55
b) Pilot – Lider Firma	56
2) Joint Venture'ın Temsili	56
II. ORTAKLARIN HAK VE BORÇLARI	59
A) Sermaye Payı Koyma Borcu	59
B) İşbirliği Yapma Borcu	61
C) Kâr ve Zarara Katılma Borcu	61
D) Özen Borcu	64
E) Haksız Fiillerden Doğan Borçlar	64
F) Rekabet Yasağı	65
G) Denetleme Hakkı	66

BEŞİNCİ BÖLÜM
JOINT VENTURE'IN SONA ERMESİ İLE TASFİYESİ

I. JOINT VENTURE'IN SONA ERMESİ	69
A) Kuruluş Amacının Gerçekleşmesi	70
B) Kuruluş Amacının Gerçekleşmesinin İmkânsız Hale Gelmesi	71
C) Ortaklık Süresinin Dolması	71
D) Borca Batıklık - İflâs	72
E) Haklı Fesih Bildirimi veya Mahkeme Kararı	72
F) Tarafların Rızası	73
G) Ortaklardan Birinin Ölümü	73
II. JOINT VENTURE'IN TASFİYESİ	73
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	77

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
B.	: Baskı
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DYYK	: 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
JV	: Joint Venture
K.	: Karar
KİK	: 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu
KİSK	: 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu
KVGT	: Kurumlar Vergisi Genel Tebliği
KVK	: 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	: Madde
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

JOINT VENTURE KAVRAMI İLE JOINT VENTURE'İN ORTAYA ÇIKIŞI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AMACI

I. JOINT VENTURE KAVRAMI

Joint venture deyimi, Amerikan Hukuku'na dayanan bir terim olup¹ İngilizce “*joint*” ve “*adventure*” kelimelerinin bir araya gelmesiyle günümüzde yerini almıştır. Şöyle ki, “*joint*” kelimesi, müşterek; birlikte ve ittifak suretiyle anlamına gelmektedir². “*Joint adventure*” ise özetle gerçek veya tüzel kişilerin müştereken giriştikleri ticari teşebbüstür³. Kimi eserlerde ise joint venture teriminin sözlük karşılığı doğrudan “*riski müştereken yüklenmek*”, “*ortaklaşa risk yüklenmek*” ve “*risk için birleşmek*” şeklinde gösterilmiştir⁴. Joint venture tipi iş ortaklıklarına “*müteahhitler konsorsiyumu*” (*unternehmerkonsortium*) şeklinde de yer verilmiştir⁵.

Joint venture tipi ortak girişimler, Alman Hukukunda “*gemeinschaftsunternehmen*” veya “*arbeitsgemeinschaft*”⁶; Fransız Hukukunda ise “*association d'entreprises*”, “*groupement d'entreprises*”, “*coentreprise*” veya “*entreprise commune*” şeklinde isimlendirilmektedir⁷. İngilizce kökenli bir deyim olan Joint venture, yakın zamandan günümüze artık uluslararası bir kavram olarak kullanılmaktadır. Ne var ki, joint venture Anglo – Amerikan bir kökene sahip değildir⁸. Joint venture kavramının temelini hangi hukuk sistemine dayandığı veya ilk defa nerede başvurulduğuna ilişkin de öğretide birlik yoktur. Sadece, yazarların büyük kısmı joint venture tipi girişimlerin Anglo-Sakson kökenli olmadığı konusunda hemfikirdir⁹.

¹ Dayınlarlı, Kemal, Joint Venture Sözleşmesi, B.3, Ankara, 2007, s.1.

² Ovacık, Mustafa, İngilizce – Türkçe Hukuk Sözlüğü, B.3, Ankara, 2000, s.186.

³ Ovacık, 186.

⁴ Tekinalp, Ünal / Tekinalp, Gülören, Joint Venture, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı, Ankara, 1988, s.149.

⁵ Tandoğan, Haluk, Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu –Joint Venture– (Prof. Dr. Hikmet Belbez'in Hatırasına Armağan), BATİDER, C.13, S.3-4, Ankara, 1986, s.84.

⁶ Kaplan, İbrahim, İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı (Joint Venure), B.3, Ankara, 2013, s.21.

⁷ Dayınlarlı, s.1.

⁸ Tekinalp / Tekinalp, s.148.

⁹ Arslan, Begüm Birsan, Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2009, s.14.

Latin hukukçulara göre, joint venture tipi ortaklıklara İskoç Hukuku'nda rastlanılmaktadır. Ancak, joint venture Anglo – Sakson hukuk sisteminde gelişmiş; hakkında Partnership kurum ve hükümlerinin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri'nde de kök salıp kendine yaygın bir kullanım alanı bulmuş ve gelişen kapital düzende dünyaya yayılmıştır¹⁰.

Türk Hukuku'nda ortak girişim¹¹, müşterek girişim, ortak teşebbüs, müşterek teşebbüs, iş ortaklığı ve hatta müşterek iş ortaklığı, müşterek teşebbüs ortaklığı veya müşterek taahhüt olarak da isimlendirilen joint venture, daha ziyade iktisadi bi kavramdır¹². Kimi zaman yazarlar, joint venture sözleşmelerine konu faaliyetler için *ortak girişim ortaklığı* kavramını dahi kullanmıştır¹³. Ortak girişim kavramının, joint venture ve konsorsiyumu aynı anda kapsayan geniş bir kavram olduğu da bazı yazarlarca düşünülmektedir¹⁴.

Ne var ki, kimi yazarlar ortak girişim ile iş ortaklığı kavramının farklı kavramlar olduğunu ve bu iki kavram arasındaki farkın açıkça ortaya koyulması gerektiğini düşünmektedir. Bu görüşe göre, öğretide yapılmaya çalışan tanımlarla özellikle Türk Hukukunda öngörülen düzenlemeler arasında çelişki ve kavram karmaşası bulunmaktadır. Örneğin, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Genel Tebliğlerinde iş ortaklıklarının aynı ortak girişimler gibi kâr gütmeye amacının yanında müteselsil sorumluluklarından bahsedilmesine karşın yalnızca belirli bir işin yapılması amacıyla kurulduğu belirtilmiş; dolayısıyla öğretiyile örtüşmeyen bir vasıflama yoluna gidilmiştir¹⁵.

Özellikle orta ve yakın vadede teknolojinin hızla gelişmesi, ülkeler arasında mesafelerin oldukça azalması; dolayısıyla yapılacak işlerin hacimlerinin artmasına neden olmuştur. Geniş çapta sermaye ve teknik uzmanlık gerektiren aynı zamanda büyük risk taşıyan bu işler artık tek bir kişi veya kuruluşun mali ve teknik gücünü aşabilmekte ya da birden fazla alanda uzmanlık alanı gerektirebilmektedir. Hesaplanan riskler, işin mahiyeti gereği tek bir kişi veya kuruluş tarafından üstlenmesini olanaksız kılmaktadır. Bu durum, üstlenilmek istenen işin hukuki ve iktisadi anlamda birbirinden bağımsız kişi veya kuruluşlar tarafından aynı anda

¹⁰ Dayınlarlı, s.13; Tekinalp / Tekinalp, s.144; Arslan, s.4.

¹¹ Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal / Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.10, İstanbul, 2005, s.17; Akyol, Şener, Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri) II. Fasikül: Know-How, Management, Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, İstanbul, 1997, s.57.

¹² Kaplan, s.22.

¹³ Bkz. Kaplan, İbrahim, İnşaat Sektöründe Adi Şirket Niteliğindeki Müşterek İş Ortaklığının (Ortak Girişimin) – Joint Venture'in Sona Ermesi ve Tasfiyesine İlişkin Türk ve İsviçre Doktrin ve İçtihatlarındaki Görüşler (Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan), Ankara, 2006, s.603.

¹⁴ Taslacioğlu, İlker, Türk Hukukunda İş Ortaklığı Olarak Nitelendirilen Joint Venture'ların Vergilendirilmesi, Maliye Dergisi, S.131, Ankara, 1999, s.116.

¹⁵ Tuzluoğlu, Ecehan, Ortak Girişimlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s.41.

taahhüt edilmesi; doğması muhtemel zararların da müteselsilen karşılanması ihtiyacını; yani joint venture ilişkisini doğurmuştur¹⁶.

II. JOINT VENTURE'IN ORTAYA ÇIKIŞI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE AMACI

A) Joint Venture'ın Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Joint venture tipi ortaklıkların geçmiş dönemde özellikle ticaret veya denizcilikle ilgilenen girişimciler tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Venedik, Mısır, Babil ve Süryanilerin denizaşırı ülkelerde yürüttüğü ticari faaliyetlerde bu yöntemle başvurduğu tahmin edilmektedir¹⁷. 12. yüzyılda İtalya merkezli bazı ticaret ve finans işletmelerinin ise Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde şubeleri olduğu bilinmektedir. İlgili dönem ise, metal ve pamuk oldukça değerli maddelerin ticaretinin yapıldığı döneme isabet etmektedir¹⁸. Bunun yanında, 15. ve 16. yüzyılda İngiliz tüccarlar, ABD ve Hindistan'da bulunan doğal kaynakların çıkarılması adına ortak girişimler oluşturmuştur.

Joint venture kavramı İngiltere ve Kıta Avrupasında uzun zamandır kullanılan bir kavram olmasına karşın yasal açıdan doğrudan bir tanımlama yoluna gidilmemiştir¹⁹. Kimi yazarlar, bunun nedeninin joint venture tipi girişimlerin birçok türünün olmasına bağlamaktadır²⁰.

Joint venture tipi girişimler, 1950'li yıllarla beraber yine başvuruluş amacına uygun; ancak önceki dönemlerdeki gibi geniş aile veya topluluklar eliyle değil, daha profesyonel anlamda büyük şirket veya ortaklıkların üstlendiği geniş çaplı ihaleler veya kredi sözleşmelerinin yerine getirilebilmesi amacıyla "tek iş" için kurulmaya başlanarak başka bir boyuta erişmiştir²¹.

19. yüzyılın sonlarında gerçekleşen Sanayi Devrimi ise, dünyada adeta yeni bir süreç başlatmıştır. Bu süreçle birlikte ticarî yaşamda özellikle teknolojik alanda çok önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Sanayi ve ticaret alanında artan maliyetler ile gelişip

¹⁶ **Çakır Çelebi, F. Betül**, Joint Venture'ın Hukuki Niteliği, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2, S.2, Ankara, 2017, s.99.

¹⁷ **Kılıç, Mustafa**, Küreselleşme Sürecinde Ortak Teşebbüsler (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2008, s.47.

¹⁸ Bkz. **Dalyan, Figen G.**, Çokuluslu İşletmelerin Ülke Dışı Yatırımlarında Joint Venture Yatırımları: Joint Venture Yatırımlarının Faaliyet Gösterilen Ülke ve Çokuluslu İşletme Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1996, s.6 vd.

¹⁹ **Yalçın, Azmi**, Joint Ventureler (Joint Ventures) ve Türkiye'deki Joint Venturelerde Karşılaşılan Yönetim Sorunlarının Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma (Doktora Tezi), Adana, 1996, s. 51.

²⁰ **Arslan**, s.23.

²¹ **Tekinalp / Tekinalp**, s.149.

büyüyen iş hacimleri yeni pazar arayışlarının önünü açmıştır. Bu doğrultuda çabuk, kolay uygulanabilen ve esnek bir ortaklık ihtiyacı günden güne doğmuştur. Yüksek rekabet gücü gerektiren bu pazarlarda var olabilmek isteyen teşebbüsler, joint venture sözleşmeleri ile yakın zamanda güçlü ve büyük ortaklıklara girişmiştir²².

II. Dünya savaşından sonra, joint venture tipi ortak girişimlere ABD’de daha fazla başvurulduğu bilinmektedir. ABD’li girişimciler öncelikle yurt genelinde ve kendi aralarında bu yönteme başvurmuşlardır. İlerleyen süreçte ise, milletlerarası yatırımların önünün açılmasıyla beraber ABD’li ortaklıklar diğer ülkelerde birtakım ticari yatırımlarda bulunmuş; böylece joint venture tipi ortaklıklar uluslararası bir nitelik kazanır hale gelmiştir²³.

Dünya genelinde başlayan yeniden yapılanma süreciyle birlikte, başta inşaat, enerji, petrol, maden, finans, Ar-Ge ve telekomünikasyon sektöründe gerçekleşen ulusal ve uluslararası yatırımların oldukça büyük ölçeklere ulaşması, sermayedarları birbiriyle işbirliği yapmaya sevk etmektedir²⁴. Özellikle yakın tarihte Polonya, Macaristan, Çekoslavakya, Romanya ve Doğu Almanya’da komünizm sisteminin çökmesi üzerine ABD kaynaklı joint venture tipi girişimlere fırsat alanı doğmuştur²⁵.

Birleşik Krallık’ta joint venture adi, kolektif veya komandit şirketin yanında sermaye katılımlı; yani ticaret şirketleri olarak da kurulabilmektedir. Fransız Hukuku ise, joint venture tipi girişimleri yalnız karşılıklı sözleşme ilişkileri, kolektif ve komandit şirketler ile sermaye şirketleri altında incelemektedir. Diğer taraftan, Alman Hukukunda joint venture ticaret şirketi veya adi şirket yapısı içermez. Taraflar arasındaki işbirliği karşılıklı sözleşmeler eliyle görülür²⁶. Nihayet, İtalyan Hukukunda joint venture tipi girişimler karşılıklı sözleşme, şahıs şirketi, sermaye şirketi ile *konsortia* olarak isimlendirilen yapılar üzerinden incelenir. Buradaki konsortia tipi ortaklıkların

²² Bkz. Kılıç, s.47 vd.

²³ İbragymov, Seyt Abla, Türk ve Ukrayna Hukukunda Joint Venture Sözleşmesinde Tarafların Hak ve Borçları (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s.11.

²⁴ Gürcanlı, Gürkan Emre / Müngen, Uğur, İnşaat Sektöründe Ortak Girişimler Üzerine Bir Araştırma, İkinci Yapı İşletmesi Kongresi, İzmir, 2000, s.99, <http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/12220.pdf> (30.12.2018).

²⁵ Dalyan, s.26 vd.; Dayınlarlı, s.2; ayrıca bkz. Özalp, İnan / Saldıraner, Yıldırım / Dereköy, Ahmet Hamdi, Çokuluslu İşletmelerin Geleceğine Bir Çözüm Olarak Joint Venture (Prof. Dr. İlhan Cemalcılar’a Armağan), İstanbul, 1998, s.115.

²⁶ Aksoy, Mehmet Ali, Ortak Girişimler ve Konsorsiyum Sözleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005, s.23 vd.

konsorsiyum ile bir ilgili yoktur. Zira konsortia İtalyan Hukukuna özgü bir örgütlenme şeklidir²⁷.

Türkiye’de ise, Cumhuriyetin ilk yıllarında devletçi bir politika izlenmiş; dolayısıyla gelişmeler genel çerçevede devlet eliyle görülmüştür. 1950’li yıllarla birlikte birtakım düzenlemelere gidilerek özellikle yabancı sermayenin ülkeye girişinin önü açılmıştır. Ne var ki, 1980’li yılların başına kadar başarılı bir sonuç elde edilememiştir. İş ortaklığı şeklindeki girişimlere ilk olarak 11.12.1985 tarih ve 18955 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5422 sayılı KVK’de yapılan değişiklikle yer verilmiş; iş ortaklığı için yalnızca “sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kendi aralarında şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilere belli bir için birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklar” şeklinde tanıma gidilmiştir.

Günümüzde, üstlenilen işler ekonomik ve teknik bakımdan bir kişi veya kurum tarafından kimi zaman artık tamamlanamaz hale gelmiş; bu nedenle de bahse konu işlerin bitirilebilmesi için birden fazla kişi veya kurumun güç birliği yaparak ortaklık kurma ihtiyacı doğmuştur. İşte, bu şekilde meydana gelen ortaklık türlerinden birini joint venture oluşturur²⁸.

Joint venture sözleşmeleri maliyette tasarruf, riskin paylaşılması, finans kaynağı elde etme, ucuz iş gücüne erişme, yatırıma konu teknolojiye hızlı ve kolay yoldan ulaşım, müşteri tabanının geniş tabanlara yayılması, gelişmekte olan ekonomilere girme ve vergi avantajı gibi faydaları olması sebebiyle her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki büyük şirketler, diğer ülkelerde gerçekleştirmek istedikleri projeler bakımından yerel hukuk düzenine yabancı olmaları, piyasayı yeterince tanımamaları ve benzeri riskleri ortadan kaldırmak veya bu riskleri en aza indirmek için bu tip işbirliklerine başvurmaktadır²⁹.

²⁷ Arslan, 24.

²⁸ Korkut, Ömer, Türk Hukuku Bakımından Ortak Girişim (Joint Venture) ve İş Ortaklığı, Legal Hukuk Dergisi, 2007, s.1151.

²⁹ Bkz. Tandoğan, s.84; Köksal, Tunay, Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Sektöründe Kullanılan Çeşitli Uluslararası İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.1, S.20, Bolu, 2010, s.85.

B) Joint Venture'ın Amacı

İşletmelerin, ülke içi ve özellikle ülke dışındaki faaliyetlerinin ana nedeni fırsatların doğması ve kâr etme amacıdır. Ekonomik dalgalanma ve dengesizlikler, siyasi belirsizlik, enflasyon, devalüasyon veya resesyon gibi nedenlerle sermayenin ülke içinde verimli bir şekilde kullanılamaması, işletmecileri özellikle ülke dışındaki yatırım fırsatlarına yöneltilmektedir³⁰. Maliyet düşürücü faktörlerin yanında dış pazar payının korunması veya artırılmak istenmesi de yatırımcılar tarafından sürekli değerlendirilmektedir³¹.

Ortak girişimler, belli başlı unsurları beraberinde getirmekle birlikte büyük sermaye gerektirip üstlenilen riskin oldukça yüksek olduğu işleri ortaklaşa gerçekleştirmek üzere kurulabilir. Zira ortak girişim, her şeyden önce bir işbirliğidir ve ortak girişimi oluşturan tarafları işbirliğine iten nedenler çeşitlidir. Özellikle riskin dağıtılması ve paylaşılması adına joint venture tipi ortaklıklar tercih edilmektedir³². Örneğin, inşaat sektörü bakımından meydana getirilen ortak girişimler, projenin tamamlanabilmesi için bir müteahhitler topluluğu tarafından kurulmaktadır³³.

Joint venture tipi ortak girişimler, belirli bir pazara girmenin kimi zaman tek yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Keza pek çok ülkede çokuluslu işletmelerin doğrudan yatırım yapma olanağı mevzuat uyarınca mümkün değildir. Bunun için, yabancı yatırımcılar yerel yatırımcılarla özellikle çevresel, kültürel³⁴ ve siyasi koşullar bakımından bilgi ve risk paylaşımında bulunmak suretiyle iş ortaklığı kurabilmektedir. Teknoloji transferinin kolaylaştırılması, kaynak ve pazarlara erişim ile rekabetçi konumun iyileştirilmesi adına joint venture tipi ortaklık türüne sıkça başvurulmaktadır³⁵. Bununla birlikte, joint venture sözleşmelerine konu ortaklıklar bilinmeyen pazarlara girilebilmesi, belirsizlikten doğan riskin azaltılması, sermaye ve hammadde edinilmesi, yeni yatırım alanları yaratılması ve pazarlama yöntemlerinin

³⁰ **Dalyan**, s.25 vd.

³¹ **Babayeva, Aide**, Firmaların Uluslararası Düzeyde Yayılma Modellerinde Joint Venture –Ortak Girişim– ve Franchising –Lisans Hakkı– Yöntemlerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2004, s.10 vd.

³² **Daulbayeva, Assel**, Uluslararası Pazara Girişte Ortak Girişimlerin Başarısını Etkileyen Etkiler (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s.36 vd.

³³ **Kaplan**, Eren'e Armağan, s.603.

³⁴ Toplumsal kültür riskinin ortaklar tarafından paylaşılması için bkz. **İlhan, Tülay**, Türkiye'de Faaliyette Bulunan Uluslararası Ortak Girişimlerde Örgütsel Değerlerin ve Uygulamaların Toplumsal Değerleri (Doktora Tezi), Trabzon, 2006, s.6 vd.

³⁵ **Daulbayeva**, s.38-40; **Kılıç**, s.51; ortak girişimlerin uluslararası pazarlara giriş stratejisi olarak kullanılması için ayrıca bkz. **Tülay**, s.111-113.

geliştirilebilmesi için oldukça isabetli sonuçlar doğurmaktadır³⁶. Finansman yetersizliğinin önüne geçilebilmesi, işverenin talepleri, firma ilişkileri³⁷, vergi muafiyetinden yararlanılması³⁸, finansal sermaye aktarımı ve insan kaynaklarına ilişkin hareketliliğinin önünün açılması³⁹, istihdamın artırılması ve ithalat ikamesinin sağlanması ile dövizde tasarruf amacı da tarafları bu yönlü ortaklığa sevk etmektedir⁴⁰.

³⁶ Bkz. **Daulbayeva**, s.51 vd.; ayrıca bkz. **Akkurt, Zülal / Akgül, Barış**, Joint Venture ve Konsorsiyum'un Türk Hukuku'ndaki Yeri, Yargıtay Dergisi, C.27, S.4, Ankara, 2001, s.731.

³⁷ Bkz. **Gürcanlı / Müngen**, s.108.

³⁸ Bkz. **Dalyan**, s.11.

³⁹ Bkz. **Kılıç**, s.50 vd.

⁴⁰ **Dalyan**, s.26-29; joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının yarar ve sakıncaları için ayrıca bkz. s.31 vd.; ortak girişimlerin çokuluslu işletmelere sağladığı yarar ve sakıncalar için ayrıca bkz. **Kılıç**, s.44.

BİRİNCİ BÖLÜM

JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

I. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

Günümüzde oldukça yaygın olmasına karşın joint venture sözleşmelerine ilişkin genel bir tanım bulunmamaktadır. Bunun nedeni, bu tip ortak girişimlerin iktisadi fonksiyonları ile hukuki yapıları arasındaki farklılıktır⁴¹. Joint venture hakkında açık bir yasal tanım dahi hali hazırda bulunmamaktadır. Kaldı ki, mahkeme kararları ve öğretide de tatmin edici bir tanımla karşılaşmamaktadır⁴². Zira ihtiyaçlara göre yapılan ve her hukuk düzeninde farklılık gösteren joint venture için katı bir tanım yoluna gidilmesi, bu kurumu sınırlayabileceği gibi elde edilen faydayı da azaltabilir⁴³.

Amerikan Hukuku'nda, joint venture için her ne kadar tarafların mal varlığı, teknik bilgileri ve kâr etme amaçları üzerinden bir tanım yapılmaya çalışılmışsa da bu yetersizdir⁴⁴. Yine, Amerikan içtihatlarında joint venture için “*Partnership veya başka bir tüzel kişiliğe sahip olup da şirket kurmaksızın bir ticari işlem üzerinden kâr elde etmek adına iki veya daha fazla kişinin özel işbirliği anlaşması*” şeklinde bir tanım yoluna gidilse de⁴⁵, bu tanım günümüz ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Kimi yazarlar ise, joint venture için bir tanım yapılmasının oldukça güç olduğunu, joint venture gibi girişimlerin kökeninin Partnership tipi girişimlere dayandığını, dolayısıyla partnership tipi ortaklıklarla olan farklılıkları üzerinden bir tanım yapılması gerektiğini savunmaktadır⁴⁶.

Avrupa Ortak Pazar Topluluğu (EWG) Sözleşmesi'nin 85. maddesinde ise joint venture, ekonomik bakımdan birbirinden bağımsız olan iki veya daha çok teşebbüs tarafından kurulup yine bunlarca kontrol edilen teşebbüs olarak tanımlanmıştır⁴⁷. Kaldı ki, Topluluk Sözleşmesi'nde yer alan tanım da joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklarını açıklamaya yeterli değildir; çünkü ortak girişime konu faaliyetlerin en kayda değer özelliklerinden biri

⁴¹ Kaplan, s.22.

⁴² Tekinalp / Tekinalp, s.150.

⁴³ Akkurt / Akgül, s.732; Taslacioğlu, s.116; Şahinalp, Kaan, Türk Hukukunda Joint Venture'ların Hukuki Yapısı ve Niteliği ile Joint Venture'larda Karşılaşılan Sorunlar, Yargıtay Dergisi, C.27, S.3, Ankara, 2001, s.486; Taslacioğlu, İlker / Şahinalp, Kaan, Türk Hukukunda Joint Venture'ların Hukuki Yapısı ve Niteliği ile Joint Venture'larda Karşılaşılan Sorunlar, Sayıştay Dergisi, S.36, Ankara, 2000, s.59.

⁴⁴ Dayınlarlı, s.57.

⁴⁵ Bkz. Dayınlarlı, Kemal, Joint Venture ve İş Ortaklığı Üzerine Bir Hukuki Mütalaa (Ersin Çamoğlu'na Armağan), İstanbul, 2013, s.309.

⁴⁶ Bkz. Tekinalp / Tekinalp, s.148 vd.

⁴⁷ Bkz. Kaplan, s.24.

onun oldukça esnek bir yapıya sahip olmasıdır. Zira birtakım düzenlemeler dışında ortak girişimlerin belirli bir kalıbı veya kuralı bulunmamaktadır⁴⁸.

Öğretide yapılan bir tanıma göre, hukuki ve ekonomik bakımdan birbirinden bağımsız iki veya daha fazla gerçek kişi veya tüzel kişiliğe sahip şirketin, müştereken bir amacı gerçekleştirmek ve kâr etmek üzere müştereken yönettikleri tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan ortaklık şekline joint venture denir⁴⁹. Diğer bir tanıma göre ise, büyük iş yapma gücüne sahip olan gerçek veya tüzel kişiliği haiz iki veya daha fazla teşebbüsün, biri teknoloji ve sermaye taşıyan yabancı; diğeri ise emek ve işletmenin veya inşaatın bulunduğu yerdeki şartları bilen ve emek gücünü sağlayan yerel firma olacak şekilde bir araya gelerek ortak amaca erişmek ve elde edilecek kârı paylaşmak üzere kurmuş oldukları şirkettir⁵⁰.

Joint venture, birden fazla takvim yılına yayılan inşaat, onarma ve teknik hizmetler gibi işlere oldukça uygun bir şirketleşme türüdür⁵¹. Aynı yönde, joint venture sözleşmeleri birden çok müteahhidin yapı işlerini birlikte üstlenmesi şeklinde de gösterilebilir⁵². Hukuken ve ekonomik bakımdan birbirinden bağımsız olan birden fazla gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelerek belirli veya süreklilik arz eden bir faaliyet üzerinden kazanç elde etmek amacıyla kurdukları sözleşme ilişkisi ortak girişimlerin konusunu oluşturmaktadır⁵³.

Bir görüşe göre ise, joint venture iki veya daha fazla firmanın bir araya gelerek üretim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi adına yeni bir hukuk ögesi oluşturmasıdır. Ticari kişilikleri bakımından birbirinden bağımsız olan katılımcılar, önemli birtakım katkılarını sunarken ortak yönetim hakkına da sahiptir. Yeni bir ticari işletme ve dolayısıyla üretim kapasitesi eliyle yeni pazarlara girmek ana hedeftir⁵⁴.

Oldukça ayrıntılı bir açıklamanın yapıldığı bir diğer tanıma göre ise, joint venture tipik olarak belirli bir ticari iş veya projenin yürütülmesine ilişkin ve belirli bir süre ile sınırlı şekilde kurulan genel bir ortaklıktır. Genellikle 5 ile 7 yıl süreli işlere ilişkin kurulur. Bir Joint Venture tipi ortak girişimde iki veya daha fazla ana şirket, yeni bir ticari unvan ile paylaşımlı denetim altında sermaye, teknoloji, insan kaynakları, riziko ve kazanımları paylaşmayı kabul eder. Farklı amaçlar doğrultusunda meydana getirilen joint venture,

⁴⁸ Korkut, s.1153.

⁴⁹ Kaplan, s.24; Şahinalp, s.488; Taslacioğlu / Şahinalp, s.61; Çakır Çelebi, s.102.

⁵⁰ Akyol, s.75.

⁵¹ Bilici, Nurettin, Türk Vergi Sistemi, B.33, Ankara, 2014, s.102.

⁵² Tandoğan, s.83.

⁵³ Barlas, Nami, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, B.1, İstanbul, 1998, s.188; ayrıca bkz. Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, B.3, Ankara, 2005, s.329 ve s.341.

⁵⁴ Ertem, Özlem, Application of European Community Competition Law to Joint Ventures (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1999, s.4.

önceden belirli bir projenin gerçekleştirilmesi için yaratılır ve genellikle projenin bitiminde sona erer⁵⁵.

Joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıkları, ticari hayatın ihtiyaçlarından doğmaktadır. Türk Hukuku'na göre adi şirket hükümlerine tabi olan bu ortaklıkların elde ettiği kazançlar geçmiş dönemde vergi uygulamalarına tabi tutulmaksızın doğrudan ortaklar arasında paylaşılırken çeşitli vergisel kayıplara neden olduğu için elde edilen kazancın vergilendirilmesi ile sorunların giderilmesi adına mevzuat değişikliklerine gidilmiştir. İlgili değişiklikler uyarınca ise anılan ortak girişimler “iş ortaklığı” şeklinde tanımlanmıştır⁵⁶. Böylece, elde edilen safi kazanç üzerinden tarh ve tahakkuk eden kurumlar vergisi, fon ve stopaj ödendikten sonra elde kalan kâr ortaklarca belirlenen şekilde paylaşılmaktadır⁵⁷.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda, joint venture tipi ortak girişimlere doğrudan yer vermemekle beraber yalnızca iş ortaklığının tanımı yapılmıştır. Buna göre KVK'nin 2/7. maddesi uyarınca iş ortaklığı, bir işi müştereken yüklenip kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklar için mükellefiyet tesis edilmesini talep edenlerdir. Görüldüğü üzere, KVK'de joint venture tipi ortaklıklara ilişkin aydınlatıcı başkaca herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

1 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin “İş Ortaklıkları” başlıklı 2.5. maddesinin alt maddesi olan 2.5.1. madde ise, iş ortaklıklarının tanım ve kapsamına yer vermiştir. Anılan madde, doğrudan KVK'nin 2/7. maddesine göndermede bulunmuş ve Kanundaki tanımı hatırlatmıştır. Diğer taraftan, iş ortaklıklarının kazanç paylaşımı amacıyla kurulan ortaklıklar olup ortakların, belli bir işin birlikte yapılmasını yüklediği belirtilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, KVGİT iş ortaklıklarını kurumlar vergisi mükellefiyeti bakımından incelemektedir.

Öte yandan, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu da joint venture terimine açıkça yer vermemekle beraber ortak girişim ile konsorsiyumları özellikleri bakımından karşılaştırmıştır. Nitekim KİK'in “Tanımlar” kenar başlıklı 4. maddesi uyarınca ortak girişim, ihaleye katılmak üzere birden fazla gerçek veya tüzel kişinin aralarında yaptıkları anlaşma ile oluşturulan iş ortaklığıdır. Mamafih, aynı Kanununun 14. maddesi ortak girişimlerin birden fazla

⁵⁵ **Baz, Salih**, Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukuku'nda Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2018, s.7.

⁵⁶ **Dayınlarlı, Çamoğlu**'na Armağan, s.313 vd.

⁵⁷ **Taslacioğlu**, s.132; bu konuda iş ortaklıklarının “şeffaf olan” ve “şeffaf olmayan” ortak girişimler olarak vergisel açıdan incelemesi için ayrıca bkz. **Akyüz, Şafak**, İş Ortaklıklarının Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008, s.16-17.

gerçek veya tüzel kişi tarafından hak ve sorumluluklarıyla işin tümünü birlikte yapmak üzere iş ortaklığı şeklinde oluşturulabileceğini hüküm altına almıştır.

Nihayet, 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununun 18. maddesi ortak girişimin yüklenici olduğu durumlarda ölüm, iflas, ağır hastalık, tutukluluk veya mahkumiyet durumlarını düzenlenmiştir. Böylece, KİSK üzerinden de joint venture tipi ortaklıklara ilişkin sağlıklı herhangi bir tanım yapılamamaktadır.

Joint venture, Yüksek Mahkemenin de birçok kararına konu olmuş ve ilgili kararlarda iki veya daha fazla işletmenin belli bir amacın gerçekleştirilmesi adına beraber çalıştığı; adi ortaklığa benzeyen müşterek bir iş ortaklığı şeklinde tanımlanmıştır⁵⁸. Öte yandan, Yargıtay geçmiş dönemde vermiş olduğu bir kararında müşterek iş ortaklığının tanımı üzerinde birlik sağlanmadığını belirtmiş ve müşterek iş ortaklığını sermaye katılımı bulunan teşebbüslerin belirli bir alanda hizmet verip bir amacı gerçekleştirmek üzere oluşturdukları ortaklık olarak belirleyerek genel anlamda sınırlarını çizmiştir⁵⁹. Joint Venture, Yüksek Mahkeme tarafından yapılan bir diğer tanıma göre ise tüzel kişiliği bulunan şirket veya gerçek kişilerin, ekonomik ve teknolojik gelişmeler ışığında ticari faaliyet yürütmek amacıyla birlikte hareket etmek üzere fikir birliğine varmış topluluktur⁶⁰.

Kanaatimizce, joint venture için yapılacak tanımda onun unsurlarını bütünüyle kapsayıcı bir açıklama yoluna gidilmelidir. O zaman; *joint venture, hukuken ve iktisaden⁶¹ birbirinden bağımsız iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin, bir sözleşmeyle sermayelerini bir araya getirerek kazanç elde etmek üzere ve ortakların faal katılımı doğrultusunda kural olarak belirli süre için kurulup birlikte yönettikleri müşterek girişimlerdir.*

⁵⁸ Bkz. **Yargıtay 15. HD**, T. 22.05.2015, E. 2015/2104, K. 2015/2761.

⁵⁹ M. Madeni İnşaat İşletmeleri Tic. A.Ş. – F. Contractors kararı için bkz. **Yargıtay 13. HD**, T. 02.10.1995, E. 1995/7761, K. 1995/8331.

⁶⁰ Yargıtay 6. HD, T. 01.12.2009, E. 2009/10162, K. 2009/10397 sayılı kararı için bkz. **Topbaş, Müge**, Özel Hukuka İlişkin Yargıtay Kararları, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, İstanbul, 2011, s.325 vd.

⁶¹ Birleşmelerde hukuki ve iktisadi bağımsızlık; konzernde ise yalnızca iktisadi bağımsızlık yitirilirken; joint venture tipi ortak girişimlerde ortakların hukuki ve iktisadi bağımsızlıklarını koruduklarına ilişkin bkz. **Yongalık, Aynur**, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın "Ticaret Şirketlerinin Tüzel Kişiliği Bulunmayan Bir Ortaklık Yapısı ile İşlettikleri Ticari İşletmelerin Ticaret Sicillerine Tescili Hakkında Tebliğ"i –İç Ticaret: 2009/2– Hakkında Hukuki Değerlendirme, BATİDER, C.25, S.3, Ankara, 2009, s.73.

II. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

TBK'nin genel ve özel hükümleri ile özel kanunlarda ayrıca düzenlenmeyen sözleşmeler bulunmaktadır⁶². Joint venture sözleşmeleri, genel veya özel bir kanunla düzenlenmediği için aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere isimsiz sözleşmeler olarak kabul edilmektedir. İsimsiz sözleşmeler ise, gerek öğreti gerekse yasal mevzuatta vurgulandığı üzere adi ortaklık hükümlerine tabidir⁶³. Bunun için, bir ortaklığın joint venture olarak nitelendirilebilmesi için belli başlı unsurları bünyesinde barındırması gerekmektedir.

Adi ortaklık hükümleri, TBK'nin 620 ile 645. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Özellikle, TBK'nin 620/2. maddesi bir ortaklığın kanunla düzenlenmemesi halinde adi ortaklık sözleşmesinin yer aldığı hükümlere tabi olacağını vurgulamıştır. Bu düzenleme, ekonomik veya ideal amaç taşıyan bütün adi ortaklıklara uygulanmaktadır⁶⁴.

TBK'nin 620/1. maddesi, adi ortaklık sözleşmesini birden fazla kişinin emek ve mallarını ortak bir amaç uğruna birleştiği sözleşme olarak tanımlamıştır⁶⁵. Ayrıca, Türk Ticaret Kanununda düzenlenen şirketlerin niteliklerine sahip olmayıp özel kanunlarla da öngörülmemiş şirketler, adi şirketlerdir⁶⁶. Genel çerçevede bir sözleşmeden bahsedebilmek için ortada bir sözleşme iradesinin bulunması gerekmektedir. Bu durum, TBK'nin 620. maddesinde de açıkça gözetilmiştir⁶⁷.

Buna göre, bir adi ortaklığın en unsurları yalın haliyle *kişi, sözleşme, sermaye ve ortak amaçtır*. Ancak, joint venture adi ortaklık özelliklerinin yanında uygulamada çeşitli nedenlere konu olduğu için yukarıda verilen tanımlardan hareketle başkaca unsurları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bir ortaklığın joint venture olarak değerlendirilebilmesi için sırasıyla *kişi, sözleşme, sermaye, ortak amaç, faal katılım (affectio societatis), ortak yönetim ve süre* unsurları aranır. Bahsi geçen unsurlar, bir joint venture için kümülatif niteliktedir.

Buna karşın, öğretide fazla değinilmemekle birlikte KVG'T'nin 2.5.2. maddesi uyarınca iş ortaklıkları için başkaca unsurlar da aranmıştır. Bunlar;

⁶² Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan, Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri, B.10, Ankara, 2014, s.54.

⁶³ Yargıtay 13. HD, T. 02.12.2003, E. 2003/7920, K. 2003/14209; Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, B.3, Ankara, 2015, s.6; Tekinalp / Tekinalp, s.155.

⁶⁴ Yavuz, Cevdet, Türk Borçlar Kanunu Özel Hükümler, B.9, İstanbul, 2014, s.1476.

⁶⁵ Aynı yönde bkz. Ayhan, Rıza / Özdamar, Mehmet / Çağlar, Hayrettin, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, B.8, Ankara, 2015, s.297.

⁶⁶ Kızılot, Şükrü / Eyüpgiller, Saygın, Ticaret Şirketleri Muhasebesi Vergilendirilmesi Hukuku ve Mevzuatı, Ankara, 1987, s.1009.

⁶⁷ Pulaşlı, s.6.

- Ortaklığı meydana getirenlerden en az birisinin kurumlar vergisi mükellefi olması,
- Ortaklığın belli bir işi üstlenmek üzere kurulması ve yazılı bir anlaşmayla kurulması,
- Ortaklığının konusunu belirli bir işin oluşturması,
- İşin süresinin belirli olması,
- İş sahibi ile ortaklık arasında bir yüklenim sözleşmesinin olması,
- Tarafların, işin tamamından işverene karşı sorumlu olmaları,
- İşin sona ermesinde kazancın ortaklarca paylaşılması,
- Üstlenilen işin bitmesiyle 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirtilen mükellefiyetle ilgili sorumlulukların tamamının yerine getirilmesi sonucu mükellefiyetin sona ermesidir.

A) Kişi Unsuru

Joint Venture sözleşmelerine konu ortaklıklarda kişi unsurunu incelerken, adi ortaklıklara ilişkin hükümler doğal olarak aydınlatıcı bir işleve sahiptir. Bunun için, joint venture bakımından kişi unsurunu incelerken hem adi ortaklık hükümleri incelenecek hem de uygulama üzerinden birtakım açıklama yoluna gidilecektir.

Şöyle ki, Türk Hukukunda sermaye şirketleri her ne kadar tek ortaklı olarak kurulabilse de adi ortaklıklar kural olarak en az iki kişinin bir araya gelmesiyle oluşur. Zira bu durum TBK'nin 620. maddesiyle açıkça hüküm altına alınmıştır.

İçtihatlardaki bir görüşe göre, joint venture tüzel kişiliği haiz herhangi bir işletme kurulmaksızın meydana gelen özel bir işbirliğidir⁶⁸. Diğer bir görüşe göre ise, joint venture tipi bir ortaklıktan bahsedebilmek için ortaklardan birinin mutlaka bir kurum olması gerekir⁶⁹. Ancak uygulamada bu iki katı görüşe de pek rastlanılmamaktadır. Zira joint venture sözleşmelerinin taraflarını yalnızca gerçek veya yalnızca tüzel kişilerin oluşturabileceğine ilişkin herhangi bir sınırlama söz konusu değildir. Adi şirket ortaklarının gerçek veya tüzel kişilerden oluşmasına hukuki hiçbir engel yoktur⁷⁰. Kaldı ki, bir adi ortaklık özellikleri ile sadece bir ortaklık türünü temsil etmeyip diğer ticari ortaklıklarının da

⁶⁸ Dayınlarlı, 54; Tandoğan, s.85.

⁶⁹ Bilici, s.102.

⁷⁰ Pulaşlı, s.17.

esasını oluşturmaktadır. Ortak girişimler yalnızca yerel teşebbüsler arasında olabileceği gibi yerel, uluslararası ve çokuluslu teşebbüsler arasında da olabilir⁷¹.

Joint venture ilişkisinde tüzel kişilik şeklinde bir birliktelik şart değildir. Ne var ki, joint venture adi şirket şeklinde de kurulmak zorunda değildir. Zira bu iş ortaklıklarının anonim veya limited şirket şeklinde kurulması da mümkündür⁷². Ancak, kimi zaman joint venture sözleşmelerine konu ortaklıkların tüzel kişiliğinin olup olmaması işletmecilerin birtakım haklardan yararlanıp yararlanamaması bakımından önemlidir. Mesela, Tapu Kanunu uyarınca yalnızca tüzel kişiliği haiz ticaret şirketleri taşınmaz edinebilir⁷³. Rekabet hukuku kuralları ise, bir ortak girişimin tüzel kişiliğe sahip olup olmamasıyla değil, onun yalnızca beşeri ve ekonomik ilişkisi ile ilgilenmektedir⁷⁴. Ancak, her ne olursa olsun joint venture ilişkisinin adi ortaklıklar bakımından değerlendirilmesinde bir sakınca bulunmamaktadır⁷⁵.

Joint venture sözleşmesinin tarafları, kural olarak kurumlar vergisi mükellefidir⁷⁶. Ancak, 4369 sayılı Vergi Usul Kanunu ile KVG'T uyarınca öngörülen düzenleme ile joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının kurumlar vergisi mükellefi olması olması ihtiyari hale gelmiştir. Şöyle ki, ortaklar talep ettiği takdirde müşterek girişim kurumlar vergisi mükellefi olacak; talep etmediği takdirde ise ilişki adi ortaklık olarak değerlendirilecek ve ortaklar ayrı ayrı kurumlar vergisi ile gelir vergisi ödeyecektir⁷⁷. Bununla beraber, KVG'T'nin 2.5.3. maddesi de kurumların TBK'ye göre adi ortaklık veya KVK'ya göre iş ortaklığı şeklinde meydana gelip faaliyet gösterebileceğini düzenlemiştir.

KVG'T, idare tarafından ilân edilecek işlerde işverene karşı sorumlu olunacak iş sayısı bakımından bir düzenleme öngörmüştür. Buna göre, önceden belirlenen bir iş için kurulan iş ortaklığında işverenin birden fazla olması, iş ortaklığının da birden fazla olmasını gerektirmez; ancak bir işverene karşı ihale yoluyla birden fazla işin yüklenilmesi halinde ise her iş için ayrı bir iş ortaklığının kurulmasını gerektirmektedir.

⁷¹ Babayeva, s.49.

⁷² Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, B.9, Bursa, 2013, s.27; Tekinalp / Tekinalp, s.166.

⁷³ Önal, Ali / Çapa Sadık, Yabancı Ortaklı Joint Venture'ların (Ortak Girişimlerin) Türk Hukuku Uyarınca Taşınmaz Edinimleri, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Akar Öcal Armağanı), B.1, Eskişehir, 2016, s.65.

⁷⁴ Aslan, İ. Yılmaz, Rekabet Hukuku Dersleri, B.3, İstanbul, 2010, s.242; Demirtaş, Nermin, Ortak Girişim (Joint Venture) Sözleşmelerinin Türk Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013, s.72.

⁷⁵ Kayıhan, Şaban, Şirketler Hukuku, B.1, Ankara, 2015, s.51; Aslan, s.246.

⁷⁶ Bilgili / Demirkapı, s.27.

⁷⁷ Bilici, s.102.

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılıp 01.04.2009 tarih ve 27187 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ticaret Şirketlerinin Tüzel Kişiliği Bulunmayan Bir Ortaklık Yapısı ile İşlettikleri Ticari İşletmelerin Ticaret Sicillerine Tescili Hakkında Tebliğ uyarınca adi ortaklıkların talep edildiği takdirde ticaret siciline tescil edilebilmelerine ilişkin birtakım düzenleme yapılmıştır. Şöyle ki, Tebliğin 1. maddesinde “*iki veya daha ziyade hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız tüzel kişiliği haiz ticaret şirketlerinin belli bir amacı gerçekleştirmek ve kâr elde etmek için kurdukları ve müştereken yönettikleri tüzel kişiliği bulunmayan ortaklıklar aracılığıyla işletilen ticarî işletmelerin ticaret siciline tescil edilmesine ilişkin usul ve esasların belirlendiği*” vurgulanmış; böylece joint venture tipi ortak girişimlere ilişkin yetersiz de olsa bir tanım yoluna gidilmiştir.

Ne var ki, adi şirketler kural her türlü amaç için kurulabilirken bu düzenlemeyle hangi amacı güden adi ortaklıkların sicile kayıt olabileceğine ilişkin birkaç sınırlama yapılmıştır. Buna, Tebliğ kapsamına öncelikle yalnızca kâr güden ve ticari işletme sahibi olanlar; yani aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere sözleşmeye dayalı ortak girişimler girmektedir⁷⁸. İkinci sınırlama ise, kişiler bakımından getirilmiştir. Bir adi şirkete kural olarak gerçek ve/veya tüzel kişiler ortak olabilirken, Tebliğ uyarınca ortak olabilecek kişilerin sadece “*tüzel kişiliği haiz ticaret şirketleri*” olarak gösterilmesi yersizdir⁷⁹ ve kanaatimizce de bir yürütme hatasıdır.

B) Sözleşme – Ortaklık Unsuru

Adi ortaklıklar, genel çerçevede sözleşmeden doğan bir kişi birliğidir. Sözleşmeyle kurulduğu için, yasadan doğan ve *comminio* olarak da bilinen sözleşme dışı birlikten ayrılır⁸⁰. Sözleşme dışı birliklere, ölüm sonrası ölenin hak borçlarına ilişkin mirasçılar arasında kanundan doğan kısa süreli birlikler gösterilebilir.

Adi ortaklıklarda sözleşme unsuru, sanılanın aksine geniş yorumlanmaya oldukça müsait bir unsurdur. Örneğin, İsviçre Hukukunda her ne kadar ahlaka aykırı olduğu kabul edilse de, evlilik dışı birlikte hayat yaşayan çiftlere ilişkin de adi ortaklık hükümlerinin uygulanması gerektiği Yüksek Yargı kararlarıyla hüküm altına alınmıştır. Zira çiftler, birlikte yaşama amaç ve iradelerinin yanında ortak bir bütçe de oluşturarak hayatlarını idame ettirmektedir. Karşılıklı bağımlılık ilişkisi ve ortak aile bütçesinin bulunması ile bu bütçeye

⁷⁸ Yongalık, s.71.

⁷⁹ Yongalık, s.72.

⁸⁰ Becker, Herman, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi İkinci Bölüm Çeşitli Sözleşme İlişkileri Madde 184 – 551 (Çeviri: Dura, A. Suat), Yargıtay Yayını No:4, Ankara, 1993, s.1163.

finansal edinim veya başkaca çalışmalarla katkıda bulunulması esastır. Bu bakımdan, evlilik dışı birlikte hayat yaşayan çiftlere ilişkin adi ortaklık hükümlerinin uygulanmasında herhangi bir mani bulunmamaktadır⁸¹.

Joint venture, her ne kadar akdi bir nitelik taşısa da⁸² adi ortaklık hükümlerine tabi olduğu için kural olarak yazılı olması zorunlu değildir. Burada önemli olan açık veya örtülü bir şekilde ortaya koyulan ortaklık kurma iradesidir. Bunun için, TBK'nin 12. maddesi uyarınca ve adi ortaklık hükümleri gözetildiğinde sözlü veya yazılı kurulabilir⁸³.

Ancak ne var ki, doğabilecek sorunların çözüme kavuşabilmesi ve ortaklığın varlığının ispat edilebilmesi bakımından sözleşmenin yazılı bir şekilde yapılmasında fayda vardır⁸⁴. Yazılı şekil, ileri zamanda ortaklar arasında doğması muhtemel uyuşmazlıkların ortaya koyulabilmesi, anlaşmazlıkların çözümlenmesi ile kâr ve zararın paylaşılmasında aydınlatıcı görev üstlenir. Bu nedenle, belirli süreli kurulan bir ortaklık sözleşmesinin süresinin yazılı bir şekilde aktarılması ile katılım paylarının türü, miktarı ve değerinin yazılı bir şekilde düzenlenmesi isabetli olacaktır⁸⁵. Açıklanan nedenlerle, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarına ilişkin sözleşmelerin de yukarıda belirtilen hususlar gözetilerek hazırlanması gerekir.

Bunun yanında bilinmesi gerekir ki, Türk mevzuatındaki kimi düzenlemelerde yazılılık şartı aranmaktadır. Örneğin, tarafların katılma payı olarak devri şekle bağlı olan bir hakkı getirmeleri doğal olarak yazılılık şartını beraberinde getirir. Ortaklardan birinin taşınmaz getirmesi halinde TBK'nin 237. maddesi ile Tapu Kanununun 26. maddesi emredici nitelikte olduğundan taşınmazın bütün ortakların adına tescil edilmesi esastır. Aksi takdirde, Yargıtay'a göre adi ortaklık sözleşmesi geçersiz olur⁸⁶.

Ortaklığa, motorlu bir aracın sermaye olarak getirilmek istenmesi halinde ise, 2918 sayılı Kara Yolları Trafik Kanununun 20/d. maddesi uyarınca ortaklık sözleşmesi noter huzurunda düzenlenmelidir. Ayrıca, sermaye payı olarak fikir ve sanat eserinin getirilmesi bakımından mali haklara ilişkin akdedilen sözleşmenin geçerli olabilmesi Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 52. maddesi uyarınca yazılı şekle tabidir. Marka hakkı da, sermaye

⁸¹ Bkz. **Pulaşlı**, s.23-24.

⁸² **Yargıtay 13. HD**, T. 02.10.1995, E. 1995/7761, K. 1995/8331; bkz. **Tile, Latif**, Türk Hukukunda Joint Venture Düzenlemeleri (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013, s.7.

⁸³ **Pulaşlı**, s.13 ve s.22.

⁸⁴ **Pulaşlı**, s.13.

⁸⁵ **Kızılot / Eyüpgiller**, s.1010; **Pulaşlı**, s.22.

⁸⁶ **Yargıtay 13. HD**, T. 14.11.1983, E. 1984/6030, K. 1984/7985.

olarak getirildiği takdirde buna ilişkin devir ve lisans sözleşmelerinin noterlikçe düzenlenmesi şarttır⁸⁷. Alacağı devrî, yazılı bir şekilde düzenlenmelidir⁸⁸

Yine, KİSK'in 14. maddesinde sayılan durumlar da özel hükümler bakımından örnek olarak gösterilebilir. Anılan madde uyarınca ihale aşamasına gelindiğinde ortak girişimlerden iş ortaklığı veya konsorsiyum ilişkisi kurduklarına dair İdare tarafından anlaşma istenir ve bu anlaşma noter tasdikli olmalıdır. Ayrıca iş ortaklığı sözleşmesinde, iş ortaklığını oluşturan gerçek veya tüzel kişilerin taahhüdün yerine getirilmesi bakımından müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları da açıkça bildirilir.

KVGT'nin 2.5.2. maddesi uyarınca iş ortaklıkları her türlü iş için kurulabilecektir. Uygulamada, joint venture sözleşmesi kapsamında "*temel mutabakat*" olarak değerlendirilebilen bir çerçeve anlaşma bulunur. Bunun yanında, çerçeve anlaşmasındaki hükümlere aykırı olmayan yan bir takım "*tâbi anlaşmalara*" da yer verilmektedir. Çerçeve anlaşmalar, yan anlaşmaların önünü açıcı ve onları aydınlatıcı bir görev üstlenir. Joint venture sözleşmesiyle güdülen amaç böylece açıkça ortaya koyulur⁸⁹.

Maden ruhsatnamesine bağlı bir hakkın adi şirkete sermaye olarak getirilmesi sorunu ise, geçmiş dönemde Yargıtay'a dahi intikâl etmiştir. Buna göre maden arama ve maden işletme hakları ile ruhsatnamenin devrine konu bir taahhütte bulunulması durumunda, bunun devri ancak T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na devreden ve devralan tarafından verilecek bir dilekçe üzerine yetkili memur huzurunda verilecek beyan ve hazırlanan zaptın hazırlanmasıyla vücut bulur. Açıklanan nedenle, maden ruhsatnamesine ilişkin haklar yalnızca gerçek veya tüzel kişiye verilebileceğinden, iki veya daha fazla ortakta meydana gelen veya tüzel kişiliği olmayan adi şirketlere sermaye olarak getirilmesi teknik olarak mümkün değildir⁹⁰.

Adi ortaklıklarda, ortaklık unsuruna ilişkin ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi gereken bir diğer husus ise yeni ortak alımı ile çıkma veya çıkarılma halidir. Bahsi geçen düzenlemeler genel çerçevede TBK'nin 632. ile 636. maddeleri arasında öngörülmüştür. Adi şirketlerde ortaklar arasındaki ilişkiler karşılıklı güven ve anlayışına dayandığı için yeni ortak alımı ile çıkma veya çıkarılma durumu ortaklık ilişkisinin bu yönü gözetilerek getirilmiştir. Bununla

⁸⁷ Pulaşlı, s.15; ayrıca bkz. Pulaşlı, s.20 vd.

⁸⁸ Bkz. Yavuz, s.1477; Pulaşlı, s.14.

⁸⁹ Dayınlarlı, s.2.

⁹⁰ Bkz. Pulaşlı, s.20 vd.

birlikte, sözleşmeye çıkma veya çıkarılmaya ilişkin ortaklarca başkaca hükümler getirilebilir⁹¹.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, TBK'nin 632/1. maddesi uyarınca ortaklığa yeni bir ortak alınması kural olarak bütün ortakların rızasına bağlıdır. Diğer bir deyişle, bütün ortaklar yeni katılımcı için ortak ve olumlu bir irade sergilemelidir. Bu halde, taraflar arasında bir katılma sözleşmesi yapılmalıdır⁹². TBK'nin 632/2. maddesi ise, ortaklardan birinin tek taraflı olarak bir başka kişiyi payına ortak etmesi veya payını devretmesinin o kişinin doğrudan ortak sıfatını kazanamayacağını öngörmüştür. Bu durum, öğretideki *soci mei socius meus socius non est* (ortağın ortağı benim ortağım değildir) ilkesinin bir yansımasıdır. Bununla amaçlananın, ortakları ve hatta ortaklığı korumak olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda devir, diğer ortaklara karşı geçerli değildir; ancak ilgili işlem payını devreden ile payı devradan arasında geçerlidir. Ne var ki, payı devralan ortak sıfatını kazanamadığı için denetim hakkından dahi yararlanamaz⁹³.

Bir adi ortaklıktan çıkma ve çıkarılma durumu, eski tarihli Borçlar Kanununda düzenlenmemiş olmasına karşın yeni Kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Şöyle ki, TBK'nin 633. maddesinde sayılan durumlardan herhangi biri gerçekleşmesine karşın şirketin devam edeceğine ilişkin açık bir hüküm varsa, çıkma veya çıkarılma işlemine binaen ortaklık faaliyetlerine devam eder. TBK'nin 633. maddesinde sayılan durumlar ise:

- Ortaklardan birinin fesih bildiriminde bulunması,
- Kısıtlanması,
- İflâsı,
- Tasfiye payının cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi,
- Hayatını kaybetmesi

şeklinde düzenlenmiştir. Kanun hükmü uyarınca, yukarıda sayılan durumların konusunu oluşturan ortak, temsilci veya hayatını kaybeden ortağın mirasçısı ortaklıktan kendi iradesiyle çıkabileceği gibi diğer ortaklar tarafından yapılacak yazılı bir bildirimle de ortaklıktan çıkarılabilir. TBK'nin 634/1. maddesine göre ise, bir ortağın çıkması veya

⁹¹ Pulaşlı, s.34.

⁹² Şener, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2019, s.64.

⁹³ Pulaşlı, s.33.

çıkarılması halinde payı, diğer ortakların payları oranında yine diğer ortaklara kendiliğinden geçer.

C) Sermaye Unsuru

TBK'nin 621. maddesi, adi ortaklıklarda sermaye unsurunu para, alacak, mal veya emek şeklinde ele almıştır; ancak, bir adi ortaklık için getirilmesi istenen sermaye tipi maddede sayıldığı gibi tahdidi değildir⁹⁴. Ortakların nakit alacak, emek veya mallarını aynı anda koyması zorunlu olmadığı gibi bunlardan biri veya birkaçını da getirmesi mümkündür. Çünkü burada asıl olan ortak amaca ulaşılabilmesi adına mal ve emeğin birleştirilmesidir⁹⁵. Kaldı ki, joint venture sözleşmelerine konu adi ortaklıklara da çeşitli sermayeler getirilebilir.

Buna göre:

- Emek,
- Ticari itibar,
- Ticari işletme,
- Para,
- Alacak,
- Kıymetli evrak,
- Menkul değerler,
- Gayrimenkul değerler,
- Maden ruhsatnameleri,
- Fikri haklar,
- Sınai haklar,
- Telif hakları,
- Ayni haklar

⁹⁴ Bkz. **Tekinalp / Tekinalp**, s.155.

⁹⁵ **Pulaşlı**, s.19.

gibi ekonomik, devrolunabilen ve nakden ölçülebilen değerler sermaye payı olarak getirilebilir⁹⁶.

D) Ortak Amaç – Kâr Etme Unsuru

Adi ortaklıklar, müşterek bir amacın gerçekleştirilmesi için malvarlıkları ve ticari itibar gibi sermayelerin birleştirilmesiyle oluşturulur⁹⁷. Buradaki amaç ise, ekonomik anlamda bir hedef olarak kâr veya kazanç etme amacıdır. Dolayısıyla elde edilen kazancın ortaklar arasında paylaşılmamasını amaç edinen bir adi ortaklıktan bahsedilemez⁹⁸. Diğer bir deyişle, joint venture tipi girişimleri meydana getiren ortakların hedefi ticari bir faaliyetten ziyade sermayelerini ortaya koyarak üstlendikleri süreli veya süresiz işin tamamlanması akabinde bir kazanç elde etmek ve bunu paylaşmaktır⁹⁹. Nitekim TBK'nin 620. maddesi, tarafların ortak bir amaca erişmek üzere bir araya geldiğini açıklamakla beraber, aynı Kanunun 622. ve 623. maddesinde de kâr ve kazanç kavramları üzerinden düzenlemelere gidilmiştir. Anılan maddelerde düzenlenen kazancın paylaşılması ile ortakların kazanç ve zarara katılması aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

Kimi zaman, joint venture ile bir araya gelen teşebbüslerin doğrudan kâr etme amacıyla hareket etmeyip de bir ekonomik amaç için çalışması da mümkündür. Örneğin, yalnızca teknolojik bir araştırma yapmak için kurulan bir ortak girişimin buluş yapamaması söz konusu olabilir. Buluş yapılsa dahi, bu buluşlar ortaklığı oluşturan şirketler tarafından ayrı ayrı değerlendirilecektir. Ekonomik amaçla anlatılmak istenen de budur¹⁰⁰.

E) Faal Katılım Unsuru (Affectio Societatis)

Affectio societatis, şirketin amacına erişmesi için ortakların bir araya gelerek çaba ve özen göstermesidir¹⁰¹. Bir başka deyişle, affectio societatis kişilerin ortak bir amaç için üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmesidir. Yani, ortakların aktif bir şekilde faaliyet göstermesi ile ortak amaçtan uzaklaşacak her türlü davranıştan kaçınması gerekir¹⁰².

⁹⁶ Kızılot / Eyüpgiller, s.1010; Pulaşlı, s.19.

⁹⁷ Tekinalp / Tekinalp, s.154.

⁹⁸ Pulaşlı, m.17 vd.

⁹⁹ Akkurt / Akgül, s.734; Taslacioğlu, s.125.

¹⁰⁰ Aslan, s.244.

¹⁰¹ Pulaşlı, s.21.

¹⁰² Bozkurt, Tamer, Şirketler ve Kooperatifler Hukuku, B.8, İstanbul, 2013, s.10.

Bununla birlikte, affectio societatis somut bir düzenlemeye konu olmamakla birlikte öğretide “müşterek amaç doğrultusunda birlikte çaba gösterme”¹⁰³, “amacın birleşik emek ya da araçlar ile elde edilmesi”¹⁰⁴ veya “faal katılım”¹⁰⁵ şeklinde de ifade edilmiştir. Amaca ulaşılabilmesi bakımından faal katılım, asli edim yükümlülüğü olup özenle yerine getirilmelidir¹⁰⁶. O halde, joint venture sözleşmelerine konu ortak girişimler bakımından gösterilmesi gereken özen, üstlenilen sorumluluklar ölçüsünde ve benzer düzeyde olmalıdır. Her bir ortak, müşterek amacın gerçekleşmesi adına eşit durumda çaba ve özeni göstermelidir¹⁰⁷. Zira ortak girişim, evlilik gibidir; ortakların karşılıklı gayretleri ile başarıya ulaşır¹⁰⁸.

Tarafların ortak girişim iradesi ile ortaya çıkan yeni ortak girişim, adeta doğan bir bebek gibi yeni bir kimlik kazanır. Bu, tarafların istekleri doğrultusunda meydana getirdikleri bir birliktelik olduğundan her ortak üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmeli ve her türlü gayreti göstermelidir. Her nasıl bir bebeğin annesi tarafından düzenli bir şekilde beslenmesi gerekiyorsa, meydana getirilen ortak girişim de kurucuları tarafından beslenmelidir¹⁰⁹.

TBK'nin 628. maddesi uyarınca her bir ortağın, ortaklık işlerinde aynı kendi işlerinde olduğu gibi çaba ve özen göstermesi zorunludur. Anılan maddede, affectio societatis ilkesinin izlerine böylece rastlamak mümkündür. Yine, ileride ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere rekabet yasağı ile ortağın taahhüt ettiği sermaye payını ödeme yükümlülüğü bu ilkenin izlerini taşımaktadır¹¹⁰.

F) Ortak Yönetim Unsuru

Joint venture tipi girişimi meydana getiren ortakların, girişim üzerinde eşit *müşterek kontrol* hakları vardır. Müşterek kontrol, ortak yönetim veya yönetim yetkisiyle donatılacak kişi veya kişilerin belirlenmesini de kapsar¹¹¹. Nitekim uygulamada, ortak girişimi yönetmek

¹⁰³ Bkz. **Barlas**, s.28; ayrıca bkz. **Pulaşlı**, s.12

¹⁰⁴ Bkz. **Becker**, s.1163.

¹⁰⁵ Bkz. **Bozkurt**, s.10.

¹⁰⁶ **Barlas**, s.30 vd.

¹⁰⁷ **Pulaşlı**, s.21.

¹⁰⁸ **Kılıç**, s.72.

¹⁰⁹ **Kılıç**, s.45.

¹¹⁰ **Bozkurt**, s.10.

¹¹¹ **Tekinalp / Tekinalp**, s.154.

adına pilot ortak veya lider adı verilen bir ortak seçilir¹¹². Bu da, genellikle tüzel kişilik çatısı altında sürekli olarak faaliyet gösteren joint venture tipi iş ortaklıklarında görülür¹¹³.

Bir ortak yönetimden bahsedilebilmesi için, oluşturulan sözleşmede ortakların tamamı veya bir kısmının şirketi beraber yöneteceğine ilişkin açık hüküm bulunması gerekir. Her ne kadar, iki ortağın yarı yarıya pay sahibi olduğu bir girişimde buna gerek duyulmayacak olsa da, örneğin on farklı teşebbüsün kurucu olduğu durumda teşebbüslere veto etme veya onaylama gibi olanaklar tanınmadığı takdirde ortak yönetimden bahsedilemez¹¹⁴.

G) Süre Unsuru

Adi şirket tipi ortaklıklar, daha ziyade süreklilik arz etmeyen ve kısa zamanlı işler için tercih edilen ortaklıklardır. Ortaklar arasındaki ilişki oldukça sıkı ve güven ilişkisine dayanır¹¹⁵. Bununla beraber, taraflar arasındaki ortaklık ilişkisi tek bir işin tamamlanabilmesi için kurulabileceği gibi süreklilik arz eden bir işin yapılması amacıyla da kurulabilir¹¹⁶; ancak uygulamada tek bir iş için kurulan iş ortaklıklarına daha da rastlanılmaktadır¹¹⁷.

Joint venture sözleşmelerine konu ortak girişimlerin kural olarak süresi sözleşme konusu işin tamamlanıp sona ermesiyle sınırlıdır. Öyle ki, KVG'T'nin 2.5.2. maddesinde de bir iş ortaklığının, süreklilik arz eden aynı nitelikteki iş veya işler için değil, belirli bir süre sonunda sona erecek iş veya işler için kurulabileceği vurgulanmıştır. Ancak ne var ki, özellikle sermaye katımlı şirketlerde süreklilik arz eden işlere ilişkin müşterek çalışma yürütülmesi de mümkündür. Uygulamada, tüzel kişi şeklinde oluşturulan joint venture tipi ortak girişimler genelde devamlı faaliyet göstermek üzere kurulmaktadır¹¹⁸. Bu bakımdan, joint venture kimi zaman ani kimi zamansa sürekli sözleşme özelliği gösterir.

Ne var ki, öğretilerdeki bir görüşe göre bitirilen iş sonrasında yeni bir iş gösterilmesi suretiyle ortak girişimin devamlılığı yasal olarak mümkün değildir. Çünkü, 03.04.1986 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 31 Seri Numaralı KVG'T'nin 1/b. maddesinin ix. hükmü, iş ortaklıklarının kurumlar vergisi mükellefi sayılabilmesi bakımından "*birlikte*

¹¹² Çakır Çelebi, s.102.

¹¹³ Şahinalp, s.510.

¹¹⁴ Aslan, s.243.

¹¹⁵ Pulaşlı, s.7.

¹¹⁶ Ansay, Tuğrul, Adi Şirket Ortakları Tacir midir? Ortakların Ticaret Unvanı; Defter Tutma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.3, Ankara, 1968, s.264-265.

¹¹⁷ Korkut, s.1152 vd.

¹¹⁸ Tekinalp / Tekinalp, s.151.

yapılması öngörülen ve müştereken taahhüt edilen işin bitimi” şeklinde bir ifadeyi haizdir. Kanunun lafzından anlaşılacağı üzere, ortak girişimin devamlılığına bu durum engeldir¹¹⁹.

¹¹⁹ Tekinalp / Tekinalp, s.161.

İKİNCİ BÖLÜM

JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ İLE BENZER SÖZLEŞMELERİN KARŞILAŞTIRMASI

I. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ

A) Kuruluş Şekli Bakımından

Joint venture sözleşmesine konu ortaklıkların türleri, öğretide genel çerçevede kuruluş şekilleri bakımından değerlendirilmiştir. Gerçekten, bu tip ortaklıkların kuruluş şekilleri onların hangi yapıda olduğu, işlevleri, süresi ve hatta girişimlerin konusu bakımından dahi fikir verir. Yani, aslında bir üst kavram olarak joint venture, çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir.

1) Sözleşmeye Dayalı Ortaklıklar

Sözleşmeye dayalı ortaklıklar, iki veya daha fazla işletmenin bir araya gelerek oluşturduğu, sözleşmenin süresi veya üstlenilen işin tamamlanmasıyla sona eren bir ortaklık türüdür¹²⁰. Bir diğer görüş ise, sözleşmeye dayalı joint venture tipi ortak girişimleri salt tüzel kişiliği haiz olmayan ortaklıklar olarak tanımlamıştır¹²¹. Sözleşmeye dayalı joint venture, öğretide *geleneksel joint venture* olarak da isimlendirilmektedir¹²². Öğretide, bu sözleşmelerin bir tür adi ortaklık olduğu kabul edilmektedir¹²³. Ulaşım, enerji ve inşaat alanlarındaki girişimlerde ise genel çerçevede sözleşmeye dayalı ortaklık tipine başvurulur¹²⁴.

Geleneksel ortaklıkların, genellikle tek işle sınırlı olarak ve geçici olarak kurulmasının bir takım sonuçları bulunmaktadır. Uygulamada, ortaklar getirmeyi taahhüt ettikleri sermayeyi ortak bir mülkiyete özgülememektedirler. Bunun temel nedeni ise, sözleşme konusu işin geçici olmasından dolayı iş bitiminde tasfiye sürecinden kaynaklanacak zaman kaybının önüne geçilmesidir. Bu bakımından

¹²⁰ Dalyan, s.10.

¹²¹ Önal / Çapa, s.79.

¹²² Akyol, s.79.

¹²³ Orazgılcov, Dövrän, Milletlerarası Doğrudan Yatırımlar Açısından Joint Venture, İzmir, 2006, s.9.

¹²⁴ Altay, Sıktı Anlam, Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Sermaye Katımlı Ortak Girişimler (Doktora Tezi), İstanbul, 2007, s.27.

sözleşmesel nitelikli joint venture tipi girişimlerde, ortaklar varsa diğer işlerini de yürütmeye devam eder¹²⁵.

Sözleşmeye dayalı ortak girişimler, uygulamada özellikle tek ve kısa süreli işlerin tamamlanıp yerine getirilmesi için daha elverişli olduğu için yaygın olarak uygulama alanını bulmaktadır. Bununla beraber, bu tür ortak girişimlerin basit ve sade bir yapısı vardır. Öyle ki, en az iki gerçek yâda tüzel kişinin varlığı sözleşmeye dayalı bir joint venture oluşturmak için yeterlidir¹²⁶.

Sözleşmeye dayalı joint venture tipi ortak girişimlerde taraflar arasında mutabakat niteliğinde bir sözleşme akdedilir. Ortakların kendi aralarında oluşturduğu bu sözleşme ilişkisi aynı zamanda üçüncü kişilerle girdikleri ticari ilişkilerin de esasını oluşturur¹²⁷. Böylece, joint venture ilişkisini doğuran mutabakatı akdedilmesinin nedeni kâr elde etmektir. Açıklanan nedenle, taraflar arasında müşterek bir amaca ulaşmaya yönelik edimler birleştirilmektedir¹²⁸.

Taraflar arasında joint venture ilişkisini doğuran bir sözleşme yapmasının asıl sebebinin ortak bir amacın gerçekleştirilmesi ve bu doğrultuda da tarafların taahhüt ettiği sermayeleri getirmeleri gözetildiğinde bu ilişkinin salt iki tarafa borç yükleyen sözleşme değil edimler arası birliktelik olduğu anlaşılmaktadır. Zira az önce değinildiği üzere tarafların asıl amacı kâr veya kazanç elde etmektir. Kural olarak, joint venture ilişkisini oluşturan taraflar üstlenilen işi tek başına yerine getiremediği için bir araya gelmektedir¹²⁹. O halde, salt sözleşmeye dayalı ortaklıklar, adi nitelikte ortaklıklardır¹³⁰.

Her ne kadar, sözleşmeye dayalı (geleneksel) ortaklıklar özellikleri bakımından adi ortaklığın bir yansıması olsa da, sözleşmeye dayalı joint venture ile sıradan bir adi ortaklığı birbirinde ayırmaya yönelik birtakım kıstas mevcuttur. Şöyle ki, bu ayrımlar da ortaklıkların ortak amacı ile elbirliği mülkiyeti ilkesi bakımından yapılmaktadır. Zira basit bir adi ortaklık için aranan ortak amaç unsuru teknik bir kavram olup yalnızca adi

¹²⁵ Çakır Çelebi, s.104; Altay, s.28 vd.

¹²⁶ Bkz. Poroy / Tekinalp / Çamoğlu, s.17; İmregün, Oğuz, Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, İstanbul, 1968, s.32.

¹²⁷ Orazgılıcov, s.16.

¹²⁸ Akyol, s.6

¹²⁹ Kaplan, s.29.

¹³⁰ Esas sözleşmenin düzenlenmesinden hemen önce taraflar arasında bir anonim şirket kurulacağına ilişkin anlaşmanın adi ortaklık hükümlerine göre değerlendirilmesi gerektiği ile anonim şirketin kurulamaması halinde ise, adi ortaklığın konusu elde edilemediği için infisah ve dolayısıyla tasfiye söz konusu olacağına ilişkin Gübre Fabrikaları Türk A.Ş. – Insitu Inc. ve Al Maden A.Ş. kararı için bkz. YHGK, T. 08.05.1991, E. 1991/11-164, K. 1991/249; ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD, T. 30.03.1990, E. 1990/1595, K. 1990/3298; bkz. Poroy / Tekinalp / Çamoğlu, s.17.

ortaklıkları bir araya getiren kişi veya kurumların karşılıklı iradeleriyle serbestçe belirlenebilir. Ne var ki, bir joint venture için ulaşılmak istenen asıl amaç kârdır. Bu yönüyle, salt adi ortaklık şeklinde oluşturulan birliktelikler ile geleneksel yapılı joint venture birbirinden ayrılmaktadır.

Adi ortaklıklar ile geleneksel yapılı joint venture tipi birliktelikleri birbirinden ayırmaya yönelik bir diğer kıstas ise elbirliği mülkiyeti esasını ilgilendirmektedir. Buna göre, adi ortaklıkları meydana getiren kişiler taahhüt ettikleri sermaye payını doğrudan ortaklığa özgülerken sözleşmeye dayalı joint venture ilişkisinde böylesi bir özgüleme söz konusu olmaz. Yalnızca, ortaklık meydana getirildikten sonra elde edilen her türlü mülkiyet kazanımlar TBK'nin adi ortaklıklara ilişkin hükümleri uyarınca elbirliği halinde ortakların tamamına ait olacaktır.

Sözleşmeye dayalı; yani geleneksel tipli bir joint venture ortaklığının faaliyetini sürdürebilmesi için mutlaka bir organizasyona gereksinim duyulmaz. Örneğin, bir otoyol yapımı mutlak bir organizasyon gerektirirken, yabancı bir ülkeye pirinç teslimine ilişkin kurulan joint venture organizasyon gerektirmeyecektir¹³¹.

2) Sermaye Katılımlı Ortaklıklar

Sermaye katılımlı girişimler, iki veya daha fazla işletmenin bir araya gelerek sahip oldukları sermayelerle orantılı bir şekilde kâr ve zarara katıldığı ortaklık tipidir¹³². Uygulamada, genellikle her bir taraf mutlaka nakit olarak bir değeri sermaye olarak getirir¹³³. Taraflar, tüzel kişiliği haiz ayrı bir ticaret şirketi kurma suretiyle faaliyetlerini sürdürmek istediği takdirde sermaye katılımlı bir joint venture kurabilir¹³⁴. Bir görüşe göre, sermaye katılımlı joint venture bir ticari işletme özelliği gösterdiğinden devamlılık unsurunu beraberinde getirir. Bunun için, sermaye katılımlı joint venture tipi ortaklıkların bir adi ortaklık şeklinde işletilmesi mümkün değildir¹³⁵.

Sermaye katılımlı joint venture sözleşmesine taraf olan kişi veya kuruluşlar, ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını birbirine karşı korur. Taraflar, joint venture ilişkisi gereği kararlaştırdıkları faaliyete yönelik çalışmalarını devam ettirirken, diğer

¹³¹ Çakır Çelebi, s.103.

¹³² Dalyan, s.10.

¹³³ Aksoy, Nazım, Joint Venture'in Türk ve Rus Mevzuatları Açısından Hukuki Tahlili, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.19, Burdur, 2017, s.376.

¹³⁴ Önal / Çapa, s.74.

¹³⁵ İslamov, Nazım, Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003, s.23.

taraftan varsa başkaca faaliyetlerine de bu ilişkiden bağımsız bir şekilde devam edebilir¹³⁶. Diğer bir anlatımla, sermaye katımlı iş ortaklıklarında birbirinden hukuki ve ekonomik anlamda tamamen bağımsız kişi veya kuruluşlar, kaynaklarının bir kısmını ortaklık için birleştirirken, diğer taraftan bağımsız faaliyetlerine devam etmektedir¹³⁷.

Yukarıda anlatılanlardan, sermaye katımlı girişimlerin en ayırıcı özelliğinin iktisadi ve hukuki açıdan birbirinden bağımsız olan kişi veya kuruluşların amaçlarını hayata geçirmek adına bir iş birliğinde bulunması ve bu amaç doğrultusunda kaynaklarını özgülemeleri olduğu anlaşılmaktadır. İşte bu noktada, sermaye katımlı birlikteliklerde yalnızca sermayesel bir birliktelik oluşturulduğu; dolayısıyla tarafların şirket toplulukları gibi bağımsızlıklarını kaybetmesi gibi bir durumun yaşanmayacağı bilinmelidir¹³⁸.

Bununla beraber, taraflar arasında hem bir joint venture ilişkisi hem de aslında esas mutabakattan kaynaklanan bir ilişki mevcuttur. Şöyle ki, bu tür ortaklıkların yapısını temel sözleşme, şirket esas sözleşmesi ile uydu sözleşmeler oluşturur. Bunun için, sermaye katımlı ortaklıkları genel çerçevede ve üç farklı sözleşme yönünden ele almak isabetli olacaktır. İlgili durum, aşağıda oldukça ayrıntılı bir şekilde irdelenecektir. Görüldüğü üzere, sermayeye katımlı joint venture salt sözleşmeye dayalı joint venture tipi girişimlere nazaran daha karmaşık ve katmanlı bir yapıdadır¹³⁹.

Sermaye katımlı ortaklıklarda bulunan karmaşık ve katmanlı yapı, onun bir bütün olarak hukuki niteliğinin belirlenmesini doğal olarak zorlaştırmaktadır. Üstelik Türk Hukukunda joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıkları bakımından sadece bazı yüzeysel düzenlemelerin olması, bu zorluğu artırmaktadır.

Öte yandan, sermayeye dayalı joint venture sözleşmeleri uygulamada genellikle şu özellikleri de beraberinde getirir. Şöyle ki;

- Birbirinden hukuki ve ekonomik bakımdan bağımsız birden fazla işletme bulunmalıdır.
- Amaca erişilmesi bakımından yavru şirket kurulması veya mevcut bir şirkete ortak olunması şeklindeki iradenin açıkça yansıtılması gerekmektedir.

¹³⁶ Baz, s.17.

¹³⁷ Çakır Çelebi, s.105.

¹³⁸ Çakır Çelebi, s.105.

¹³⁹ Çakır Çelebi, s.105.

- Ana şirketler, yavru şirketleri her zaman kontrol edecek güce sahip olur. Yavru şirketler, ana şirketlere bağlıdır ve ana şirketlerin çıkarını her zaman gözetir.
- Meydana getirilen yavru şirket ile hedeflenen, pazar yönetiminin sağlanması ve risk paylaşımı gibi durumlardır¹⁴⁰.

B) Çalışma Alanları Bakımından

1) İnşaat Sektörü Alanında Oluşturulan Ortaklıklar

İnşaat sektörü alanında meydana gelen ortaklıkların konusunu eser sözleşmeleri oluşturmaktadır. Eser sözleşmelerinin taraflarını ise, ismarlayan olarak iş sahibi ve eseri yapmayı üstlenen olarak yüklenici oluşturur. Ayrıca bir inşaat sözleşmesinin taraflarından biri olan yüklenici gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Yüklenicinin, bir joint venture olması da mümkündür¹⁴¹. Kaldı ki, uygulamada bu birlikteliğe en çok rastlanılan ortaklık türleri, kolay kurulup tasfiye edilebilmeleri ile hukuken esnek bir yapıya sahip olmaları bakımından joint venture ve konsorsiyumdur¹⁴².

İnşaat işlerinde özellikle büyük şantiyeler bakımından yüklenicinin işin tamamını üstlenmesi günümüzde teknik ve mali açıdan neredeyse mümkün değildir. Bu durumda, yüklenici doğal olarak işi şahsen yerine getirmek yerine fiili ve fikri açıdan onunla uyumlu bir şekilde çalışacak kişileri bir araya getirebilir. Bu tür inşaat sözleşmelerinin çoğunda da yüklenici joint venture şeklinde oluşabilir¹⁴³. Kaldı ki, Joint Venture tipi ortaklık sözleşmelerine en sık rastlanan sektör inşaat sektörüdür¹⁴⁴.

Bununla beraber, joint venture uygulamaları inşaat sektöründe sıkça başvurulduğu üzere anahtar teslimi inşaat sözleşmelerinde de devamlı karşımıza çıkar¹⁴⁵. Anahtar teslimi inşaat sözleşmeleri ise en yalın haliyle taşınmaz niteliğindeki bir inşaa eserinin

¹⁴⁰ **Yılmaz, Lerzan**, Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Joint Venture Anlaşmalarının Yorumu ve Hukuki Düzenlemeye Kavuşturulması İhtiyacı, Mahmut Refik Belik'e Armağan, 1993, İstanbul, s.477.

¹⁴¹ **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2014, s.580.

¹⁴² **Köksal, Tunay**, Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinin Hazırlanması ve Uygulanması Süreci, TBB Dergisi, Ankara, 2013, s.412; **Köksal**, İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, s.86.

¹⁴³ **Dayınlarlı**, s.67; **Şekerci, Sena**, Anahtar Teslimi İnşaat Sözleşmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s.36.

¹⁴⁴ **Kaplan**, s.7.

¹⁴⁵ **Şekerci**, s.8.

yüklenici tarafından kullanıma hazır halde iş sahibine teslim edilmesi olarak tanımlanabilir¹⁴⁶ ve yüklenici dahi joint venture niteliğinde bir ortaklık olabilir.

2) Petrol ve Maden İşletmeciliği Alanında Oluşturulan Ortaklıklar

Madencilik alanındaki iş ortaklıkları, genellikle finansal kaynak ve tecrübe bakımından güçlü olan işletmeler ile mineral çıkarma hakkına sahip küçük işletmelerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır¹⁴⁷. Diğer taraftan, özellikle petrol işletmeciliğindeki yüksek risk, petrol ve maden şirketlerini beraber çalışmalarını sonucunu doğurmuştur¹⁴⁸. Öyle ki, petrol ve maden arama çalışmaları, kuyu ve madenlerin tespit edilerek açılması, boru hattı döşeme ile deniz ve demir yolları için aranan sermaye ve üstlenilen risk diğer sektörlere nazaran daha fazladır¹⁴⁹. Uygulamada, petrol ve maden işletmeciliğinde şirketler bir araya gelerek başkaca bir tüzel yapı oluşturmaksızın kendi aralarında adeta bir gruplaşma yolunu tercih etmektedir. Bunun ise, genel çerçevede üç farklı nedeni vardır. Bunlar:

- Araştırma ve işletme masraflarının beraber karşılanarak elde edilen kârın paylaşılması,
- Ortak amaca erişilebilmesi bakımından ortaklardan birinin işletmeci olarak atanması,
- Görülen işlerin joint venture adına denetlenebilmesi açısından bir kurulun oluşturulmasıdır¹⁵⁰.

3) Ortak Araştırma ve Üretim Alanında Oluşturulan Ortaklıklar

Joint venture şeklindeki kimi ortaklıklar, üretim ve pazarlama konusundaki araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) çalışmalarına oldukça önem vermektedir¹⁵¹. Özellikle nitelikli teknolojinin arandığı sahalarda teknolojinin satın alınması yüksek maliyetlere yol açtığı için işletmelerin kendi teknolojilerini üretmeleri artık zorunlu hale gelmektedir¹⁵².

¹⁴⁶ Şekerci, s.1.

¹⁴⁷ Kılıç, s.62.

¹⁴⁸ Dayınlarlı, s.64.

¹⁴⁹ Bkz. Tile, s.17.

¹⁵⁰ Dayınlarlı, s.64.

¹⁵¹ Kılıç, s.62.

¹⁵² Akıncı, Ateş, Rekabetin Yatay Kısıtlanması, Lisansüstü Tez Serisi No:5, Ankara, 2001, s.66; bkz. Tile, s.15.

Bunun için, ortak araştırma ve üretim alanlarında joint venture tipi ortaklıklara öncelikle riskin paylaşılması adına başvurulduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere, üretim alanında da birçok ortak girişim faaliyette bulunmaktadır. Bu tip ortak girişimleri basit üretim, yeni bir pazara girme ve yeni ürün imalatı ile hizmetlerin temini amacı güden ortaklıklar olarak üç farklı başlık altında incelemek mümkündür. Nitekim basit üretim amacı güden iş ortaklıkları genel çerçevede orta vadeli yatırımlar gerçekleştirip uzun süreli birliktelik göstermez¹⁵³. Üretime konu malzeme, genel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olup ayrı ve özel çalışmayı gerektirmeyen malzemedir.

Yeni bir pazara girme amacının güdüldüğü ortaklık tipinde ise teşebbüs veya teşebbüsler, alanda yerel bilgi ve tecrübe bakımından oldukça etkin olan diğer teşebbüs veya teşebbüslerle özellikle finansal veya yasal nedenlerle bir araya gelmektedir. Bu tip ortaklıklarda dışardan gelen işletme, yerelde bulunan işletmenin itibarından yararlanırken finansal ve teknik bakımdan olanaklarını alana yansıtır.¹⁵⁴ Böylece, teşebbüsler birbirinin ihtiyaç ve menfaatini karşılıklı bir şekilde gözeterek bir amaç doğrultusunda hareket eder hale gelir.

Yeni ürün imalatı ile hizmetlerin temini amacı güden ortaklıklardaki amaç ise, iştirak halinde ürün veya ürünler meydana getirip bunu yerel ve çevredeki pazara sunmaktır¹⁵⁵. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde 4875 sayılı DYYK ile 5718 sayılı MÖHUK başta olmak üzere çeşitli düzenlemeler uyarınca bu faaliyetler sürdürülmekte; özellikle Fiat, Renault, Ford, Toyota, Honda, Isuzu ve Hyundai gibi otomotiv sektöründe söz sahibi olan teşebbüsler, yerel teşebbüslerle bir araya gelerek üretim yapmakta ve ürünlerinin Doğu Avrupa ve Balkanlar ile Ortadoğu'ya ulaşmasının böylece önünü açmaktadır. Ülkemiz sınırları içerisinde buna çokça örnek vermek mümkündür.

C) Ortakların Tabiiyeti Bakımından

1) Ulusal Ortaklıklar

Ulusal anlamda meydana getirilen joint venture tipi ortaklıklar en genel ifadeyle bünyesinde yabancı unsuru bulunmayan ortaklıklardır¹⁵⁶. Şöyle ki, bu şekilde meydana

¹⁵³ Kılıç, s.63.

¹⁵⁴ Kılıç, s.64.

¹⁵⁵ Kılıç, s.64.

¹⁵⁶ Orazgılıcov, s.10.

getirilen joint venture ilişkisi aynı ülkede bulunan iki veya daha fazla teşebbüs tarafından kurulur. Ne var ki, uygulamada uluslararası ortaklık tipine daha fazla başvurulduğu gibi, yabancılık veya yerlilik unsurunun birlikte veya ayrı ayrı bulunması zorunlu değildir. Ancak, ulusal nitelikli joint venture ilişkisi tamamen yerli sermayeden meydana getirilir¹⁵⁷.

2) Uluslararası Ortaklıklar

Ülkelerarası stratejik ortaklıkların oluşturulmasında en fazla başvurulan modeller arasında yer uluslararası joint venture tipi ortaklıklar, ayrı devletlerin tâbiyetine mensup olan iki veya daha fazla girişimcinin ticari faaliyetlerde bulunmak adına sermaye ve diğer kaynaklarını bir araya getirmesi suretiyle kurulur. Diğer bir anlatımla, uluslararası joint venture iki ya da daha fazla yabancı teşebbüsün amaçlarına ulaşabilmek için tek başlarına başarılı olamayacakları bir faaliyeti işbirliği yaparak üstlenmeleridir¹⁵⁸.

Son dönemde, başta uluslararası nitelikli joint venture olmak üzere diğer işbirliği modelleri yabancı pazarlara girmek için oldukça elverişli bir hale gelmiştir. Joint venture teşebbüslerin ticari faaliyetlerini geliştirme, üretilen ve geliştiren mal ve hizmetlerine yeni alanlar yaratma, finans kaynağı elde etme, müşteri tabanının geniş tabanlara yayılması ile vergi avantajı gibi faydaları olması sebebiyle ticari hayatta önemli bir yer işgal etmektedir¹⁵⁹.

Devletler arasında kurulan joint venture tipi ortaklıklar, içinde yabancılık unsuru bulunan ortaklıklardır. Bu tip ortaklıklar genel çerçevede ülkeler arasında akdedilen antlaşmalara uygun olacak şekilde kurulur. Uluslararası nitelikli bu girişimlerin kurulması sırasında iki duruma özen gösterilmesi gerekir. Şöyle ki, öncelikle taraflar arasında, devletlerce akdedilen antlaşma gözetilerek bir mutabakat metni ile müşterek yapı ve organizasyonun düzenlenmesi gerekir. Diğer taraftan, tarafların mensubu olduğu ülkeler yerine getirme iradesi koydukları bu antlaşmalara eşit bir şekilde uymalıdır. Zira bu ortaklık tipinde devletlerin asıl amacı kısa sürede gelir elde etmek değil, ileryen dönemdeki kamusal ve ekonomik menfaatleridir¹⁶⁰.

¹⁵⁷ Bkz. **Tile**, s.11.

¹⁵⁸ Bkz. **Tile**, s.11.

¹⁵⁹ **Beamish, Paul**, International Management Text and Cases, Boston, 1991, s.73.

¹⁶⁰ **Dayınlarlı**, s.70.

Milletler arasında oluşturulan joint venture ortaklıklarını pek çok örneği vardır. Bunlardan biri, Azerbaycan Cumhuriyeti menşei A.I.O.C. (Azerbaijan International Operating Company) ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti menşei T.P.A.O. (Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı) arasında kurulan joint venture ortaklığıdır. Bu joint venture, özellikle devlet arasında öngörülen bir ortaklık olup öncelikle kamu hizmeti sunmak, daha sonra ise ekonomik menfaat elde etmek adına oluşturulmuştur¹⁶¹.

Yine, TANAP (Trans-Anatolian Pipeline) projesi kapsamında Bilecik, Kütahya, Bursa, Balıkesir, Çanakkale, Tekirdağ ve Edirne üzerinden geçmesi planlanan boru hattı projesini Türk Cumhuriyeti Devleti merkezli Limak Holding ile Hindistan merkezli Punj Loyd şirketleri beraber üstlenmiştir. Nihayet, oldukça yakın bir zamanda Azerbaycan Cumhuriyeti kökenli SOCAR ile British Petrol (BP) bir araya gelerek İzmir ili Aliağa ilçesinde bulunan sanayi bölgesinde petrokimya sektörü üzerine bir joint venture kurmuştur.

D) Ortakların Niteliği Bakımından

Joint venture tipi ortak girişimler, ortakların niteliği bakımından devletler arasında, devletler ile özel kişiler arasında ve özel kişiler ile yine özel kişiler arasında öngörülebilecek şekilde üç başlık altında incelenebilir.

1) Devletler Arasında Öngörülen Ortaklıklar

Devletler arasında öngörülen joint venture tipi ortaklıklar doğal olarak ortakların tabiiyeti bakımından uluslararası niteliktedir. Devletler arasında öngörülen joint venture tipi ortaklıklara ilişkin usuli işlemler ile kişiler arasında öngörülen joint venture tipi ortaklıklara ilişkin uygulanan usul aynıdır.

Devletler arasında öngörülen ortaklıkların oluşması ise iki koşulun gerçekleşmesine bağlıdır. Şöyle ki, önceki başlıklarda da belirttiğimiz üzere taraflar arasında, devletlerce akdedilen antlaşma gözetilerek bir anlaşma metni düzenlenmesi gerekir. Öte yandan, tarafların mensubu olduğu ülkeler yerine getirme iradesi koydukları bu antlaşmalara eşit bir şekilde uymalıdır. Bu tür ortak girişimlerin, tüzel kişiliğinin bulunması şart değildir.

¹⁶¹ İbragymov, s.48.

Açıklanan nedenle, devletler arasında öngörülen uluslararası nitelikli joint venture, adi ortaklık şeklinde oluşturulabilir¹⁶².

2) Devletler ile Özel Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar

Devletler ile özel kişiler arasında öngörülen ortaklıklar ulusal nitelikli olabileceği gibi uluslararası nitelikli de olabilir. Nitekim uluslararası alanda faaliyet gösteren girişimciler maliyette tasarruf, riskin paylaşılması, finans kaynağı elde etme, ucuz iş gücüne erişme, yatırıma konu teknolojiye hızlı ve kolay yoldan ulaşım, müşteri tabanının geniş tabanlara yayılması amacıyla belirli bir ülkenin pazarına ulaşmak; ülkeler de istihdam alanın yaratılması ile refah seviyesinin yükselmesi gibi nedenlerle joint venture meydana getirmek isteyebilir. Bu bakımdan, girişimciler o ülkenin yönetimiyle bir joint venture kurma yoluna gider. Burada önemli olan karşılıklı menfaat olup bu ilişkinin bir tarafının bir devlet olması nedeniyle kamu hukuku kurallarının uygulanması zorunluluğu da doğabilir. Örneğin, Fransız Hukukunda devlet ile özel kişiler arasındaki ilişkiler genel çerçevede idari yargıya konu olurken yine İngiliz ve Amerikan Hukukunda joint venture tipi ortaklıklar bakımından başkaca uygulamalar mevcuttur¹⁶³. Bunun yanında, ülkemiz nezdinde devletler ile özel kişiler arasında öngörülen ulusal nitelikli joint venture tipi ortaklıklara ilişkin T.C. Çevre ve Şehir Bakanlığı Toplu Konut İdaresi'nin (TOKİ) yerel teşebbüslerle gerçekleştirdiği konut projeleri gösterilebilir.

3) Gerçek Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar

Gerçek kişiler arasında öngörülen ortaklıklar ulusal nitelikli olabileceği gibi uluslararası nitelikli de olabilir. Bunun için, ulusal ve uluslararası nitelikli ortaklıklar bakımından ayırım yapılması gerekir.

Özel kişilerin işbirliği yapmak üzere kurduğu uluslararası joint venture, ortaklardan en az birinin idare merkezinin, ortak girişimin çalışmalarını yürüttüğü ülkenin dışında olduğu, iki ya da daha fazla teşebbüs tarafından oluşturulan girişimler olarak tanımlanabilir. Aynı diğer joint venture tipi girişimlerdeki gibi bu tür ilişkiyi kuran

¹⁶² Dayınlarlı, s.70 vd.

¹⁶³ Dayınlarlı, s.75.

ortaklar, hukuki ve mali bağımsızlıklarını korumakla beraber oluşturulan yeni girişim bütün ortaklar tarafından elbirliğiyle kontrol edilir¹⁶⁴.

Farklı devletlerin tabiiyetinde bulunmasına karşın tesis edilen işbirliği modelleri sayesinde bir araya gelen özel girişimler buna örnek olarak verilebilir. Zira bu tür birlikteliklere çok uluslu şirketlerin yeni gelişmekte olan ülkelerdeki şirketlerle kurdukları ortaklıklar gösterilebilir. Yine, kimi zaman mali açıdan oldukça kuvvetli bir işletmenin bir diğer ülke pazarına girebilmek adına yerel düzeyde çalışan ve görece daha küçük ve zayıf bir işletmeyle joint venture ilişkisi kurduğu görülebilmektedir. Doğal olarak, bahse konu joint venture ortaklarından en az birinin idare merkezinin faaliyetin sürdürüldüğü ülke sınırlarında yer alması esastır¹⁶⁵.

Nihayet, günümüzde en çok karşılan işbirliği modeli şüphesiz ulusal nitelikli gerçek kişiler arasında öngörülen ortaklıklardır. Bu tür ortaklıklar genellikle gelişmiş veya gelişmişlik seviyesine yakın olan ülkelerde görülmektedir. Buna örnek olarak, yakın zamana kadar ülke genelinde aşama kaydeden inşaat işlerine konu joint venture ortaklıkları gösterilebilir.

4) Tüzel Kişiler Arasında Öngörülen Ortaklıklar

Tüzel kişiler arasında öngörülen ortaklıklar da ulusal nitelikli olabileceği gibi yine uluslararası nitelikli olabilir. Daha çok büyük ölçekli işlerde karşılaşılan bu tür birliktelikler riskin paylaşılması ile ortak amaca erişilmesi adına geniş yelpazede hizmet veren işletmeler tarafından oluşturulmaktadır. Bu tür ortaklıklara örnek olarak, İstanbul Boğazı'na yapılan ve üçüncü köprüyü de kapsayan Kuzey Marmara Otoyolu Projesi için ihale galibi yerli IC İÇTAŞ İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile İtalyan Astaldi ortaklığı gösterilebilir.

¹⁶⁴ Baz, s.20.

¹⁶⁵ Tile, s.13.

II. JOINT VENTURE SÖZLEŞMESİ İLE BENZER SÖZLEŞMELERİN KARŞILAŞTIRMASI

Joint venture ile uygulamada sıkça başvuru alan diğer birtakım teşebbüsler benzer noktaları nedeniyle birbiriyle karıştırılmaktadır. Bunun ana nedeni ise, bunların birer adi ortaklık temeline dayanmasıdır. Aşağıda, joint venture ile benzer teşebbüslerin karşılaştırılması yapılarak farklılıkları ortaya koyulacaktır.

A) Konsorsiyum Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Konsorsiyum sözleşmelerine konu ortaklıklar, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarına oldukça benzeyen ve birbiriyle karıştırılan isimsiz sözleşme türleridir. Kimi yazarlar, konsorsiyumu *şirketler birliği* olarak ele almaktadır¹⁶⁶. Özellikle inşaat sektöründe girişimcilerin, joint venture ile konsorsiyumun tanımı ve sorumlulukları hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Kimi yazarlar ise, joint venture sözleşmelerine konu ortak girişimler bir *müteahhitler konsorsiyumu* olarak da ele almıştır¹⁶⁷.

Oysa konsorsiyum, genel çerçevede nükleer enerji istasyonları, demir – çelik tesisleri veya petrol rafineleri gibi oldukça geniş yelpazeli projelerde güç birliği yapılması amacıyla oluşturulan ve ortakların müteselsil sorumluluğunun bertaraf edildiği bir girişim türüdür¹⁶⁸. Bu bakımdan, öncelikle konsorsiyumun amacının ortaya koyularak tanımının yapılması ve ardından joint venture tipi ortak girişimlerle karşılaştırılması isabetli olacaktır.

Konsorsiyum, bir veya birden fazla ticari ticari işin gerçekleştirilip bunun üzerinden kazanç elde edilmesi adına birden fazla teşebbüsün meydana getirdiği adi ortaklık hükümlerine tabi bir birleşme türüdür¹⁶⁹. Diğer bir tanıma göre ise, konsorsiyum iki veya daha çok gerçek veya tüzel kişinin taahhüt ettikleri işin bir bölümünü diğer kişilerden bağımsız bir şekilde üstlenmeleriyle katkı sunmalarıdır¹⁷⁰. Ortak girişimlerde müteselsil sorumluluk söz konusuysen, konsorsiyumlarda ise ortaklar yalnızca

¹⁶⁶ Bkz. Aksoy, s.372.

¹⁶⁷ Bkz. Tandoğan, s.84.

¹⁶⁸ Köksal, İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, s.82.

¹⁶⁹ Güranlı / Müngen, s.104.

¹⁷⁰ Tekinalp / Tekinalp, s.162; ayrıca bkz. Şahin, Turan, Konsorsiyum Sözleşmesi, TBB Dergisi, Ankara, 2011, s.452.

üstlenmiş olduğu iş veya işler bakımından sınırlı sorumludur¹⁷¹. Joint venture tipi ortaklıklarda kişilerin sorumluluğu işin bütününden doğmaktadır.

Konsorsiyumu meydana getiren ortaklar, işin yalnızca bir bölümünü üstlenmektedir. Sözleşmede, yüklenilen işlerin hangi ortak tarafından yerine getirileceği açıkça belirtilir. Taraflar, üstlendikleri işi gereği gibi ve tam olarak ifa etmekle yükümlüdür¹⁷². Örneğin, bir havaalanı inşaatında uzmanlık alanları bakımından şirketlerden biri bina, diğeri yol, yine bir diğeri de altyapının tamamlanmasını üstlenebilir. Diğeri bir deyişle, konsorsiyumu meydana getiren ortaklar birbirinden bağımsız olarak işin yalnızca kendileri için belirlenen bölümünü yerine getirir¹⁷³. Öte yandan, joint venture tipi iş ortaklıklarında iş bütünüyle ortaklarca üstlenildiği için ortak bir organizasyona ihtiyaç duyulurken konsorsiyum doğası gereği bunu gerektirmediği gibi öz sermaye yatırımı ortakların taahhütü sınırlı olduğu; risk ve masraf kendiliğinden paylaşıldığı için zorunlu değildir¹⁷⁴.

Ortak girişimler, birden fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından joint venture veya konsorsiyum olarak iki türlü oluşturulabilir. Joint venture üyeleri hak ve sorumluluklar bakımından işin tümünü birlikte yapmak üzere; konsorsiyum üyeleri ise hak ve sorumluluklarını ayırarak kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili kısımları üstlenmek üzere ortaklık ilişkisini kurar¹⁷⁵. Diğeri bir deyişle, joint venture ile konsorsiyum sözleşmelerindeki temel fark, ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlıklarda husumetin yöneltileceği tarafın tespitinden doğmaktadır. Zira ortak girişimlerde ortakların iş sahibine karşı zincirleme sorumluluğu bulunduğundan borcun tamamı için ortaklardan herhangi birine yönelmek mümkün iken, konsorsiyumlarda ortaklar yalnızca üstlendikleri işler bakımından iş sahibine karşı sorumlu olup yine yalnızca bu işler bakımından bir uyuşmazlıkta muhatap alınırlar¹⁷⁶.

Nihayet, 4734 sayılı KİK'in 14. maddesi de joint venture terimine açıkça yer vermemekle beraber ortak girişim ile konsorsiyumları özellikleri bakımından karşılaştırmıştır. Buna göre, iş ortaklığını meydana getiren teşebbüslerin, hak ve sorumluluklarıyla işin tümünü birlikte yapmak üzere; konsorsiyumu meydana getiren

¹⁷¹ **Korkut**, s.1164; **Köksal**, İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, s.83.

¹⁷² **Şahin**, s.466 vd.

¹⁷³ **Şahin**, s.453.

¹⁷⁴ **Köksal**, İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, s.83.

¹⁷⁵ Eser İnş. ve Tic. A.Ş. - Empedros SA Joint Venture Ankara kararı için bkz. **Yargıtay 15. HD**, T. 27.06.2012, E. 2012/2613, K. 2012/4846.

¹⁷⁶ **Şahin**, s.462 vd.; ayrıca bkz. **Güranlı / Müngen**, s.105.

teşebbüslerin ise, hak ve sorumluluklarını ayırarak işin kendi uzmanlık alanlarıyla ilgili kısımlarını yapmak üzere ortaklık kurduğu açıkça hüküm altına alınmıştır. Yine, iş ortaklığı anlaşmalarında pilot ortak; konsorsiyum anlaşmalarında ise koordinatör ortağın önemi vurgulanmıştır¹⁷⁷.

B) Holding Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Holding, ekonomik bir bütünlük sağlamak amacıyla, bir veya daha fazla şirkete, yönetme ve denetleme imkânı verecek oranda katılan şirket anlamına gelmektedir¹⁷⁸. Buradaki amaç, şirketlerin bir araya gelerek ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesi değil, bir kişi veya grubun diğer kişi veya gruplar üzerinde en azından hâkim ortak sıfatıyla yönetimi elinde bulundurmasıdır.

Holdinglere ilişkin bir diğer tanım ise, bir anonim ortaklığın (ana veya çatı ortaklık) diğer bir veya birden fazla anonim ortaklığa (yavru ortaklık), yönetimine hâkim olacak şekilde katılması (yani hisse senetlerine sahip olması ya da yönetim kurulunda kendisine tabi olan kişileri bulundurması) şeklinde yapılmıştır¹⁷⁹.

Nihayet, yukarıda açıklandığı üzere joint venture başlı başına bir ortaklık türü olarak karşımıza çıkarken holdingler yalnızca çatı – ana bir oluşum olarak değerlendirilebilir. Zira joint venture, hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız teşebbüslerin ortak bir amaç için bir araya gelerek birlikte yönettikleri müşterek girişimlerdir.

C) Konzern Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Konzernler, hukuken bağımsızlığını birbirine karşı muhafaza edip sürdüren işletmelerin bir yönetme gücü altında birleşerek oluşturdukları ekonomik topluluklardır¹⁸⁰.

Konzernler ile joint venture Sözleşmesine konu ortaklıklar arasındaki temel fark ise, teşebbüslerin kişilikleri ile yönetimleri bakımından karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, her iki ortaklık şeklinde de bir hâkimiyet ilişkisi bulunmakla beraber bu ilişkinin niteliği birbirinden farklıdır. Örneğin, konzernlerde en az iki şirket arasında tek elden yönetim

¹⁷⁷ Konsorsiyumun, joint venture ile karşılaştırılması için ayrıca bkz. **Orazgılıcov**, s.24 vd.

¹⁷⁸ Bkz. **Orazgılıcov**, s.29 vd.

¹⁷⁹ **Poroy / Tekinalp / Çamoğlu**, s.475; ayrıca bkz. **Tile**, s.51 vd.

¹⁸⁰ Bkz. **Tile**, s.42.

ilişkisi kurulmakta; ancak topluluk şirketleri hukuken bağımsızlıklarını korumakla beraber ekonomik açıdan bağımsızlıklarını yitirmektedir.

Öte yandan, joint venture hâkim işletmelerin ortak kontrolü altında kalarak hâkim işletmelerle birlikte ekonomik bir bütün oluşturmaktadır. Ayrıca sermaye katılımlı joint venture tipi ortaklıklar, başkaca ve hukuki hâkimiyetten uzak bir kişilik ile karşımıza çıkmaktadır¹⁸¹. Özetle, bu yönleriyle joint venture ve konzerne birbirinden ayrılmaktadır.

D) Kartel Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Kartel, aynı joint venture tipi iş ortaklıklarında olduğu gibi hukuki ve ekonomik bakımdan birbirinden bağımsız işletmelerin bir araya gelmesinden oluşur. Birbirinden hukuki ve iktisadi anlamda bağımsız olup birbiriyle yarışan girişimlerin, piyasayı kontrol etmek ve rekabeti kısıtlamak amacıyla akdettikleri sözleşmelerdir¹⁸². Ne var ki, kartelle ulaşılmak istenen amaç rekabetin sınırlandırılması yoluyla pazarda hâkimiyet kurmak; ortak girişimlerde ise işin üstlenip tamamlanmasıyla kâr elde etmektir¹⁸³. Kartel kurma iradesi, doğrudan piyasadaki rekabet dengesini etkilemek adına kurulmakta olup rakip teşebbüslerle işbirliği yoluna giderek rekabetin sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. İşte bu yönüyle, joint venture ve kartel birbirinden ayrılmaktadır. Çünkü, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının nihai amacı ise, belirli bir işin veya bir faaliyetin gerçekleştirilmesi sonucu kazanım elde etmektir.

E) Partnership Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Kimi yazarlar, joint venture için bir tanım yapılmasının oldukça güç olmasından bahisle joint tipi girişimlerin kökeninin partnership tipi ortak girişimlere dayandığını, dolayısıyla partnership tipi ortaklıklarla olan farklılıkları üzerinden bir tanım yapılması gerektiğini savunmaktadır. Zira bu husus, yukarıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır¹⁸⁴.

Joint venture sözleşmesine konu ortak girişimler, en temel haliyle bir işin görülmesi için kişilerin bir araya gelmesiyle kurulmaktadır. İşte tek iş unsuru bakımından joint

¹⁸¹ Bkz. **Tile**, s.49.

¹⁸² Bkz. **Akıncı**, 66.

¹⁸³ **Gürçanlı / Müngen**, s.104; ayrıca bkz. **Orazgılıcov**, s.30 vd.

¹⁸⁴ Bkz. s.2 ve s.7 vd.

venture, partnership sözleşmelerinden ayrılmaktadır¹⁸⁵. Öte yandan, partnership için aranan esas unsurlar “müşterek iş” ve “kâr elde etme” amacıdır¹⁸⁶. Kişiler (partnerler), ancak bir sözleşme eliyle, kâr elde etmek adına ve müşterek bir mülkiyet anlayışı ve irade ile Partnership tipi ortaklıkları meydana getirebilir¹⁸⁷.

Joint venture ile partnership arasındaki bir diğer fark ise doğrudan temsil yetkisini ilgilendirmektedir. Şöyle ki, birbirini temsil eden partnership ortakları tüzel kişiliği haiz olmamasına karşın partnership ortaklığını temsil etmekte ve gerçekleştirdikleri işlemlerle onu bağlı kılmaktadır. Oysa joint venture tipi ortaklıklarda birlikte yönetim ilkesi gereği ortakların tek başına yaptığı işlemler, ortaklardan biri veya bir kısmı yönetim yetkisiyle donatılmadığı takdirde mümkün değildir¹⁸⁸.

Nihayet, joint venture ile partnership arasındaki farklardan bir diğeri ise, ortaklığa yeni bir ortağın katılabilme durumudur. Şöyle ki, partnership ortaklarından birisinin yeni bir ortağın alınmasına ilişkin veto hakkını kullanması, partnership tipi bu ortaklık türünün irade dışı son bulmasına yol açacaktır. Buna infisah da denilmektedir. Oysa joint venture tipi ortak girişimlerde ortaklara tanınmış böylesi bir hak bulunmamaktadır¹⁸⁹.

F) Şirket Birleşme Sözleşmesi ile Karşılaştırması

Birleşme, şirketler arasında birliğin sağlanması veya artırılması yoluyla pazarda daha etkili olabilme adına başvurulan bir yöntemdir. Teknik olarak ise birleşme, iki veya daha fazla teşebbüsün, büyüme amacı ile faaliyetlerinin ekonomik ve hukuksal açıdan tek bir birlik haline getirmesi veya işbirliğine varmasıdır¹⁹⁰.

Şirket birleşmeleri, ülkemizde genellikle şirket evlilikleri olarak da isimlendirilmektedir. Birleşme, iki veya daha fazla sayıda bağımsız işletmenin eski kimlik veya tüzel kişiliklerini kaybederek sahip oldukları tüm varlıklarını ve yeteneklerini birleştirmek suretiyle yeni bir isim altında bağımsız yeni bir işletme

¹⁸⁵ Gürçanlı / Müngen, s.100; Partnership tipi girişimlerin joint venture ile karşılaştırılması için ayrıca bkz. Orazgılcov, s.26 vd.

¹⁸⁶ Tekinalp / Tekinalp, s.144.

¹⁸⁷ Tekinalp / Tekinalp, s.145.

¹⁸⁸ Tekinalp / Tekinalp, s.152 vd.

¹⁸⁹ Bkz. Tile, s.33.

¹⁹⁰ Arslan, s.81; birleşmelerin joint venture ile karşılaştırılması için ayrıca bkz. Orazgılcov, s.31 vd.

kurması veya birleşmek isteyen teşebbüslerden en az birinin unvanı altında bir araya gelecek şekilde varlık ve faaliyetlerin birleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir¹⁹¹.

Oysa joint venture, hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız teşebbüslerin yalnızca ortak bir amaç için bir araya gelerek birlikte yönettikleri müşterek girişimlerdir. Birleşmelere nazaran kimlik veya kişilik kaybı bulunmaksızın kişiler, iktisadi bir amacın gerçekleştirilmesi adına adi veya sermaye katılımlı bir ortaklık meydana getirirler. Bu yönüyle, joint venture ile birleşmeler birbirinden ayrılmaktadır.

G) Franchising Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Joint venture ve Franchising, amaca ulaşılabilirliği bakımından özellikle sunulan emek bakımından birbiriyle benzerlik gösterse de, unsurları ve tarafların sorumlulukları bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Öyle ki, Franchising sisteminin farklı ülkelerde yine farklı amaçlarla kullanılması, genel geçer bir tanım yapılmasının önüne geçmektedir. Basit tanımla, İngilizce ve Fransızca'da serbest bırakma ile vergi ve resimlerden muaf tutma anlamına gelip “*to free*” ve “*affranchir*” kelimelerinden oluşan Franchising; sağlayıcının tasarladığı paket, sistem veya hizmetin, alıcının karşılığında ücret ödeyip kişisel katılımını eklemesi suretiyle ve tarafların karşılıklı pazarlık sonucu tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme meydana getirerek pazara sunmasıdır¹⁹². Keza joint venture, üstlenilen riskin karşılıklı ve ortaklaşa paylaşılması adına başvuru stratejik bir yöntemdir. Oysa adeta “*akıl satıcısı*” durumundaki Franchise sağlayıcısı eğitim, bilgi, birikim, teknik olanak ve ekipman gibi her türlü desteği Franchise alıcısına sağlarken, alıcıya düşen bunu sağlıklı bir şekilde pazara aktarmaktır¹⁹³. O halde, sağlayıcı ve alıcı arasındaki ilişki ortaklık ilişkisinden ziyade yalnızca bir “*işbirliği*” ilişkisidir.

¹⁹¹ Arslan, s.82.

¹⁹² Babayeva, s.21.

¹⁹³ Babayeva, s.21 vd.; Franchising sözleşmesinin diğer tanım ve özellikleri için ayrıca bkz. Babayeva, s.45 vd.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JOINT VENTURE'IN HUKUKİ NİTELİĞİ, YORUMLANMASI VE YAPISI

I. GENEL OLARAK

Kanunda düzenlenmiş sözleşmeler, isimli sözleşmelerdir. İsimli sözleşmeler, Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, İş Kanunu veya diğer herhangi bir kanunla düzenlenmiş olabilir. Yani, bir sözleşmenin temel unsurlarının yanında kanunda gösterilen temel unsurlar birbiriyle birleşiyorsa, bu isimli sözleşmedir¹⁹⁴. Ne var ki, TBK'nin özel borç ilişkilerini düzenleyen kısmı, günümüzde sıkça karşılaşılan kimi sözleşmeyi düzenlememiştir. Düzenlemeyle kastedilen yalnızca sözleşmenin isminin zikredilmesi değil, esaslı unsurlarıyla beraber asli edimler ile tarafların hak ve borçlarının açıkça gösterilmesidir¹⁹⁵. Zira taraflar kanuna, ahlâka, kişilik haklarına ve kamu düzenine aykırı olmayacak şekilde sözleşme serbestisine dayanarak; ancak kanunlarda yer alan sözleşmelerden ayrılan sözleşmeler meydana getirebilir¹⁹⁶.

Karma veya atipik sözleşmeler olarak da belirtilen isimsiz sözleşmeler (Innominatvertraege) ise, özel veya genel bir kanunla düzenlenmemiş sözleşmelerdir¹⁹⁷. Kanun koyucunun bu sözleşmeleri düzenleme ihtiyacı görmediği, ertelediği veya hiç tanımadığı düşünülmektedir¹⁹⁸. Oysa taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ve ticari hayatın sürdürebilmesi adına isimsiz sözleşmeler yaratabilir¹⁹⁹. Çünkü sosyal ve ekonomik hayat durağan değil de, akışkan bir niteliğe sahip olduğu için birçok ihtiyacı beraberinde getirmektedir; ancak bunları karşılayan sözleşme yöntemleri kanunlarla

¹⁹⁴ **Oktay, Saibe**, İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 1-2, İstanbul, 1996, s.265.

¹⁹⁵ **Eren**, Özel, s.17 vd.

¹⁹⁶ **Oktay**, s.267 ve s.270.

¹⁹⁷ **Güven, Kudret / Özdemir, Atalay**, Enerji Sağlama Sözleşmelerinde Yan Yükümlülükler ve İşlevi, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.1, Ankara, 2017, s.36; **Aral / Ayrancı**, s.54; bkz. **Eren**, Özel, s.18; **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.15, Ankara, 2013, s.207.

¹⁹⁸ Bkz. **Eren**, Özel, s.17-18; bkz. **Aral / Ayrancı**, s.54.

¹⁹⁹ Bkz. **Aral / Ayrancı**, s.54.

düzenlenmemiştir²⁰⁰. Borçlar Kanunu ile getirilen düzenlemeler, çoğunlukla emredici değil yedek kural niteliği taşır²⁰¹.

Açıkçası kimi yazarlar, yukarıda karma veya atipik sözleşmeler olarak da belirtilen isimsiz sözleşmeleri üç farklı grupta ayrı ayrı incelemiştir. Buna göre, isimsiz sözleşmeler kendisine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler, karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olarak ele alınmalıdır²⁰². Yine, öğretide kimi yazarlara göre bileşik sözleşmeler isimsiz sözleşmeler şeklinde değerlendirilemez²⁰³. Bunun nedeni, karma sözleşmelerin isimli veya isimsiz sözleşmelerin temel unsurlarının yalnızca kanunda öngörülmeyle bir şekilde bir araya getirildiği sözleşmeler; bileşik sözleşmelerin ise iki veya daha çok sözleşmenin niteliği bozulmaksızın, iktisadi işlevleri nedeniyle kanunda öngörülmeyle bir şekilde bir araya getirildiği sözleşmeler olmasıdır²⁰⁴.

Bunun yanında, kendisine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmeler ise “*gerçek anlamda yeni oluşumlar gösteren*” sözleşmelerdir²⁰⁵. Bu sözleşmeler, kısmen veya bütünüyle kanun koyucu tarafından öngörülmemiş unsurlardan meydana gelir. Diğer bir deyişle, kanunla düzenlenmemiş olan sözleşmeler kendisine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşmelerdir²⁰⁶.

Öte yandan, kanunda gösterilen unsurların, kanunda öngörülmeyle bir şekilde bir araya geldiği karma sözleşmelere²⁰⁷ ilişkin dar ve geniş olarak iki farklı tanım yapılmaktadır. Çeşitli sözleşme tiplerine ait unsurların kanun koyucunun öngörmediği şekilde bir araya gelmesi dar yorumu karşımıza çıkarırken; kanun koyucunun düzenlediği veya düzenlemediği sözleşmelere ait unsurların karışımı ile ortaya çıkan sözleşme tipi geniş yorumu karşımıza çıkarmaktadır²⁰⁸.

Nihayet, bileşik sözleşmeler ise birbirinden hukuken bağımsız birden fazla sözleşmenin ekonomik işlevleri nedeniyle birbiriyle ilişkili kılınmasıdır. Birden çok bulunan asli edimler arasında bağımlılık ilişkisi değil, eşitlik – denklik ilişkisi vardır. Sözleşmelerden birinin varlığı ile geçerliliği, diğerinin de varlığı ile geçerliliği şartına bağlanmaktadır. Buna örnek

²⁰⁰ Eren, Özel, s.18.

²⁰¹ Aral / Ayrancı, s.55.

²⁰² Aral / Ayrancı, s.57; Eren, Özel, s.22-23; bkz. Eren, Genel, s.207.

²⁰³ Bkz. Eren, Özel, s.23.

²⁰⁴ Eren, İsimli Sözleşme, s.100; bkz. Oktay, s.274.

²⁰⁵ Aral / Ayrancı, s.57.

²⁰⁶ Bkz. Eren, Özel, s.33; bkz. Eren, Genel, s.209; Arat, Ayşe, İsimli Sözleşmelerin Tamamlanması, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.I, S.2, Kayseri, 2006, s.234.

²⁰⁷ Bkz. Eren, Özel, s.23-24.

²⁰⁸ Bkz. Aral / Ayrancı, s.58; bkz. Eren, Genel, s.208-209.

olarak, cep telefonu satışı sırasında SIM kartın da aynı anda verilmesi gösterilebilir. Böylece satış sözleşmesi ile abonelik sözleşmesi ortaya birleşik bir irade ortaya koyar. Pansiyon, otelcilik, motercilik, yatılı okul ve hastaneye kabul sözleşmeleri gibi sözleşmeler de kira, satış, hizmet, eğitim ve vekâlet gibi edimleri taraflara aynı anda yüklediğinden bileşik edimli karma sözleşmelerdendir. Buna karşılık, edimler arası denklik bulunmayıp edimlerden biri diğerine bağlı, daha az değer taşıyor ve yalnızca yan edim niteliğindeyse karma sözleşme ilişkisinden bahsedilemez²⁰⁹.

Öğretide bir kısım yazara göre joint venture sözleşmesine konu ortaklıklar bileşik sözleşmelere örnek teşkil eder. Şöyle ki, sermaye katımlı joint venture tipi ortaklıklarda birbirinden hukuki ve iktisadi anlamda bağımsız iki ya da daha çok sözleşmenin işlevlerine hâle gelmeksizin ekonomik bir bağlanma söz konusudur. Yani bir denklik – eşitlik ilişkisi mevcuttur. Bu bakımdan, bileşik sözleşmeyi oluşturan her bir sözleşme tipine, o sözleşmeye ilişkin hükümler uygulanacaktır. Kaldı ki, bu ortaklık nezdinde oluşturulan tüm sözleşmeler birbirinden bağımsız olarak varlıklarını sürdürmektedir²¹⁰.

İsimsiz sözleşmelerin bir kısmı, günümüzde oldukça başvurulan bir hâl alıp kendisine yoğun bir uygulama alanı bulduğu için öğretide “*tipikleşmiş isimsiz sözleşmeler*” adını almıştır. Bununla beraber, uygulamada nadir rastlanılan isimsiz sözleşmeler ise “*atipik isimsiz sözleşmeler*” şeklinde anılmaktadır²¹¹. Kanımızca, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıkları uygulamadaki sıklığı ile yargıya intikâl eden uyuşmazlıkların fazlalığı gözetildiğinde tipikleşmiş isimsiz sözleşmelerin örneğini oluşturmaktadır²¹². Çünkü akdedilen temel, ortaklık ve uydu sözleşmeleri arasında ortaklığın amacından doğan bir bağımlılık söz konusudur.

Sözleşmelerin kurucu unsuru olan taraf iradeleri, sözleşmelere açık bir şekilde yansıtılmamış olabilir. Taraflarca hükümlere başka anlamlar yüklenmesi, yorum sorununu karşımıza çıkarır. Yorum, tarafların gerçek irade ve amacının ortaya çıkarılmasına hizmet eden bir yöntemdir. Zira sözleşme hükümleri, taraflar arasında aynı kanun hükümleri gibi bağlayıcı ve geçerlidir. Bunun için, sözleşmenin tamamının göz önünde bulundurulması ve ön hazırlık görüşmelerinden (*culpa in contrahendo*) yararlanılması suretiyle yine sözleşmenin sözü (lafzı) ve özüne (ruhu) uygun bir çözüm getirilmelidir²¹³.

²⁰⁹ Bkz. **Aral / Ayrancı**, s.59 vd.; bkz. **Eren**, Özel, s.26. ve s.35 vd.; bkz. **Eren**, Genel, s.209.

²¹⁰ Bu yöndeki görüşler için bkz. **Çakır Çelebi**, s.120.

²¹¹ **Eren**, Özel, s.19.

²¹² Aynı yönde bkz. **Arat**, s.241.

²¹³ **Kılıçoğlu, Ahmet M.**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.18, Ankara, 2014, s.256 vd.

İsimsiz sözleşmelerle ilgili uyuşmazlıklar da, sözleşmelerin güven ilkesi gözetilerek yorumlanması veya tamamlanması suretiyle giderilir. Buradaki asıl amaç tarafların gerçek iradesine ulaşmaktır. Yorumlama yönteminin, sorunun giderilmesinde bir yarar sağlamadağı sonucuna varıldığı takdirde de bir boşluk olduğu kabul edilir. Bu halde, boşluk sözleşmenin tamamlanması suretiyle giderilir²¹⁴.

Sözleşmenin tamamlanması, sözleşmenin içeriği hakkında taraflar arasında ortaya çıkan bir sorundur. İsimsiz sözleşmeler, kural olarak aynı isimli sözleşmeler gibi tamamlanır. Keza hâkim, TMK'nin 1/2. ile 1/3. maddeleri uyarınca gerekli tamamlamaları yapar. Yani, uyuşmazlılara ilişkin Kanunda uygulanabilir bir hüküm bulunmadığı takdirde örf ve âdet hukuku gözetilerek; bu da yoksa bir kanun koyucu gibi karar verilir. Ayrıca karar verilirken bilimsel görüşler ve yargı kararlarından yararlanır. Öğretide, tarafların boşlukların doldurulması ile sözleşmenin tamamlanması için sözleşmeye kural veya kurallar koyması subjektif yaklaşım; kural veya kurallar koymaması veya koyulan kurallarla tamamlamanın yapılmaması nedeniyle düzenleyici hukuk kurallarına başvurulması objektif yaklaşım olarak açıklanmaktadır. İsimsiz sözleşmelerin tamamlanmasının sınırını ise özetle tarafların gerçek iradesi ve emredici hukuk kuralları ile ahlâk kuralları oluşturur. Mamafih, hâkim esaslı noktalara ilişkin herhangi bir tamamlama yoluna gidemez. Zira esaslı noktalarda anlaşılabilmesi, sözleşmenin de kurulmamış olduğu gerçeğini gözler önüne serer²¹⁵.

Her ne kadar, bir görüşe göre joint venture adi ortaklık hukukuna ait özellikleri beraberinde getirmesi nedeniyle onun karma bir sözleşme olarak nitelendirilmesini mümkün kılmaya da²¹⁶; Yargıtay, joint venture anlaşmasına konu sözleşmelerin 6098 sayılı kanunda düzenlenen adi ortaklık hükümleri uyarınca değerlendirilmesi gerektiğini kararlarında açıkça vurgulamaktadır. Bu tür ortaklık ilişkilerinde ortaklar arasında çıkan uyuşmazlıklarda öncelikle sözleşme hükümleri; sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde ise TBK hükümleri uygulanmak suretiyle uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması gerekir²¹⁷. Adi ortaklık hükümleri, TBK'nin 620 ile 645. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Yeniden hatırlatmak gerekir ki, TBK'nin 620/2. maddesi bir ortaklığın kanunla düzenlenmemesi halinde adi ortaklık sözleşmesinin yer aldığı hükümlere tabi olacağını belirtmiştir. Kaldı ki, TBK'nin

²¹⁴ Aral / Ayrancı, s.62; bkz. Eren, Özel, s.39 vd.

²¹⁵ Eren, Özel, s.43-48.

²¹⁶ Akkurt / Akgül, s.737; bkz. Çakır Çelebi, s.119.

²¹⁷ Bkz. Yargıtay 13. HD, T. 02.12.2003, E. 2003/7920, K. 2003/14209; bkz. Yargıtay 3. HD, T. 28.06.2012, E. 2012/11789, K. 2012/16355; ayrıca bkz. Yargıtay 13. HD, T. 02.12.2003, E. 2003/7920, K. 2003/14209; aynı yönde bkz. Eren, İsimsiz Sözleşme, s.85-86.

genel kısmında yer alan her hüküm kural olarak bütün borç ilişkilerine uygulanır²¹⁸. Lâkin, kendine özgü (sui generis) sözleşmeler dışında karma veya bileşik sözleşmeler için özel hükümlere başvurulabilir²¹⁹. TBK'nin 646. maddesine göre ise, TBK'nin 4721 sayılı TMK'nin tamamlayıcısı olduğu unutulmamalıdır.

Joint venture sözleşmelerine konu ortak girişimlerin hukuki niteliği, sözleşme temelli veya sermaye katımlı olmasına göre farklılık arz eder. Mamafih, her iki ortaklık türünde de bir temel sözleşme mevcut olduğu için sermaye katımlı ortaklıkları meydana getiren temel sözleşme ile salt sözleşme temeline dayalı ortaklıkların hukuki niteliği yine aynıdır. Yalnızca, sermaye katımlı ortaklıklarda şirketin hukuki niteliği kurulduğu ülke mevzuatı bakımından başkalaşabilir²²⁰.

Meydana getirilen kişi birliklerinin özünde bir adi ortaklık ilişkisi bulunur. Bunun için, adi ortaklıklara ilişkin getirilen genel hükümler her çeşit kişi birliğine gerek görüldüğü takdirde uygulanabilir²²¹. Öyle ki, tüzel kişilik kazanamamış kolektif ve komandit ortaklıklar ile donatma iştirakleri, TTK'nin 214. maddesi, 305. maddesi ile 1064. maddesi uyarınca genel hükümlere tabidir. Yine, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 10/1. maddesi, ayrılmaz bütünlük teşkil eden eserler için adi şirket hükümlerinin uygulanacağı şeklinde düzenleme getirilmiştir²²².

Joint venture tipi ortak girişimlere, uygulamada daha çok sermayeye katılmalı joint venture şeklinde rastlanılmaktadır. Sermaye katımlı joint venture, sözleşmeye dayalı; yani geleneksel joint venture tipi ortaklıklara nazaran katmanlı bir yapı gösterir. Şöyle ki, joint venture ilişkisine katılan taraflar öncelikle aralarında bir joint venture sözleşmesi (temel sözleşme) akdederek adi ortaklık niteliğini taşıyan bir ortaklık ilişkisi oluşturur. Bunun ardından, tüzel kişiliği haiz bir ticaret şirketi kurabilecekleri gibi mevcut bir ortaklığa katılırlar. Ortaklık, çeşitli sözleşmeler çerçevesinde ilerleyen dönemde beslenir²²³.

Sermayeye katılmalı joint venture şeklinde gerçekleştirilen sözleşmeler hem borçlar hukuku, hem de ortaklıklar hukukunu ilgilendiren hükümlerden meydana gelmektedir. Böylece, bu tür sözleşmelerin hukuki niteliğinin yukarıda da belirtildiği üzere karma sözleşme olduğu söylenebilir. Bundan başka genel bir tanım uyarınca, bu tür sözleşmelerin isimsiz

²¹⁸ Eren, Özel, s.2 ve s.45.

²¹⁹ Eren, Özel, s.46.

²²⁰ Orazgılıcov, s.15.

²²¹ Yavuz, s.1476.

²²² Ortak girişimlerin rekabet hukuku kuralları bakımından ayrıntılı incelemesi için bkz. Aslan, s.247 vd.

²²³ Bkz. Baz, s.25.

sözleşmelerin bir türü olduğu da düşünülebilir²²⁴. Joint venture sözleşmelerine konu ortaklıkların yapısı da özellikle sermaye katılımlı ortaklıklar bakımından incelenecektir.

II. JOINT VENTURE'İN SÖZLEŞMESEL YAPISI

A) Temel Sözleşme

Sermaye katılımlı joint venture ilişkisinin çerçevesini, ortaklığın kurulmasının başlangıcından sonuna kadar süren bir dizi sözleşme belirlemektedir. Diğer bir deyişle, joint venture tüm anlaşmaların girişimin henüz en başında tamamlanıp bunun sadece bir sözleşmeyle sürdürüldüğü bir ortaklık türü değildir. Öyle ki, taraflar bir araya geldiklerinde öncelikle bir çerçeve niteliğinde ilkeleri içeren bir anlaşma meydana getirir. İlerleyen süreçte ise, taraflar başkaca sözleşmesel ilişkilerine girer. İşte, tarafların ortaklığın hemen başında meydana getirdiği joint venture ilişkisine konu sözleşmelere “*temel sözleşme*” veya “*esaslar sözleşmesi*” de denir²²⁵. Temel sözleşme, tarafların anayasasıdır²²⁶. Joint venture sözleşmesinin, üstlenilmesi planlanan faaliyetlerin sözleşmelerin bir çerçevesini meydana getirdiği düşünüldüğünde ise, yine sözleşmelerin bir “*ön sözleşme*” olduğu ileri sürülebilir. Keza taraflar, karşılıklı taahhütlerini ilk defa bu safhada ortaya koyar²²⁷. Özetle, temel sözleşmede taraflar arasında gerçekleştirilecek işbirliğinin sınır ve içeriği belirlenmektedir²²⁸.

Joint venture sözleşmesi ile mali ve hukuki anlamda birbirinden bağımsız taraflar arasındaki kurulacak olan sermaye katılımlı joint venture ilişkisinin böylece temeli atılmaktadır²²⁹. Joint venture sözleşmesinde, özetle taraflar arasında öngörülen iş birliğinin asıl amacı, bu amacın gerçekleştirilmesi adına oluşturulacak ortaklık türü, idare merkezi, taahhüt edilen sermaye, taahhüt edilen sermayeye hangi ortağın hangi oranda ve nasıl katılacağı, ortaklığın yönetimi, temsili, kazanç dağılımı, ortaklığın süresi ile sona ermesi gibi hususlar düzenlenir²³⁰. Ayrıca, temel sözleşmede sözleşmenin konusunu oluşturan işin yapılması için gerekli materyalin kaynağının nasıl sağlanacağı, ortakların kimliği, katılma payları, hak ve borçları, katılma payı olarak getirecekleri lisans ve know-how şeklindeki sermayenin nasıl kullanılacağı ile değerlendirileceği, kurulacak şirketin yönetim ve temsili,

²²⁴ Çakır Çelebi, s.118.

²²⁵ Akyol, s.69 vd.; bkz. Baz, s.25-26; Çakır Çelebi, s.105

²²⁶ Şahinalp, s.491; Taslacioğlu / Şahinalp, s.63.

²²⁷ Çakır Çelebi, s.116.

²²⁸ Tile, s.21.

²²⁹ Çakır Çelebi, s.105.

²³⁰ Tekinalp / Tekinalp, s.166.

toplantı ve karar yeter sayıları, kazancın nasıl paylaşılacağı, sona erme nedenleri, sona erme halinde yapılacak olan işlemler, doğması muhtemel uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk ile yargılama usulü de yer alır²³¹.

Böylece, joint venture sözleşmesi ile meydana getirilecek ortaklığın tarafların müşterek kontrolüne tabi tutulması amaçlanır. Kaldı ki, joint venture sözleşmesinde bulunan birçok hüküm daha sonradan meydana getirilecek ortaklık sözleşmesinde de yer alır²³².

Joint venture sözleşmesinde, ortaklık ilişkisinden doğan hükümlerle birlikte borçlar hukukuna ilişkin hükümler de yer alır. Bu bakımdan, joint venture sözleşmesi, tarafların müşterek kontrolüne tabi olan bir ortaklığın kurulmasını amaçlayan, ortakların kendi aralarında ve devamında kurulacak ortaklık ile kuracakları hukuki ilişkileri düzenleyen bir sözleşme olarak gösterilebilir²³³.

Taraflar arasında joint venture ilişkisini ortaya koyucu çerçeve nitelikteki temel sözleşmenin oluşturulmasının ardından, aşağıda inceleneceği üzere taraflar bu sefer bir “esas sözleşme” veya “*şirket sözleşmesi*” akdetmek üzere bir araya gelir. Hemen ardından da, taraflar arasında doğması muhtemel sorunların çözümüne yönelik bir diğer katman olan “*uydu sözleşmeler*” oluşturulur. Özetle, sermaye katılımlı joint venture temel sözleşme, bu sözleşmeye dayanılarak hazırlanan ortaklık sözleşmesi ile tali nitelikli uydu sözleşmelerin bir araya gelmesiyle tamamlanır ve işlevsel bir hal kazanır. Diğer bir anlatımla, sermaye katılımlı joint venture ilişkisinin çok katmanlı yapısının sadece bir bölümünü teşkil eden temel sözleşme, ortaklık sözleşmesi ve uydu sözleşmelerini biçimlendiren bir işleve sahip olduğu için ön sözleşme veya çerçeve sözleşme niteliğindedir²³⁴.

Ne var ki, kimi yazarlara göre joint venture sözleşmesi taraflarca yalnızca ortaklık sözleşmesi yapılmasına ilişkin karşılıklı bir irade açıklamasında bulunulduğundan aradaki sözleşme ilişkisinin bir çerçeve sözleşme ilişkisi olması mümkün değildir. Çünkü, bu görüşe göre çerçeve sözleşmeler ileride kurulması planlanan hususlara çok önceden düzenleyen; ancak taraflara sözleşme borcu yüklemeyen sözleşmelerdir²³⁵. O halde, joint venture sözleşmesinde ancak uydu sözleşmelerin içeriğine ilişkin yer verildiği takdirde bu

²³¹ Akyol, s.91.

²³² Tekinalp / Tekinalp, s.167.

²³³ Çakır Çelebi, s.106.

²³⁴ Çakır Çelebi, s.105 ve s.116.

²³⁵ Barlas, Nami, Çerçeve Sözleşmesi Kavramı ve Çerçeve Sözleşmesinin Özellikleri, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, s.808 vd.

sözleşmelerin bir çerçeve veya ön sözleşme niteliğinde olabileceği düşünülebilir²³⁶. Diğer taraftan, temel sözleşmede uydu sözleşmelerine ilişkin genel esasların öngörülüp taraflarca akdedilme yükümlülüğünün düzenlenmemesi halinde bu bir çerçeve sözleşme; uydu sözleşmelerine ilişkin genel esasların öngörülüp akdedilme yükümlülüğünün düzenlenmesi halinde ise bir ön sözleşme söz konusu olacaktır²³⁷.

Joint venture sözleşmesinde taraflar iradelerinin birleşmesi sonrasında artık bir adi ortaklık ilişkisi doğmuş olur. Taraflar, salt adi bir ortaklık için öngörülen kümülatif unsurlar gereği ve amacın gerçekleştirilebilmesi adına çaba göstermeyi taahhüt etmiştir. Diğer bir deyişle, taraflar arasında doğrudan karşılıklık ilişkisi bulunmamaktadır. Öyle ki, tarafların ortak amacı şirket kurarak ortak ve nihai hedefe ulaşılmasıdır.

B) Ortaklık Sözleşmesi

Açıklandığı üzere, joint venture tipi ortak girişimler tek bir sözleşme ile değil, birden fazla sözleşme ilişkisiyle birbirini tamamlayıcı görev üstlenir. Dolayısıyla joint venture sözleşmesini, bir bütün olarak ortaklık sözleşmesi ve uydu sözleşmenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir sistem olarak ifade etmek böylece mümkündür²³⁸.

Ortaklık sözleşmesi, joint venture için ikinci aşamayı ifade etmektedir. Bu sözleşme, temel sözleşmede öngörülmemeyen kısımları tamamlayarak gerekli ayrıntıları düzenler. Diğer bir deyişle, ortaklık sözleşmesi temel (çerçeve) sözleşmesinin ayrılmaz tamamlayıcısı niteliğindedir. Bunun bir sonucu da, temel sözleşme ile ortaklık sözleşmesinin birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirilemeyeceğidir²³⁹.

Ortaklık sözleşmesi için TBK ve TTK bakımından uygulanacak hukuk, kurulması planlanan ortaklığın türüne değişiklik gösterecektir. Zira sermaye katılımlı joint venture ilişkisi bir anonim veya limited şirket üzerine temellendirildiği takdirde, ortaklık sözleşmesi temel sözleşme niteliğinde olacak ve TTK'nin buna ilişkin hükümlerine tabi olacaktır. Ortaklık sözleşmesi akdedilip taraflar arasındaki joint venture ilişkisi ortaya çıktıktan sonra sermaye katılımlı bu ortaklığın amacı artık bu ortaklık tarafından gerçekleştirilecektir²⁴⁰.

²³⁶ Kaplan, s.33.

²³⁷ Tile, s.23.

²³⁸ Eren, Fikret, İsimli Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, Ankara 2008, s.85-86.

²³⁹ Tekinalp / Tekinalp, s.167; bkz. Baz, s.18.

²⁴⁰ Çakır Çelebi, s.118.

C) Uydu (Satelit) Sözleşme

Sermaye katımlı joint venture tipi ortaklıkların birden fazla katmanlı yapısının son evresini uydu sözleşmeler oluşturur. Buna, öğretilerde *satelit sözleşme* şeklinde de değinilmektedir. Uydu sözleşme, esaslar sözleşmesiyle hedeflenen amacın gerçekleşmesi bakımından ortaya çıkan boşluklar veya taraflar arasında doğması muhtemel uyuşmazlıklarda ihtiyaç duyulan sözleşmelerdir²⁴¹. Bir bakıma, uydu sözleşmeler joint venture ilişkisinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Uydu sözleşmeler, joint venture ortaklığını oluşturan kişilerle ortaklığın kendisi arasında akdedilen bağımsız sözleşmelerdir. İşte burada önemli olan husus, joint venture ortakları ile joint venture ortaklığı arasında yerine getirilmek istenen sözleşmelerin uydu sözleşme olarak isimlendirildiğidir. Bunun dışında yer alan hiçbir sözleşme girişimi uydu sözleşme olarak değerlendirilemez²⁴².

Uydu sözleşmelerin konusu genel olarak çerçeve anlaşma niteliğini haiz joint venture sözleşmesi; yani temel sözleşmeyle belirlenen hususlar oluşturur. Ne var ki, çerçeve anlaşmada uydu anlaşmayla ortaya koyulmak istenen irade önceden belirlenmemiş olabilir. Ancak bu, uydu sözleşme yapılamayacağı anlamına gelmez. Bununla birlikte, uydu sözleşmelerin konusu ihtiyaca göre değişiklik gösterebilir. Örneğin, bir otoyol yapımının taahhüt edildiği joint venture ortaklıklarında malzeme veya personel teminine ilişkin bir uydu sözleşme yapılabilir. Yine, bir uçak yapımı söz konusu olduğu takdirde ise patent lisansı ile know-how hakkının kullanılmasına ilişkin bir uydu sözleşme akdedilebilir. Buradan anlaşılacağı üzere her bir joint venture ortaklığının konusuna göre uydu sözleşmeler çeşitlilik arz edebilir. Uygulamada, gelişen teknolojinin bir sonucu olarak uydu sözleşmelerin konusunun daha çok gayri maddi malların veya kullanımlarının devrine ilişkin olduğu görülmektedir²⁴³. Uydu sözleşmeler, uygulamada protokol niteliği taşımakta olup temel sözleşmenin özü ve ruhuna aykırılık teşkil edemez²⁴⁴.

Joint venture tipi ortaklıkların nihai amacına ulaşabilmesi bakımından uydu sözleşmeler oldukça önemlidir. Çünkü, meydana getirilen uydu sözleşmeler joint venture ortaklığının faaliyetini sağlayabilmesi veya tamamlayabilmesi bakımından onu adeta donatmaktadır. Bu sözleşmeler sayesinde, devamlılığı sağlayıcı teknik bilgi, teknoloji ve uzman personele

²⁴¹ Akyol, s.74.

²⁴² Çakır Çelebi, s.107.

²⁴³ Çakır Çelebi, s.107 ve s.119..

²⁴⁴ Akyol, s.74.

kolayca erişebilmekte; bu da onun pazarda yine güçlü bir konum elde etmesini sağlamaktadır²⁴⁵.

Nihayet, joint venture sözleşmesinin taraflarıyla joint venture ortaklığı arasında akdedilen uydu sözleşmeleri bağımsız nitelikte borç yükleyen sözleşmeleridir. Bu nedenle, uydu sözleşmelerle ilgili uyuşmazlıklarda TBK veya fikri mülkiyete ilişkin ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır²⁴⁶.

²⁴⁵ **Çakır Çelebi**, s.107.

²⁴⁶ Bkz. **Kaplan**, s.34; **Akyol**, s.74.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

JOINT VENTURE'IN YÖNETİM VE TEMSİLİ İLE ORTAKLARIN HAK VE BORÇLARI

I. JOINT VENTURE'IN YÖNETİM VE TEMSİLİ

Adi ortaklıklarda şirket yönetiminin iç ve dış olmak üzere iki farklı yönü vardır. Buna geniş anlamda yönetim de denilmektedir. Şirketlerdeki iç ilişki ortaklar arasında yalnızca karar alma işlevini ilgilendirir ve bu durum şirketin dış ilişkileri bakımından herhangi bir hüküm ifade etmez. Şirketin dış ilişkisi ise, alınan kararın yerine getirilmesi; dolayısıyla temsilini ilgilendirir²⁴⁷. Ayrıca adi ortaklıkların yönetim ve temsili kanunda ayrı ayrı düzenlenmiştir. Şöyle ki, ortaklığın yönetimi genel çerçevede 625. maddede; temsili ise “ortakların üçünü kişilerle ilişkisi” kenar başlıklı 637. maddede düzenlenmiştir. Joint venture tipi ortaklıklara ilişkin uyuşmazlıklara konu sözleşmelerde boşluk bulunması halinde aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenen hükümler üzerinden sonuç elde edilir.

A) Adi Şirketler Bakımından

1) Adi Şirketlerin Yönetimi

Adi ortaklıkların yönetimi, genel çerçevede TBK'nin 624. maddesi ile 625. maddesinde düzenlenmiş olup iç ilişkiyi ilgilendirmektedir. Kaldı ki, ortaklığın yönetimi ortaklık amacının elde edilebilmesi bakımından her türlü faaliyettir²⁴⁸. Şöyle ki, 624. madde ortaklığın alacağı kararların bütün ortakların oybirliğiyle alınabileceğini karşımıza çıkarmaktadır. Diğer bir anlatımla, ortaklık kararları kural olarak oybirliği ile alınır. Ancak ne var ki, sözleşmede aksi düzenlendiği takdirde kararlar oyçokluğuyla da alınabilir. Yani, toplantı ve karar nisapları sözleşmeyle belirlenebilir²⁴⁹. Yalnızca belirli kararların veya tamamının oyçokluğu ile icra edilmesi de mümkündür²⁵⁰.

Adi ortaklıklarda yönetim, TBK'nin 625/1. maddesine göre kural olarak bütün ortaklara aittir. Ancak, kuruluş sözleşmesinde veya kuruluştan sonra öngörülecek bir maddeyle olağan işlerde yönetim yetkisi bir veya birkaç ortağa veya üçüncü bir kişiye

²⁴⁷ Bkz. Pulaşlı, s.32.

²⁴⁸ Şener, s.47.

²⁴⁹ Pulaşlı, 29.

²⁵⁰ Bkz. Yavuz, s.1479.

bırakılabilir. Yetki, ancak önemli derecede ihmal gibi ancak haklı nedenlerin varlığı halinde geri alınabilir veya sınırlandırılabilir²⁵¹. Bu doğrultuda TBK'nin 629. maddesi yönetim yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması bakımından çeşitli hükümler öngörmektedir.

818 sayılı mülga Borçlar Kanununda, yönetim yetkisiyle donatılan kişi veya kişilerin yönetim yetkilerinin haklı nedene dayanılarak sınırlandırılması veya kaldırılması 529. maddede öngörülmüş ve İsviçre Borçlar Kanununun 539. maddesi gözetilerek düzenlenmiştir. Ne var ki, yönetim yetkisini sınırlandırılması veya kaldırılması işlemine ilişkin Kanundaki “*nezi ettirme*”; yani “*çekip alma*” şeklindeki ifade, öğretide tartışma konusu olmuştur. Zira kimi yazarlar bunu mahkeme yoluna başvurma olarak yorumlarken kimi yazarlar ise bu görüşe katılmamaktadır. Nihayet, 6098 sayılı TBK ile bu tartışmalara son verilerek mahkeme yoluna başvurulmaksızın bu yetkinin alınabileceği hüküm altına alınmıştır²⁵².

TBK'nin 629/1. maddesi, ortaklık sözleşmesi uyarınca ortaklardan birine verilen yönetim yetkisinin ancak haklı bir neden olması halinde diğer ortaklar tarafından kaldırılıp sınırlandırabileceğini düzenlemiştir. Buradaki haklı sebep unsuru, her bir olayın özelliğine göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zira her yönetim zaafiyeti doğrudan doğruya haklı bir sebep olarak ileri sürülemez. Kaldı ki, TBK'nin 629/3. maddesi haklı sebepleri yönetici ortağın görevini aşırı ölçüde ihmal etmesi veya sağlıklı yönetim adına gerekli olan yeteneğini kaybetmesi şeklinde yalnızca örneklemiştir. Haklı nedenin varlığına ilişkin uygulamada başkaca örnekler de mevcuttur.

Aynı kanun maddesinin ikinci fıkrası ise, ortaklarca meydana getirilen şirket sözleşmesinde ortaklık yöneticisine verilen yönetim yetkisinin hiçbir suretle kaldırılamayacağına ilişkin hüküm öngörüldü dahi, haklı bir nedenin varlığı halinde ortaklardan her birinin bu yönetim yetkisini kaldırabileceğini öngörmektedir. Kanunun sözünden, yönetim yetkisinin şirket ortaklarından biri, birkaçı veya yönetici dışında kalanı tarafından geri alınabileceği anlaşılmaktadır. Ne var ki, bir görüşe göre yönetim yetkisi ortaklık sözleşmesi ile verilmişse bunun geri alınıp sınırlandırılması ancak

²⁵¹ Kızılot / Eyüpgiller, s.1011 vd.

²⁵² Durgut, Ramazan / Kaplan, Ahmet Emre, Adi Şirkette Ortağın Yönetim Yetkisinin Kaldırılması ve Sınırlandırılması, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.12, Kocaeli, 2015, s.137 vd.

sözleşmenin değiştirilmesiyle mümkün olur. Bunun için, şirket ortaklarının tamamının bu doğrultuda oybirliği aranır²⁵³.

TBK'nin 625/2. maddesi, ortaklığın ortakların tümü veya birkaçı tarafından yönetilmesi halini düzenlemektedir. Buna göre, şirket ortakların tümü veya birkaçı tarafından yönetiliyorsa, kural olarak ortaklardan her biri diğer ortaklar katılmaksızın işlem yapabilir. Ancak, yönetim yetkisini haiz her ortak işlemin tamamlanmasından evvel itiraz yoluyla onun yapılmasının önüne geçebilir. Buna, öğretide veto hakkı da denilmektedir. Veto, karşı tarafa ileri sürülen bir irade olup herhangi bir şekilde bağlı değildir²⁵⁴.

Ortaklığın idaresi, ortaklar bakımından hem hak hem de görev niteliğindedir²⁵⁵. Bu, yönetici olsun veya olmasın her bir ortağın şirketi yönetmeye yetkili olduğunu göstermektedir. Olağanüstü işlemlerde ise, ortakların tamamının kural olarak işleme katılması gerekir. Aksi halde, icra edilmek istenen işlem geçerli hale gelmez. Zira olağanüstü işlemlere şirketin konusuna dahil olmadığı takdirde taşınmaz alım ve satımı, bağış, kambiyo taahhüdü ve sulh örnek olarak gösterilebilir²⁵⁶.

Ortağın TBK'nin 625/3. maddesi uyarınca kendisine tanınan idare hakkı olağan işleri ilgilendirirken; genel yetkili bir temsilci atanması ve olağanüstü işlerin görülebilmesi için ise ortaklık tarafından oybirliğiyle karar alınması gerekir²⁵⁷. Ayrıca gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, yönetici ortaklardan her biri yetkilidir.

Bununla beraber, ortaklık işlerini belirli bir ücret karşılığında yürüten ortak, adi bir vekil gibidir²⁵⁸. Yönetici ortak veya ortaklar, diğer ortaklarla arasında ücret karşılığı vekâlet ilişkisi bulunduğu için doğal olarak vekâlet hükümlerine göre sorumlu olur²⁵⁹. Keza TBK'nin 630/1. maddesine göre de, sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde yönetici ortaklar vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlere tabidir. Şayet, bir ortak yükümlü olmadığı veya yönetim yetkisiyle donatılmadığı halde ortaklık işlerinin görülmesi bakımından bir emek ortaya koymuşsa, TBK'nin 627/3. maddesi uyarınca hakkaniyet gereği bir karşılık talep edebilir. Ancak, burada yönetim yetkisi bulunmayan bir ortağın, ortaklığın işlerini görmesi durumunda vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümler

²⁵³ Pulaşlı, s.32.

²⁵⁴ Şener, s.49.

²⁵⁵ Şener, s.47; bkz. Pulaşlı s. 28 vd.; ayrıca bkz. Yavuz, s.1480.

²⁵⁶ Pulaşlı, s.32.

²⁵⁷ Yavuz, s.1480; Pulaşlı, s.32.

²⁵⁸ Kızılot / Eyüpgiller, s.1012.

²⁵⁹ Yavuz, s.1483; bkz. Kızılot / Eyüpgiller, s.1011.

saklıdır. Yine, yönetici ortağın var olan yetkisini aşması halinde de vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümlere başvurulur.

2) Adi Şirketlerin Temsili

Adi şirketlerin tüzel kişiliği bulunmadığı için ortaklığı üçüncü kişilere karşı ortaklar temsil eder. Temsilin konusu, şirketin dışı karşı olan ilişkilidir. Kaldı ki, TBK'nin 625/1. maddesine göre de adi ortaklıkların yönetimi sözleşme veya bir kararla bir veya birden fazla ortağa veya üçüncü kişilere bırakılmadığı takdirde bütün ortaklar yönetim hakkına sahiptir. Adi şirketin temsili ise, kural olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar doğrudan ve dolaylı temsildir. Bunun yanında yetkisiz temsile ilişkin durumlar da ayrıca incelenecektir.

Ortaklığı temsil yetkisi, sözleşme veya ortaklık kararı uyarınca bir ortağa veya üçüncü bir kişiye bırakılmış ve yapılan işlem ortaklık adına ve hesabına gerçekleştirilmişse o halde TBK'nin 40/1. maddesi uyarınca doğrudan temsil söz konusu olur. Bu durumda, yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanı; yani adi şirketi bağlar. TBK'nin 638/3. maddesi de, ortakların birlikte veya bir temsilci aracılığıyla ortaklık ilişkisi çerçevesinde üstlendikleri borçlardan aksi kararlaştırılmadığı takdirde müteselsilen sorumlu olduklarını hüküm altına almıştır.

Diğer taraftan, dolaylı temsilde ise kendi adına ve ortaklık hesabına bir üçüncü kişi ile işlemde bulunan ortak, TBK'nin 637/1. maddesine göre bu kişiye karşı bizzat kendisi alacaklı ve borçlu olur. Bu halde, yapılan işlemle yalnızca işlemi yapan ortak ile işlemi yaptığı üçüncü kişi bağlıdır. 637/2. maddeye göre ise ortaklardan biri, şayet ortaklık veya bütün ortaklar adına bir başka üçüncü kişi ile işlem yaparsa, diğer ortaklar ancak temsile ilişkin hükümler uyarınca bu kişinin alacaklısı veya borçlusu olur. Ne var ki, işlemi gerçekleştiren ortağın diğer ortaklara karşı rücu hakkı saklıdır²⁶⁰.

Üzerinde durulması gereken asıl hususlardan biri ise 637/3. maddede düzenlenmiştir. Şöyle ki, yönetim yetkisiyle donatılan ortağın, ortaklığı üçüncü kişilere karşı temsil etme yetkisi de var sayılır. Ancak ne var ki, temsil yetkisine sahip yönetici ortağın yapacağı önemli işlemler bakımından yetkinin bütün ortakların oybirliğiyle verilmiş olması ve yetki belgesinde de bu hususun açıkça belirtilmiş olması emredicidir.

²⁶⁰ Pulaşlı, s.36.

Nihayet, yetkisiz temsil ise ortaklığı yönetmeye yetkisi bulunmayan bir ortağın ortaklığın iş veya işlerini görmesi veya öngörülen yetkisini aşması halinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümlere başvurulur. Vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümler, TBK'nin 526. ile 531. maddeleri arasında düzenlenmektedir.

TBK'nin 626. maddesine göre, vekâleti bulunmadığı halde ortaklığın hesabına iş gören kişi, gördüğü işi ortaklığın menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlü olup 527/1. hükme göre de her türlü ihmalden dolayı sorumludur. Şirket ortaklarının, yetkisiz temsilci tarafından gerçekleştirilen işleme onay vermemesi durumunda TBK'nin 47. maddesi uyarınca üçüncü kişiye karşı yalnızca yetkisiz temsilci sorumludur. Ancak, ortaklar yapılan işi uygun bulmuşsa, o halde TBK'nin 531. maddesine göre yetkisiz temsilciye ilişkin artık vekâlet hükümleri uygulanır.

B) Joint Venture'lar Bakımından

Joint venture sözleşmelerine konu adi ortaklıklar, isimsiz sözleşme olmaları nedeniyle kural olarak TBK'nin adi ortaklıklara ilişkin hükümleri uyarınca değerlendirilmektedir. Bunun için, adi şirketlerin gerek yönetim gerekse temsili için TBK hükümleri kural olarak uygulanırsa da pratikte joint venture tipi ortaklıkların yönetim ve temsili bakımından birtakım ek hususa değinilmesi isabetli olacaktır.

1) Joint Venture'ın Yönetimi

a) İnşaat Komisyonu (Yönetim Kurulu – Ortaklar Kurulu – Müdürler Kurulu Yönetim Komitesi)

Joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarında ortaklığın idaresi kural olarak bütün ortaklara tanınan bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. İdare ise, bir kurul eliyle yürütülür. Ortaklar, uygulamada *inşaat komisyonu*, *yönetim kurulu*, *ortaklar kurulu*, *müdürler kurulu* veya *yönetim komitesi* olarak isimlendirilen veya yapılan işe göre isim alan bu kurullar sayesinde kâr ve zarara katılma oranları ile oy hakları gözetilerek kendini temsil edebilir. Oluşturulan kurullarda, şirketi idare yetkisi komisyona katılma yetkisi bulunan bütün ortaklar tarafından müştereken kullanılır. Böylece, kurullarda alınan kararlar doğrultusunda hareket edilecek ve ortaklığın sağlıklı bir şekilde

yönetilmesi sağlanacaktır. Teknik ve idari durumlar dahil her konuda karar alınabilir. Ne var ki, uygulamada genellikle kurulların asıl görevi denetim yetkisinden ibarettir.

b) Pilot – Lider Firma

Uygulamada en çok rastlanan adi ortaklık türü, belirli bir işin gerçekleştirilmesi için birkaç teşebbüsün bir araya getirilmesi ve işin yürütülmesinin kural olarak ortaklardan birine bırakılması şeklindedir²⁶¹. Yönetim görevi, bir üçüncü kişiye de verilebilir. Joint venture sözleşmelerine konu ortaklıklarda da bu görevi pilot; yani lider firma üstlenmektedir. Zira KİK'in 14. maddesi ile KİSK'in 18. maddesi, pilot ortak kavramına açıkça yer vermiştir. Böylece, joint venture *eylemsel yönetim* yetkisini haiz ortak veya diğer kişi tarafından yönetilir. Eylemsel yönetim, şirketin faaliyetlerine ilişkin olağan işlemlerin yerine getirilmesidir²⁶².

Pilot firma iç ilişkide idare, üçüncü kişilere karşı ise temsil yetkisine sahip ortaktır. Ortaklar kurulunun direktifleri veya kararları doğrultusunda faaliyet gösteren ortaktır. Öte yandan, pilot ortağın yetkileri tek elden çıkarılıp yalnızca teknik ve mali idare olmak üzere iki şekilde ayrılması mümkündür. Bu durumda pilot firmanın görevi temsilin yanında mali ve teknik idarenin koordinatörlüğü olmaktadır²⁶³.

Lider firma iç ilişkide idare görevini üstlenirken dış ilişkide de temsil görevini üstlenmektedir. Diğer anlatımla, idareci ve temsilcidir. Özetle, pilot ortağın görevleri ortakları bir araya toplamak, toplantılara başkanlık etmek, gerekli protokolleri düzenlemek ve ortaklığın idari, mali ve teknik bütün yönetimini icra etmektir. Kimi zaman, pilot firmanın mali yönetim dışında yalnız idari ve teknik işleri üstlendiği de görülmektedir²⁶⁴.

2) Joint Venture'in Temsili

Joint venture şeklindeki girişimlere ilişkin, isimsiz sözleşme olmalarından dolayı adi ortaklıklara özgü hükümler üzerinden değerlendirme yapılacaktır. Ne var ki, genel hükümler bakımından bir değerlendirme yapılabilmesi için girişimin sözleşmeye dayalı

²⁶¹ Kızılot / Eyüpgiller, s.1014.

²⁶² Tekinalp / Tekinalp, s.154; Yarı yarıya katılımlı sermaye ortaklıklarında yönetim işlerinin tek bir ortağa verilmesinin başarının artırdığına ilişkin bkz. Başartan, Nesrin, Şirket Birleşmelerinde Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994, s.38.

²⁶³ İbragymov, s.86.

²⁶⁴ Gürcanlı / Müngen, s.112 vd.

bir girişim olması gerekmektedir. Kaldı ki, ortaklığın sermaye katılımlı bir ortaklık olması bir başka tüzel kişiliği beraberinde getirdiği için bu halde adi ortaklıklara ilişkin hükümlerden istifade edilemez.

Temsil yetkisi örtülü onay, temsil belgesi, sözleşme veya ortaklık kararı ile verilebilir²⁶⁵. Joint venture şeklindeki ortak girişimi temsile tek başına yetkili olan tarafın, ortaklık işlerinin yürütülebilmesi bakımından ortak hesaptan para çekip vekâletname verebilme gibi yetkileri bulunabilir²⁶⁶. Aşağıda, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının temsiline ilişkin durumu Yargıtay kararlarıyla irdeleyeceğiz.

Yargıtay'ın, geleneksel anlamda oluşturulan joint venture ilişkisinin konu olduğu ortaklıklara ilişkin kararlarında birden fazla işletmenin belli bir amaca yönelik katkılarını birleştirdiği joint venture şeklindeki adi ortaklığın tüzel kişiliğinin yanında aktif ve pasif dava ehliyetinin de bulunmadığı açıkça vurgulanmıştır. Bunun için, tüzel kişiliği ve dolayısıyla taraf ehliyeti bulunmayan bu ortaklığa doğrudan yöneltilecek herhangi bir talebin hukuken geçerliliği mümkün olmadığı gibi²⁶⁷ ortaklık adına yapılacak yargısal herhangi bir başvurunun da aktif husumet yokluğu nedeniyle reddedilmesi gerekir²⁶⁸. Diğer bir deyişle, adi ortaklık adına açılacak davalar bütün ortaklar tarafından birlikte açılmalıdır²⁶⁹. Nitekim taraf ehliyeti, hukuki yararın tespit edilebilmesi bakımından önemlidir²⁷⁰. Öte yandan, Yargıtay'a göre dava açılması şeklindeki tasarrufi işlemler bütün ortakların katılımıyla kararlaştırılmalıdır. Davadan vazgeçme veya feragat gibi işlemlerde de yine ortakların ortak iradesi aranır; ancak geniş yetkilerle donatılan temsilcinin gerçekleştirmiş olduğu yargısal başvuru aktif husumet yokluğu şeklinde değerlendirilemez²⁷¹.

²⁶⁵ Bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 18.12.2014, E. 2014/31784, K. 2014/30762.

²⁶⁶ Bkz. **Yargıtay 13. HD**, T. 02.12.2003, E. 2003/7920, K. 2003/14209; bkz. **Yargıtay 3. HD**, T. 28.06.2012, E. 2012/11789, K. 2012/16355; ayrıca bkz. **Yargıtay 13. HD**, T. 02.12.2003, E. 2003/7920, K. 2003/14209.

²⁶⁷ Bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 21.11.2008, E. 2008/16739, K. 2008/20678; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 13.01.2009, E. 2008/19620, K. 2009/392; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 27.05.2013, E. 2013/9972, K. 2013; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 30.04.2014, E. 2014/9341, K. 2014/12812; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 23.06.2014, E. 2014/15236, K. 2014/18150; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 09.12.2014, E. 2014/22956, K. 2014/29729; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 18.12.2014, E. 2014/31784, K. 2014/30762; bkz. **YHGK**, T. 08.10.2003, E. 2003/12-574, K. 2003/564; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 19.01.2015, E. 2014/26846, K. 2015/985; bkz. **Yargıtay 15. HD**, T. 22.05.2015, E. 2015/2104, K. 2015/2761; bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 19.10.2015, E. 2015/26618, K. 2015/24820; ayrıca bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 13.01.2016, E. 2015/25154, K. 2016/689.

²⁶⁸ Bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 03.10.2013, E. 2013/21231, K. 2013/31151.

²⁶⁹ Bkz. **Yargıtay 19. HD**, T. 30.09.2013, E. 2013/956, K. 2014/14965.

²⁷⁰ Bkz. **Yargıtay 12. HD**, T. 27.05.2014, E. 2014/12436, K. 2014/15031.

²⁷¹ İlgili karar için bkz. **Yargıtay 19. HD**, T. 30.09.2013, E. 2013/956, K. 2014/14965.

Bununla beraber, Yargıtay tarafından tartışmalı birtakım kararın verildiği de görülmektedir. Şöyle ki, Yargıtay adi ortaklık hükümlerine tabi olan ortaklığın tüm ortaklarına yöneltilmesi gereken bir davaya ilişkin tarafların ehliyetini irdelemeksizin doğrudan hüküm kurma yoluna gitmiştir²⁷². Kanımızca ilgili karar isabetli değildir; çünkü joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarında mecburi dava arkadaşlığı vardır²⁷³. Bir başka karara göre ise, tek ödeme emri çıkarılmasına karşın iş ortaklığını oluşturan şirketlerin ticaret unvanının anılan belgelere tam ve eksiksiz olarak yazılması, ortak şirketler vekilinin ortaklığı oluşturan şirketler tarafından vekil edildiğinin sunulan vekâletnameden anlaşılması ile vekilin ortaklar adına ödeme emrine itiraz etmiş olması taraf teşkilinin tamamlandığının kabulünü gerektirir. Diğer anlatımla, talep artık tüzel kişiliği bulunmayan adi ortaklık aleyhine değil, adi ortaklığı meydana getirip tüzel kişiliği bulunan şirketlere yöneltilmiş sayılır²⁷⁴. Aynı Hukuk Dairesinin bir başka kararına göre de, aksi kararlaştırılmadıkça eser sözleşmelerinden doğan borçlarda müteselsil sorumluluk söz konusu olduğundan, davanın adi ortaklığı oluşturan her iki şirkete karşı yöneltilmesi gerektiği ile şirketler arasında dava arkadaşlığının bulunduğu gerekçesiyle davanın reddedilmesini uygun değildir²⁷⁵. Yerel Mahkemenin bir kararında ise, alacak talebinin doğrudan ortaklığa yöneltilmesinin temsilcinin tespitinde hata olarak değerlendirmiş ve davalının husumet itirazını reddetmiştir²⁷⁶. Ancak usulen açıkça sakatlık arz eden anılan kararlara katılmak mümkün değildir.

Joint venture, Yargıtay nezdinde oldukça teknik ve ayrıntılı incelemeyi gerektiren uyuşmazlıkların da konusunu oluşturmuştur. Bir şirketin, uyuşmazlığın taraflarının oluşturan her iki şirketin de hâkim ortağı olmasının yanında davacı şirketin haksız rekabetin men'i, davalının ticaret unvanının sicilden terkini ile ilan istemine ilişkin olay buna örnek olarak gösterilebilir²⁷⁷.

²⁷² Tekfen – TML Joint Venture ve Libya kararı için bkz. **Yargıtay 9. HD**, T. 17.09.2014, E. 2012/25880, K. 2014/27026.

²⁷³ Bkz. **Yargıtay 21. HD**, T. 14.04.2014, E. 2013/7874, K. 2014/7880.

²⁷⁴ Gap Metaş İnş. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti. - Bucaklar İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. İş Ortaklığı kararı için bkz. **Yargıtay 15. HD**, T. 12.09.2011, E. 2011/3429, K. 2011/5067.

²⁷⁵ Eser İnş. ve Tic. A.Ş. - Empedos SA Joint Venture Ankara kararı için bkz. **Yargıtay 15. HD**, T. 27.06.2012, E. 2012/2613, K. 2012/4846.

²⁷⁶ Bozma kararı için bkz. **Yargıtay 3. HD**, T. 28.06.2012, E. 2012/11789, K. 2012/16355.

²⁷⁷ Star Yazılım Tercümanlık Danışmanlık Üretim Hiz. ve Tic. Ltd. Şti – Star Information Services Çevirmenlik Danışmanlık Hiz. Eğt. Yazılım ve Tic. Ltd. Şti ile dava dışı hâkim ortak Star AG Software Translation Artwork Recording kararı için bkz. **Yargıtay 11. HD**, T. 19.07.2011, E. 2009/10501, K. 2011/9222.

II. ORTAKLARIN HAK VE BORÇLARI

Adi ortaklıklar, gerek Kanunda düzenlenen gerekse tarafların sözleşmelerinde belirlemiş olduğu hükümler uyarınca birtakım hak ve borçlara sahiptir. Ortaklara tanınan hak ve gösterilen borçlarla nihai amaç, ortak girişimler dahil bir adi ortaklığın sağlıklı bir şekilde işleyişidir. Aşağıda da ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere ortakların hak ve borçları genel çerçevede:

- Sermaye koyma borcu,
 - İşbirliği yapma borcu,
 - Kâr ve zarara katılma borcu,
 - Özen borcu,
 - Haksız fiilden doğan borçlar,
 - Rekabet yasağı,
 - Denetleme hakkı
- şeklindedir.

A) Sermaye Payı Koyma Borcu

Ortaklığın, asıl amaç olan kâr etme amacına ulaşabilmesi için faaliyete geçilebilmesi bakımından ortada bir sermaye bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, ortaklar TBK'nin 621. maddesi uyarınca para, alacak, mal veya emeğini sermaye olarak getirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğe katılma payı da denilmektedir²⁷⁸.

Adi ortaklık için getirilen sermayelerde ortaklar bakımından kural olarak elbirliği mülkiyeti (iştirak halinde mülkiyet) geçerlidir²⁷⁹. Bu sermayelere, her türlü mülkiyet hakkı, sınırlı aynı haklar, alacaklar, fikri haklar, patent ve lisans hakları ve kullanım hakları örnek gösterilebilir. Ortaklardan her biri şirkete getirilen sermayenin tamamı üzerinde hak sahibidir; ancak sözleşmede bunun aksi düzenlenebilir. Yani, ortaklar arasında paylı (müşterek) mülkiyet de kabul edilebilir²⁸⁰. Ancak, uygulamada çok tercih edilmemekle beraber ortaklar arasında paylı mülkiyet ilişkisi kurulduğu da gözlemlenmektedir. Şirket

²⁷⁸ Pulaşlı, s.25.

²⁷⁹ Tandoğan, s.87; Tekinalp / Tekinalp, s.155; Taslacioğlu, s.132.

²⁸⁰ Orazgılıcov, s.39; Kaplan, Eren'e Armağan, s.605; bkz. Yavuz, s.1479.

ilişkisi devam ettiği müddetçe sermayeye konu malların ortaklar tarafından bölüşülmesi bu halde mümkün değildir²⁸¹.

Joint venture için getirilen en önemli sermayelerden biri çalışan personeldir. Şöyle ki, girişimi meydana getiren ortaklar genellikle kendi bünyelerinde çalışan elemanlarını tahsis eder. Bu şahısların iş ilişkileri, getiren ortakla önceden kurulmuş olduğu için aynen devam eder. Getirilen personel, işin görüldüğü zaman diliminde maaşını ortaklıklardan da alabilir. Buna karşın, kendisini ortaklığa konu işe tahsis eden ortakla iş ilişkisi değişiklik veya kesintiye uğramaz. Joint venture için ayrı personel tahsis edilmesi mümkündür²⁸².

Ortaklardan biri veya bir kısmının sermaye koyma borcunu yerine getirmemesi halinde herhangi bir yaptırım yolu gösterilmemiştir. Diğer bir deyişle, buna ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, ortaklık yönetimi taahhüt edilen payın tamamlanması veya yerine getirilmesini taahhüdünü zamanında yerine getirmeyen ortaktan talep edebilir. Ne var ki, ortaklık yönetimi de payın talep edilmesine ilişkin bu görevini ihmal ederse, işte o zaman *actio pro socio* ilkesi uyarınca diğer ortakların tümü veya her ortak borcun şirkete ödenmesini talep edebilir. Zira tüzel kişiliği bulunan şirketlerin aksine adi şirketlerde ortaklar arasında sıkı bir ilişki; sürekli sözleşme ilişkisi (Dauervertragsverhältnis) mevcuttur²⁸³.

621. maddenin ikinci fıkrasına göre, sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı takdirde getirilen sermayeler önem ve nitelikleri bakımından eşit olmak zorundadır. Ayrıca, 621. maddenin üçüncü fıkrasına göre ise bir ortağın katılım payı bir şeyin kullanmasından oluşuyorsa adi kira sözleşmesindeki; bir şeyin mülkiyetinden oluşursa da satış sözleşmesindeki hasar, ayıp ve zapttan doğan sorumluluğa ilişkin hükümler kıyasen uygulanır.

Ortaklardan her biri, ortaklığın devamı veya istikrarı adına gerçekleştirdikleri işler için birtakım masraf altına girebilir. Şayet, ortaklar ortaklık işleri için gider yapar veya başkaca borç üstlenirse TBK'nin 627. maddesine göre diğer ortakların yapmış olduğu bu giderleri talep edebilir. Diğer taraftan, yönetim işleri nedeniyle doğrudan zararlı muhatap olan ortağın zararları diğer ortaklarca giderilmelidir.

TBK'nin 627/2. maddesi ise, ortaklardan biri veya birkaçının ortaklık yararına avans vermesini düzenlemektedir. Buna ilişkin, avans veren ortağa avansı verdiği günden başlamak üzere faiz talep etme hakkı tanınmıştır.

²⁸¹ Pulaşlı, s.38.

²⁸² Tekinalp / Tekinalp, s.155.

²⁸³ Bkz. Pulaşlı, s.26.

B) İşbirliği Yapma Borcu

Joint venture sözleşmelerine konu ortak girişimler bakımından gösterilmesi gereken özen, üstlenilen sorumluluklar ölçüsünde ve benzer düzeyde olmalıdır. Her bir ortak, müşterek amacın gerçekleşmesi adına eşit durumda çaba ve özeni göstermeli ve işbirliği yapmalıdır. Çünkü, oluşturulan ortak girişim tarafların yine ortak iradesi doğrultusunda meydana getirilmiştir. Kaldı ki, bu yükümlülük TMK'nin 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralının bir sonucudur.

C) Kâr ve Zarara Katılma Borcu

Adi ortaklıklarda, ortakların kâr ve zarara katılma borcu TBK'nin 622. maddesi ile 623. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu bakımdan, joint venture sözleşmelerine konu ortaklıklarda da bu hükümler mutlak suretle gözetilecektir.

Şöyle ki, TBK'nin 622. maddesi uyarınca ortaklar kural olarak bütün kazançları arasında paylaşmakla yükümlüdür. Bunun aksi, hiçbir suretle kararlaştırılmaz. Zira kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere bu hüküm emredici niteliktedir. Bununla beraber, aslan payı (*societas leonina*) olarak tanımlanan ve elde edilen kazancın ortaklardan yalnızca biri veya kaçına verilmesini öngören durum hukuken mümkün değildir. Bilakis, ortaklığı meydana getiren ortakların her biri kâr payı isteme hakkına sahiptir²⁸⁴.

TBK'nin 622. maddesinde gösterilen *kazanç* kavramı teknik anlamda kullanılmamıştır. Burada kazanç kavramından anlaşılması gereken yalnızca kâr değil, elde edilen her türlü kazanım veya avantajdır. Bunun yanında, elde edilen kazançlara buluşlar da örnek gösterilebilir²⁸⁵.

Öte yandan, 623/1. madde uyarınca ise her ortağın kâr ve zarardaki payı, getirilen payların değer veya niteliğine bakılmaksızın kural olarak eşittir. Ne var ki, esas sözleşmede bunun aksi kararlaştırılabilir. Yani, taraflar kazanç ve zarara katılma oranını yalnızca iç ilişkiyi ilgilendirecek şekilde aralarında serbestçe kararlaştırabilir. Burada, tarafların getirdiği sermaye ve gösterdiği çaba gözetilecektir²⁸⁶. Uygulamada, bazı ortakların getirdiği katılım payının diğer ortaklardan fazla olduğu durumlarda elde edilen kâr genel olarak sermaye oranına göre paylaşılır²⁸⁷. Bununla beraber, taraflarca hazırlanan sözleşmede

²⁸⁴ Pulaşlı, s.30.

²⁸⁵ Şener, s.42.

²⁸⁶ Pulaşlı, s.28.

²⁸⁷ Şener, s.43.

ortakların kâr ve zarara katılım paylarından biri belirlenmişse, bu belirleme diğerindeki payı da ifade eder.

Kimi zaman, adi ortaklığı meydana getiren ortak veya ortakların yalnızca kâra katılması da söz konusu olabilmektedir. Ne var ki, bir ortağın zarara katılmaksızın yalnızca kazanç üzerinden ortaklığa dahil olabilmesinin tek şartı ise, ortağın katılma payı olarak ancak ve ancak emeğini getirmesidir. Başka bir anlatımla, TBK'nin 623/3. maddesi uyarınca ve yukarıda ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere ortaklığa emeğini taahhüt eden her bir ortak, yalnızca kazanca ortak olabilir. Kimi yazarlara göre, yalnızca kâra katılabilme kuralı sadece emeğini getiren ortak için değil maddi bir şey getiren ortak için de uygulanabilir. Burada ulaşılmak istenen ise, *sosyal koruma düşüncesidir*²⁸⁸.

Eğer, adi ortaklık sözleşmesinde aksi kararlaştırılmışsa, sermaye olarak emeğini getiren her bir ortak da zarara katılmak zorundadır. Ancak bu durum, emeğini sermaye olarak getiren kişiyi üçüncü kişilere karşı müteselsil ve sınırsız sorumlu olmaktan kurtarmaz. Zira zarara katılmama durumu iç ilişkiyi ilgilendiren bir durum olduğu için üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Dolayısıyla adi ortaklığın alacaklıları, taleplerini aynı her ortağa yöneltebildiği gibi sermaye olarak emeğini getiren ortak veya ortaklara da yöneltebilir. Anılan duruma ilişkin kanunen herhangi bir sınırlama bulunmadığı gibi, sermaye olarak emeğini getiren ortağın diğer ortaklara rücu hakkı saklıdır.²⁸⁹

Zarara katılma borcu, inşaat işlerinin üstlenildiği ve ana şirketlerin ihaleleri kazanabilmek adına oluşturduğu veya hâkim olduğu küçük yerel teşebbüsler için de geçerlidir. Ortaklar, ortaklık bakımından *-muhasebe tutulması veya malzeme sağlanması gibi-* hangi işi üstlenirse üstlensin iş sahibine karşı müteselsilen sorumludur. İş sahibine, pilot veya lider firma bildirimini de bu sorumluluğu bertaraf etmez²⁹⁰.

Tüm bunların yanında, gizli ortakların kâr ve zarara katılmalarına ilişkin öğretide bir fikir birliği bulunmamaktadır. Gizli ortağın özellikle zarara katılması, düzenleme ve öğretide tartışmalıdır. Çünkü, özellikle joint venture sözleşmelerine konu girişimlerde gizli ortaklıklar dışa görünmez. Gizli ortak, diğer ortaklarca yerine getirilen iş veya işlemlerde taraf olarak yer almadığı için asıl iş sahibine karşı müteselsilen bir sorumluluğu bulunmadığı gibi doğrudan bir hak da ileri süremez. Hemen belirtmek gerekir ki, gizli ortağın "*yardımcı kişi*" sıfatıyla bir edimde bulunması sırasında borcun ifa edilmemesi nedeniyle karşı tarafa

²⁸⁸ Şener, s.44.

²⁸⁹ Pulaşlı, s.27.

²⁹⁰ Tandoğan, s.86.

vermiş olduğu zararlardan dahi TBK'nin 116/1. maddesi uyarınca görünen ortaklar sorumludur²⁹¹. Kaldı ki, yardımcı kişilerin fiilerinden doğan sorumluluk hali, anlaşma yapılması halinde taraflarca tamamen veya kısmen bertaraf edilebilir.

Öte yandan, kimi yazarlarca adi ortaklıklarda sınırsız sorumluluk bulunmasına karşın, gizli ortağın sorumluluğunun sadece ortaya koyduğu sermaye kadar olması gerektiği de düşünülmektedir²⁹². Yine, joint venture tipi girişimlerin açık bir ortaklık olduğu; dolayısıyla gizli ortağı bulunamayacağına ilişkin görüşler de mevcuttur²⁹³.

Özetle, ortakların kâr ve zararı emredici normlara aykırılık teşkil etmemesi kaydıyla aralarında belirlemiş oldukları hükümler uyarınca gözetilir. Olası bir açıklık veya hüküm bulunmama halinde ise her ortağın kâr ve zarardaki payı, getirilen payların değer veya niteliğine bakılmaksızın eşittir. Nihayet, TBK'nin 623/3. maddesi uyarınca sermaye olarak yalnızca emeğini getiren ortağın zarara katılmaması halinin düzenlenebilmesi durumu hariç; elde edilen kazancın ortaklardan yalnızca biri veya kaçına verilmesini öngören *societas leonina* hukuken mümkün değildir. Hukuka ve ahlaka aykırılık teşkil eden sözleşmeler hiçbir suretle geçerli olmayacağı gibi sözleşmede öngörülen esaslar ortaklardan biri veya birkaçının sömürülmesi gibi sonuçlara neden oluyorsa aşırı yararlanma (gabin) ileri sürülebilir²⁹⁴.

Buna ek olarak, TBK'nin 630/3. maddesine göre yönetici ortaklar bir sene içerisinde en az bir defa hesap vermenin yanında elde edilen kazanç paylarını da dağıtmakla yükümlüdür. Şayet, anılan hükme karşın yöneticiler hesap verip kazanç dağıtmından imtina ediyorsa ortaklar yargı yoluna başvurarak kârın tespit ile tespit edilen tutarın paylaşılmasını talep edebilir²⁹⁵. Yönetici ortağın hesap vermemesi suretiyle kâr payını ortaklara ödememesi haklı nedenle fesih de beraberinde getirebilir; çünkü bu durum sözleşmenin yanında özellikle genel hükümlere açıkça aykırılık teşkil eder²⁹⁶.

²⁹¹ Tandoğan, s.88.

²⁹² Bkz. Yavuz, s.1478.

²⁹³ Bkz. Tekinalp / Tekinalp, s.154.

²⁹⁴ Bkz. Şener, s.43.

²⁹⁵ Şener, s.45.

²⁹⁶ Yargıtay 13. HD, T. 03.06.1986, E. 1986/2472, K. 1986/3363.

D) Özen Borcu

Adi ortaklıklarda özen gösterme borcu, aslında adi ortaklıklardaki yöneticilere düşen bir borçtur. Dolayısıyla joint venture sözleşmelerine konu ortaklıklarda bu daha çok lider veya pilot ortağı ilgilendiren bir durumdur.

Özen borcu, TBK'nin 628. maddesine göre değerlendirilmelidir. İlgili maddenin birinci fıkrasına göre, kural olarak her ortak şirket işlerinde aynı kendi işlerinde olduğu ölçüde çaba ve özeni göstermekle yükümlüdür. Burada tartışmalı olan hususlardan biri de gösterilmesi gereken özenin ölçüsüdür. Gösterilmesi gereken özenin ölçüsü, yönetici ortağa şirket işlerini yürütmesinden dolayı bir ücret takdir edilip edilmediğiyle tespit edilmektedir. İşte bu, *sübjektif* bir ölçüyü karşımıza çıkarır. İşleri ücret karşılığı görmeyen şirket yöneticisi ise, yalnızca üçünü fıkra uyarınca kendi işinde gösterdiği derecedeki çaba ve özenle sorumlu olacaktır ki bu da *objektif* ölçüyü karşımıza çıkarır²⁹⁷.

TBK'nin 628/3. maddesi uyarınca ortaklık işlerini ücret karşılığı gören yönetici ortak, vekâlet hükümlerine göre sorumlu olur. Yani, yönetici ortak ile diğer ortaklar arasında aslında bir vekâlet ilişkisi bulunur. Bu yönüyle, yönetici ortağın TBK'nin 506/2. ve 506/3. maddeleri ile 396/1. maddesi doğrultusunda sorumluluğu söz konusu olur. Diğer bir anlatımla, yönetici ortak, vekil olarak üstlendiği iş ve hizmetleri, diğer ortakların haklı çıkarlarını gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür. Yöneticinin özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde ise, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır.

E) Haksız Fiillerden Doğan Borçlar

Ortakların haksız fiillerinden doğan borçlar, TBK'de genel hükümlerin düzenlendiği kısmın birinci bölümünün ikinci ayırımında öngörülmüştür. Aşağıda inceleneceği üzere, bu haksız fiillerden doğan borçları iki bakımdan ele almak isabetli olacaktır. Bunlar:

- Sözleşmeden doğan sorumluluk,
- Sözleşme dışı sorumluluk

olarak ayrı ayrı incelenmelidir. Şöyle ki, TBK'nin 61. maddesine göre üçüncü kişiye birden çok kişiyle bir zarar verilmesi veya aynı zarardan çeşitli nedenlerden dolayı sorumlu

²⁹⁷ Pulaşlı, s.29.

oldukları takdirde ortaklar hakkında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır. Başka bir anlatımla, burada sözleşmeden doğan bir sorumluluk söz konusu olacaktır²⁹⁸.

Buna karşın, ortakların çalıştırdığı kişi veya kişilerden kaynaklanan zararları ise sözleşme dışı sorumluluğu doğurur²⁹⁹. TBK'nin "Adam çalıştırmanın sorumluluğu" kenar başlıklı 66. maddesi, işverenin işin yapılması sırasında başkalarına vermiş olduğu zararları gidermekle yükümlü olduğunu açıkça hüküm altına almaktadır.

F) Rekabet Yasağı

6098 sayılı TBK'nin 626. maddesi, adi ortaklıklarda rekabet yasağını ele almaktadır. Buna göre, adi şirketi meydana getiren ortaklar kendilerinin ve üçüncü kişilerin lehine ortaklığın amacını engelleyici veya zarar verici hiçbir işi yapamaz. Burada, ortaklığın amacından kâr – kazanç anlaşılmalıdır. Şirketin amacına aykırı veya zarar verici işin yapılması şirketin feshi veya haksız rekabete yol açan ortağın şirketten çıkarılması için haklı bir sebep teşkil eder. Bu maddeyle amaçlananın, ortaklık işlerini denetleyip yönetme yetkisini haiz ortakların şirketin ticari ve mali sırlarının kötüye kullanılmasının önlenmesi olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁰

Her ne kadar, kimi yazarlar TBK'nin rekabet yasağına ilişkin 626. maddesinin emredici olmadığını belirtmiş olsa da³⁰¹, bu görüşe katılmak pek olanaklı değildir. Çünkü kanun hükmünde ortakların bunun aksine bir düzenleme yapabileceğine ilişkin herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bilakis, ortakların kendilerinin veya üçüncü kişilerin ortaklığın amacını engelleyici veya zarar verici işleri yapamayacağı açıkça vurgulanmıştır. Rekabet yasağının temeli ise, aradaki sözleşme ilişkisi gereği *affectio societatis* unsuruna dayanır³⁰².

Eski Borçlar Kanununda, ortaklık çıkarlarına aykırılık teşkil etmesi bakımından ortakların yalnızca kendi hesabına iş yapması engellenmiş; başkasının hesabına yapılan işlemlere ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Oysa öğretilerde de, ortakların ortaklık amacına aykırı düşecek hiçbir işi yapamayacağı kabul edilmiştir. Yeni düzenlemeyle bu

²⁹⁸ Tandoğan, s.86.

²⁹⁹ Tandoğan, s.86.

³⁰⁰ Bkz. Pulaşlı, s.29.

³⁰¹ Bkz. Şener, s.54.

³⁰² Orazgılıcov, s.40.

noksanlık giderilmiş; ortakların hiçbir suretle ortaklık çıkarlarına aykırı düşen faaliyette bulunamayacağı böylece hüküm altına alınmıştır³⁰³.

G) Denetleme Hakkı

TBK'nin 631. maddesi, adi ortaklıklarda denetim hakkını düzenlemektedir. Adi ortaklıklarda katı bir denetleme hakkının öngörülmesinin ana nedeni bu çeşit ortaklıklar bakımından kabul edilen sorumluluk durumudur³⁰⁴. Buna göre, şirketi yönetim yetkisiyle donatılmamış olsa dahi her bir ortak şirketin düzen ve işleyişi hakkında bilgi alıp tutulan defter veya sair kayıtları inceleme hakkına sahiptir. 631. maddede anılan defter veya kayıtlardan örnek alınması ile özet çıkarılması da bir hak olarak açıkça düzenlenmiştir. Genel hükümlerde düzenlenen bu durumun, joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarına da uygulanmasında doğal olarak bir sakınca bulunmamaktadır.

TBK'nin 631. maddesi ile ortaklara tanınan denetleme hakkı vesilesiyle ortakların haklarını bilinçli bir şekilde kullanmasının böylece önü açılmaktadır. Kaldı ki, TBK'nin 628. maddesinde düzenlenen sorumluluk davası ile 639. maddesinde düzenlenen ortaklığın feshine konu davalar ancak denetleme hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesiyle mümkündür³⁰⁵.

Diğer taraftan, denetleme hakkının en önemli özelliklerinden biri ise *mutlak ortaklığa bağlı bir hak* olarak karşımıza çıkmasıdır³⁰⁶. Bu haktan anlaşılması gereken özellik, bahse konu hakkın kayıtsız ve şartsız kullanılabilmesidir. Bu bakımdan, adi ortaklığı meydana getiren ortaklar şirketi her zaman denetleyebilir ve denetleme hakkını neden kullanmak istediğini belirtmek zorunda da değildir³⁰⁷. Bunun aksine düzenleme yapılması TBK'nin 631/2. maddesinin emredici hükmü uyarınca açıkça yasaklanmıştır ve emredicidir. Zira ortaklar, şirketin borçlarından dolayı kural olarak tüm malvarlıklarıyla sorumludur. Diğer bir deyişle, ortaklara böylesi bir denetleme hakkının tanınmasının ana nedeni ortakların işlemlerden dolayı ve TBK'nin 638. maddesi uyarınca sınırsız, müteselsil ve birinci derece sorumlu olmalarıdır.

³⁰³ Yavuz, s.1482 vd.

³⁰⁴ Yıldırım, Ali Haydar, Adi Ortaklıkta Ortakların Denetleme Hakkı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, S.2, İzmir, 2011, s.196.

³⁰⁵ Yıldırım, s.197.

³⁰⁶ Yıldırım, s.198.

³⁰⁷ Bkz. Şener, s.58 vd.; Yıldırım, s.218.

Ne var ki, denetleme hakkı şirketin işleyişini zora sokacak şekilde kötüye kullanılamaz³⁰⁸. O halde, denetleme hakkı TMK'nin 2. maddesine aykırılık teşkil edecek şekilde kötüye kullanılmak istendiği takdirde denetleme hakkının sınırlandırılması mümkün olduğu gibi denetleme hakkının kullanılmasının tamamen önüne de geçilebilir³⁰⁹. Ancak, denetleme hakkının kullanılmasının haksız bir şekilde önüne geçilmesi halinde yönetici ortağın TBK'nin 629. maddesi uyarınca görevini aşırı ölçüde ihmal etmesi nedeniyle yönetim yetkisinin haklı bir nedenle kaldırılması veya sınırlandırılması söz konusu olabilir³¹⁰.

Kanunun emredici hükmü ve ortaklığa bağlı mutlak bir hak olması nedeniyle denetleme hakkından feragat etmek mümkün değildir. Ancak, denetleme hakkından feragat edilemeyeceği onun zorla kullanılması gerektiği anlamına da gelmemektedir³¹¹.

Denetleme hakkı, her ne kadar ortaklık sıfatıyla yakın ilişkili olsa da, kimi zaman bu haklardan çıkan veya çıkarılan ortaklar ile mirasçılar da yararlanabilir. Şöyle ki, ortaklık ilişkisi sona erdiğinde kural olarak ortağın denetleme hakkı da doğal olarak sona ermektedir. Ancak, sözleşmede yer alan bir durum veya kanuna dayanılarak çıkan veya çıkarılan ortakların belirli hallerde denetleme hakkının olduğu kabul edilmelidir. Öte yandan, bir ortağın hayatını kaybetmesi halinde mirasçılar, ortaklığın tasfiyesi aşamasında özellikle geçmişe dönük muhasebenin yapılabilmesi bakımından denetleme hakkını kullanabilir. Şayet, ortaklık mirasçılarla devam ediyorsa artık mirasçıların da TBK'nin 631. maddesi kapsamında denetleme hakkına sahip olduğu kuşkusuzdur. Buna karşın, ortaklık sözleşmesinde açık bir devam şartı öngörülmüşse, o halde ölen ortağın payının mirasçılara ödenmesi sonucu mirasçıların artık menfaatleri doğrultusunda sınırlı bir denetleme hakkından bahsedilebilir³¹².

Yönetici ortakların hesap vermesi gerektiği, TBK'nin 630/3. maddesinde de ayrıca ve açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, yönetici ortaklar bir sene içerisinde en az bir defa hesap vermenin yanında elde edilen kazanç paylarını da dağıtmakla yükümlüdür. Öte yandan, hesap döneminin uzatılabilmesi hiçbir şekilde mümkün değildir. Bilakis, ilgili hesap döneminin uzatılmasına ilişkin olası bir anlaşma da kesin olarak hükümsüzdür. Bununla

³⁰⁸ Pulaşlı, s.31.

³⁰⁹ Yıldırım, s.199.

³¹⁰ Yıldırım, s.226.

³¹¹ Yıldırım, s.200.

³¹² Yıldırım, s.202 vd.

beraber, ortaklığı yöneten aynı zamanda bir ortak olmasa; yani ortaklık dışarıdan yönetiliyor olsa dahi sayılan hususlar aynen gözetilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

JOINT VENTURE'IN SONA ERMESİ İLE TASFİYESİ

I. JOINT VENTURE'IN SONA ERMESİ

Joint venture sözleşmeleri isimli sözleşmeler olmaları nedeniyle kanunda özel hükümlerle düzenlenmemiştir. Bu nedenle, sona ermeleri bakımından genel olarak TBK'nin 639. ve 640. maddelerindeki adi ortaklıkların sona ermesine ilişkin düzenlemeler dikkate alınır³¹³. TBK'nin 640. maddesinde düzenlenen belirsiz süreli ortaklıklara ilişkin fesih bildirimini, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmeyecek ve uygun bir zamanda isabet edecek şekilde ve hesap yılı sonunda hüküm doğurmak üzere yapılabilir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre ise, öngörülen belirli süre tüketilmesine karşın örtülü sürdürme iradesi bulunduğu takdirde ortaklık belirsiz süreli ortaklık haline gelir. Özetle, bir adi ortaklık aşağıdaki durumlarda sona erer:

- Ortaklık sözleşmesi uyarınca kararlaştırılan amacın gerçekleşmesi,
- Ortaklık sözleşmesi uyarınca kararlaştırılan amacın gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi,
- Ortaklardan birinin kısıtlanması, iflası veya tasfiye payının cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi,
- Kısıtlanma, iflas veya payın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi durumlarına karşın devam klotunun bulunmaması,
- Ortakların oybirliği ile alınan ortaklığı sona erdirme kararı,
- Ortaklık için öngörülen sürenin sona ermesi,
- Belirsiz süreli veya ortaklardan birinin ömrü dahilinde kurulmuşsa ortaklardan birinin en az altı ay önceden fesih bildiriminde bulunması,
- Haklı neden veya nedenlerin bulunması,
- Talep üzerine mahkeme kararı³¹⁴.

³¹³ Ayrıca bkz. **Kızılot / Eyüpgiller**, s.1015 vd.

³¹⁴ Ayrıca bkz. **Köksal**, İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, s.88.

Öte yandan, 4735 sayılı KİSK'in 18/1. maddesi de, doğrudan joint venture kavramına doğrudan yer vermemekle beraber ortak girişimlerin hangi hallerde sona ereceğini düzenlemiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, ilgili hükme göre ortak girişimler tarafından yerine getirilen taahhütlerde, ortak girişimi oluşturan ortaklardan birinin ölümü, iflası, ağır hastalığı, tutukluluğu, özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezaya mahkum olması veya dağılması kural olarak sözleşmenin devamına engel olmaz. Ne var ki, anılan ortaklardan herhangi biri idareye pilot veya koordinatör ortak olarak bildirilmiş ise, pilot veya koordinatör ortağın gerçek veya tüzel kişi olmasına göre iflas, ağır hastalık, tutukluluk, özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezaya mahkumiyet veya dağılma hallerinde, sözleşme artık Kanunda gösterilen fesih durumlarına göre değerlendirilir. Mamafih, kalan ortakların teklifi ve idarenin uygun görmesi halinde de, üstlenilen iş için pilot veya koordinatör ortağın yüklenmiş olduğu sorumlulukların yeniden üstlenilmesiyle sözleşmenin yenilenmesi suretiyle işe devam edilebileceği de belirtilmiştir.

Diğer taraftan, pilot veya koordinatör ortak dışındaki ortaklardan birinin ölümü, iflası, ağır hastalığı, tutukluluğu, özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezaya mahkum olması veya dağılması durumuna ilişkin KİSK'in 18/2. maddesi uyarınca birtakım düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, ortaklardan birinin ölümü, iflası, ağır hastalığı, tutukluluğu, özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezaya mahkum olması veya dağılması halinde kalan ortaklar teminat dahil işin o ortağa yüklediği sorumlulukları da üstlenerek taahhüdü yerine getirebilir³¹⁵.

Son olarak, sona erme nedenlerinden birinin gerçekleşmesi halinde ortaklığın her ne kadar amacı değişmiş olsa da TBK'nin 641. maddesi uyarınca varlığı devam eder. Diğer bir anlatımla, tasfiye işlemleri sona erene kadar ortaklar sorumludur³¹⁶. TBK'nin 645. maddesine göre ise, adi ortaklığın sona ermesi üçüncü kişilere karşı olan sorumlulukların değişeceği veya sona ereceği anlamına gelmez.

A) Kuruluş Amacının Gerçekleşmesi

Joint venture sözleşmesinin kuruluş amacı tarafların ortak bir amacı gerçekleştirmeleridir. Bu amacın gerçekleşmesi ile artık joint venture tipi girişimin de var oluş nedeni kalmayacaktır. Joint venture ilişkisi bu durumlarda kendiliğinden sona erer. Buna, öğretide *ipso iure* şeklinde sona erme de denilmektedir³¹⁷.

³¹⁵ Ayrıca bkz. Tandoğan, s.89.

³¹⁶ Pulaşlı, s.44.

³¹⁷ Dayınlı, s.281.

Joint venture ile ulaşılmak istenen amaç, eğer bir eser sözleşmesinden doğan borcun ifası ise, şirket eserin tamamlandığı an değil de, eserin iş sahibi tarafından kesin olarak kabul edildiği an sona erecektir³¹⁸.

Ortak girişimlerin hukuk dünyasındaki varlığı görülecek işin artık tamamlanmasıyla sona erer³¹⁹. KVGİT ise, iş ortaklığının sona ermesinin ancak ve ancak vergi mükellefiyetiyle ilgili ödevlerin tamamının yerine getirilmesiyle mümkün olabileceğini hüküm altına almıştır. Yani, iş ortaklığı tahakkuk eden borçlarını ifa ettiği takdirde sona erebilecektir. Vergi hukukundan doğan yükümlülüklerin tamamlanmasının ardından iş ortaklığı sona ermiş sayılır.

B) Kuruluş Amacının Gerçekleşmesinin İmkânsız Hale Gelmesi

Ortak girişimi sona erdiren diğer bir konu ise, kuruluş amacının gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi; yani ifa imkânsızlığıdır (TBK m.136). İfa imkânsızlığı ise, aynı diğer ortaklık türlerinde olduğu gibi ortak girişimlerde de amacın gerçekleştirilmesinin olanaksız hale gelmesidir. Burada asıl olan, ortaklık kurulduktan sonraki imkânsızlıktır. Zira kurulma aşamasındaki imkânsızlık söz konusu olursa bu sözleşme konu eksikliğinden dolayı geçersiz olacağından, ortaklığın da kurulmamış sayılacağı öğretide ayrıca ve açıkça vurgulanmıştır³²⁰. Örneğin, ortaklık kurulup işe başlandıktan hemen sonra işe konu arazinin baraj inşaatı için elverişli olmadığı tespit edilmesi halinde amacın gerçekleştirilmesi TBK'nin 639/1. maddesi uyarınca olanaksız hale gelir³²¹. Buna ek olarak, mevcut sermaye eliyle ortaklığın devam etmesinin mümkün olmaması karşısında sermayenin yine artırılmaması halinde de amacın gerçekleşmesi artık imkânsız bir hal aldığı için ortaklık sona erer³²².

C) Ortaklık Süresinin Dolması

Ortaklığın sona ermesine ilişkin bir diğer durum ise ortaklık süresinin dolmasıdır. İlgili durum ise, TBK'nin 639/5. maddesinde düzenlenmiş ve ortaklık için kararlaştırılmış olan sürenin bitmesiyle ortaklığın sona ereceği açık hüküm altına alınmıştır. Ancak,

³¹⁸ **Tuncer, Selçuk**, Joint Venture Sözleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s.95.

³¹⁹ **Bilici**, s.102.

³²⁰ Bkz. **Dayınlarlı**, s.282.

³²¹ **Arsari, Danyal**, Ortak Girişim Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014, s.31.

³²² **Pulaşlı**, s.41.

tarafklar tayin ettikleri sürenin bitmesinden sonra da faaliyetlerine devam etmek istediği takdirde yeni bir karar almalarıdır. Aksi takdirde, ortak girişimin sona erdiği kabul edilmelidir.

D) Borca Batıklık – İflâs

Ortakların birinin hissesi üzerinde cebri icra başlatılması, bunun haczi veya doğrudan ortağın iflâsı üzerine ortaklık sona erer. Ancak, TBK'nin 639/3. maddesi uyarınca sözleşmede ortaklığın devam edeceğine ilişkin bir hüküm varsa ortaklık devam edebilir. Özetle, tasfiye payı cebri yolu ile takibe uğramışsa veya ortak iflas etmiş veya haciz altında alınmışsa ortaklık sona erecektir. Ancak joint venture sözleşmesinde, diğer ortakların menfaati, sözleşmenin devam etmesi ve borcun ifa edilmesi ile gerçekleşir. Açıklanan nedenle, diğer ortakların ödeme güçlüğü içinde olan ortağın borçlarını ödeyerek bu ortağın ortaklıkta kalmasını ve sözleşmenin devam etmesini sağlayabileceklerinin kabulü gerekir³²³.

E) Haklı Fesih Bildirimi veya Mahkeme Kararı

Ortak girişimin haklı fesih bildirimi veya mahkeme kararı ile sona ermesi gerektiği TBK'nin 639/6. ve 639/7. maddelerinde düzenlemiştir. Şöyle ki, haklı sebeplerin varlığı halinde şirketin süresinin bitmesinden önce veya süresiz adî şirketlerde ortaklardan her biri haklı bir sebebe dayanarak şirketin feshini mahkemeden talep edebilir. Söz konusu olan hüküm emredici hüküm niteliğindedir. Ortaklık sözleşmesinde feshi bildirme hakkı saklı tutulmuş veya ortaklık belirsiz bir süre için ya da ortaklardan birinin ömrü boyunca kurulmuşsa, bir ortağın fesih bildiriminde bulunmasıyla veya haklı sebeplerin bulunması hâlinde, her zaman başkaca koşul aranmaksızın fesih istemi üzerine mahkeme kararıyla ortaklık sona erebilir³²⁴.

³²³ Bkz. **Arsari**, s.32.

³²⁴ Esas sözleşmenin düzenlenmesinden hemen önce taraflar arasında bir anonim şirket kurulacağına ilişkin anlaşmanın adi ortaklık hükümlerine göre değerlendirileceği; anonim şirketin kurulamaması halinde ise, adi ortaklığın konusu elde edilemediği için infisah ve dolayısıyla tasfiye söz konusu olacağı hakkında Gübre Fabrikaları Türk A.Ş. – Insitu Inc. ve Al Maden A.Ş. kararı için bkz. **YHGK**, T. 08.05.1991, E. 1991/11-164, K. 1991/249; ayrıca bkz. **Yargıtay 11. HD**, T. 30.03.1990, E. 1990/1595, K. 1990/3298.

F) Tarafların Rızası

TBK'nin 639/4. maddesi, bir ortaklığın bütün ortakların oybirliğiyle karar vermesiyle sona erebileceğini hüküm altına almaktadır. Bunun için, joint venture için de ortakların tümünün rızası alınarak ortak sona erdirilebilir. Unutulmamalıdır ki, teorik olarak ortakların sonradan alacakları bir kararla ortaklığı sona erdirecekleri kabul edilse bile uygulamada bu sonuç tarafların ortak amacına aykırı düşmektedir. Ortak girişimin ortakları belirli bir işin yapılması için işverene karşı ortaklaşa taahhüt altına girer ve işverene karşı sorumlulukları müteselsildir. Dolayısıyla ortaklığın işin tamamlanmasından önce ortakların alacakları bir kararla sona erdirilmesi halinde işveren, taahhüdün yerine getirilmesini sözleşmeye dayalı girişimlerde joint venture tarafı her bir ortaktan; sermaye katılımlı girişimlerde ise doğrudan ortaklığın kendisinden talep edebilir³²⁵.

G) Ortaklardan Birinin Ölümü

Adi ortaklıklar, şahıs ortaklığı olmaları nedeniyle genel çerçevede tarafların karşılıklı güven ve anlayışı uyarınca birlikteliklerini devam ettirir. Diğer bir deyişle, bu ortaklık tipi kural olarak ortakların kişilğinden kaynaklanan bir ortaklık tipidir³²⁶. Bu itibarla, şirket sözleşmesinde açık bir şart bulunmadığı takdirde şirket kendiliğinden sona erer. Gaiplik durumunda da aynı hüküm ve sonuçlar geçerlidir³²⁷. Ne var ki, ortak girişimlerde sözleşme yapılırken ortaklardan birinin ölmesi durumunda, ortaklığın sona ermeyeceğini belirtilmişse, ortak girişimler mirasçılarla devam edebileceği TBK'nin 639/2. maddesinde açıkça öngörülmüştür.

II. JOINT VENTURE'IN TASFİYESİ

Adi ortaklıkların tasfiyesi, adi ortaklığı meydana getiren ortaklara tasfiye payını talep etme hakkını da beraberinde getirir. Bunun için, kural olarak varsa önce sözleşmedeki hükümlere; sözleşmede herhangi bir hüküm bulunmaması halinde ise yasal düzenlemelere bakılır³²⁸. Joint venture tipi adi ortaklıkların tasfiyesi bakımından genel hükümlerin yanında başkaca düzenlemeler de mevcuttur. Ancak genel çerçevede sırasıyla:

- Ortaklık aktiflerinin tespiti

³²⁵ Kaplan, s.45; ayrıca bkz. Arsari, s.33.

³²⁶ Tandoğan, s.88.

³²⁷ Pulaşlı, s.41.

³²⁸ Pulaşlı, s.31.

- Ortaklık alacaklarının tahsili ve borçların ödenmesi
- Masraf ve avansların iade edilmesi
- Kâr ve zararın paylaşımı

şeklindeki yollar izlenecektir³²⁹.

Tasfiye, ortaklığa ait malvarlığının tamamının paraya çevrilip elde edilen aktiflerle pasiflerinin karşılanması sonucu elde kalan tutarın ortaklar arasında sözleşme ve yasalar doğrultusunda paylaşılmasıdır³³⁰. TBK’de adi ortaklıkların tasfiyesine ilişkin hükümler ise, 642. madde ile 644. maddelerde sayılmıştır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, TBK’nin 642. maddesine göre katılım payı olarak getirilen bir mülkiyet, ortaklığın sona ermesi halinde aynen değil, biçildiği değer üzerinden geri alınır. Buna ilişkin herhangi bir değer belirlenmemişse, mülkiyetin getirildiği dönem üzerinden değer biçme yoluna gidilir. 644/1. maddesi uyarınca ise, tasfiye bütün ortakların elbirliğiyle yapılır. Burada yönetici ortak olup olmamanın bir önemi bulunmamaktadır. Ancak, ortaklık sözleşmesinde, ortaklardan birinin kendi adına ve ortaklık hesabına bazı işlemlerin yapılması öngörülmüş olabilir. O halde, bu ortak ortaklığın sona ermesinden sonra da o işlemleri tek başına yapmak ve diğer ortaklara hesap vermekle yükümlüdür.

Bununla beraber, TBK’nin 644/2. maddesine göre ortaklar tasfiye işlerini bizzat icra etmek zorunda değildir. Bilakis, ortaklar tarafından bu işleri yürütmek üzere tasfiye görevlisi atanabilir. Bu konuda bir anlaşma yoluna gidilememesi halinde ortaklardan her biri yargı yoluna başvurarak tasfiye görevlisinin hâkim tarafından atanmasını talep edebilir.

Tasfiye görevlisi, yerine getirmiş olduğu iş ve işlemler nedeniyle TBK’nin 644/3. maddesi uyarınca ücrete hak kazanır. Tasfiye görevlisine ödenecek ücret, sözleşmeyle belirlenebileceği gibi ortakların oybirliğiyle alacağı bir karar doğrultusunda da öngörülebilir. Aksi durumda, tasfiyenin gerektirdiği emek ile ortaklık malvarlığının geliri göz önünde tutularak hâkim tarafından ortaklık veya ortaklar tarafından müteselsilen karşılanmak üzere ücret belirleme yoluna gidilir. Tasfiye aşamasına ilişkin her uyuşmazlık yargıya konu edilebilir.

³²⁹ Bkz. **Dayınlarlı**, s.352 vd.

³³⁰ **Pulaşlı**, s.45.

İş ortaklıklarının tasfiyesi, KGVT'nin 2.5.2. maddesi uyarınca Borçlar Kanunundaki adi ortaklıkların dağılmasına ilişkin hükümlere göre yapılır³³¹. Mamafih, tüzel kişiliğe sahip olmadıklarından adi şirketlerin kural olarak iflası istenemez. Ancak, adi şirketler bir ticari işletme şeklinde işletiliyor ve ortaklarında bir ticaret unvanı varsa işte o vakit ortakların ticaret siciline kaydedilip kaydedilmediğine bakılmaksızın TTK'nin 12. maddesi çerçevesinde her ortağın iflası istenebilir³³².

Diğer taraftan, KİSK ise tasfiye durumunu teşebbüsler bakımından çeşitli başlıklar altında incelemiştir. Öyle ki, yüklenicinin sözleşmeyi feshetmesi (KİSK m.19), idarenin sözleşmeyi feshetmesi (KİSK m.20) ile sözleşmeden önceki yasak fiil veya davranışlar nedeniyle feshine (KİSK m.21) ilişkin birtakım usulü şart anlatıldıktan sonra tasfiyenin genel hükümlere göre yapılacağı belirtilmiştir.

Adi ortaklıklarda, sona erme nedenlerinden birinin gerçekleşmesiyle ortaklığın sona ermesi üzerine ortaklık amacı henüz ortadan kalkmaz. Buradaki amaç tasfiye amacıdır. Diğer bir deyişle, sona erme halinde de geçici bir süreliğine de olsa ortaklık devam eder³³³.

Buna göre, TBK'nin 202. maddesi uyarınca, ortaklardan herhangi biri veya birkaçının ortaklık işlerini devralması halinde tasfiye söz konusu olmayacaktır. Ayrıca, devreden muaccel borçlar için bildirme veya duyuru tarihinden; müeccel borçlar bakımından ise muacceliyet tarihinden itibaren iki yıl süreyle müteselsil sorumluluğu devam eder.

Joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarında kâr ve zararın paylaşımı bakımından KVG'T'nin 2.5.3. maddesi uyarınca iki farklı ayrıma gidilmesi isabetli olacaktır. Zira adi ortaklıklar, kurumlar vergisi mükellefi olmamalarına karşın katma değer vergisi mükellefi olduğu için ayrı bir defter tutabilmektedirler. Ortaklar, dönem sonlarında ortaya çıkan kâr veya zararı, ortaklıktaki hisseleri oranında paylaşarak kendi hesaplarına dahil etmektedirler.

Öte yandan, iş ortaklıkları ise KVK'da ayrı birer kurum olarak değerlendirilip kurumlar vergisi mükellefi olarak sayılmaktadırlar. Böylece, iş ortaklıklarının faaliyetinden doğan kazançlar, kurumlar vergisine tabi tutulduktan sonra genellikle ortakların hisselerine göre ortaklara dağıtılmaktadır. Kurumlar vergisi mükelleflerinin zararlarının, bu mükelleflerin ortaklarınca indirilebilmesi hiçbir şekilde mümkün olmayıp aynı durum kurumlar vergisi mükellefi iş ortaklıklarının zararları için de geçerlidir.

³³¹ Bkz. Kızılot / Eyüpgiller, s.1018.

³³² Pulaşlı, s.22.

³³³ Yavuz, s.1487.

SONUÇ

Küreselleşmenin etkisiyle beraber teknolojinin hızla gelişmesi, iş hacimlerinin artması ile yeni pazarların doğması hukuki ve iktisadi anlamda birbirinden bağımsız kişi veya kuruluşların bir araya gelerek joint venture ilişkisini doğurmasını sağlamıştır. Yakın zamanda sermaye ve teknik uzmanlık gerektirip aynı zamanda büyük risk taşıyan ulusal ve uluslararası nitelikteki işlerin üstlenebilmesi bakımından sıkça başvurulmuş bir mekanizma haline gelen joint venture hakkında öğretilerde sağlıklı çalışmalar yapıldığı görülmekle beraber özellikle Türk Hukuku'nda joint venture tipi ortak girişimlerin halen çok tanınmadığı ve bilinmediği gözlenmektedir. Zira bu durum uygulamaya, mevzuata ve yargı kararlarına açıkça yansımaktadır.

Mevzuatın oldukça dağınık ve özensiz oluşunun yanında, neredeyse diğer tüm girişimler gibi joint venture sözleşmelerine konu ortaklıkların yalnızca “*ortak girişim*” olarak öngörülmesi Yargı kararlarından henüz husumetin tespiti bakımından dahi zorluklar çıkarmaktadır. Her ne kadar, ihtiyaçlara göre yapılan ve her hukuk düzeninde farklılık gösteren joint venture için katı bir tanım verme yoluna gidilmesi, bu kurumu sınırlayabileceği gibi elde edilen faydayı da azaltabilse de, joint venture ve diğer tüm ortaklıklar için ayrıca ve açıkça tanıma yolu tercih edilmelidir.

Nihayet, kimi yasal metinlerinde “*ortak girişim*” teriminin geniş yorumlanmaya oldukça müsait olduğu görülmektedir. Bunun için, doğması muhtemel ihtilaflarda ortak türünün tespit edilebilmesi bakımından sınırlayıcı değil düzenleyici metinlerin yaratılması oldukça önem arz etmektedir. Kaldı ki, dağınık mevzuat joint venture sözleşmelerine konu iş ortaklıklarının sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesini zorlaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ateş**, Rekabetin Yatay Kısıtlanması, Lisansüstü Tez Serisi No:5, Ankara, 2001.
- Akkurt, Zülal / Akgül, Barış**, Joint Venture ve Konsorsiyum'un Türk Hukuku'ndaki Yeri, Yargıtay Dergisi, C.27, S.4, Ankara, 2001.
- Aksoy, Mehmet Ali**, Ortak Girişimler ve Konsorsiyum Sözleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.
- Aksoy, Nazım**, Joint Venture'mın Türk ve Rus Mevzuatları Açısından Hukuki Tahlili, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.19, Burdur, 2017.
- Akyol, Şener**, Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri) II. Fasikül: Know-How, Management, Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, İstanbul , 1997.
- Akyüz, Şafak**, İş Ortaklıklarının Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008.
- Altay, Sıktı Anlam**, Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Sermaye Katılnalı Ortak Girişimler (Doktora Tezi), İstanbul, 2007.
- Ansay, Tuğrul**, Adi Şirket Ortakları Tacir midir? Ortakların Ticaret Unvanı; Defter Tutma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.3, Ankara, 1968.
- Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan**, Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri, B.10, Ankara, 2014.
- Arat, Ayşe**, İsimli Sözleşmelerin Tamamlanması, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.I, S.2, Kayseri, 2006.
- Arsari, Danyal**, Ortak Girişim Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014.
- Arslan, Begüm Birsan**, Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2009.
- Aslan, İ. Yılmaz**, Rekabet Hukuku Dersleri, B.3, İstanbul, 2010.
- Ayhan, Rıza / Özdamar, Mehmet / Çağlar, Hayrettin**, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, B.8, Ankara, 2015.
- Babayeva, Aide**, Firmaların Uluslararası Düzeyde Yayılma Modellerinde Joint Venture – Ortak Girişim– ve Franchising –Lisans Hakkı– Yöntemlerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2004.
- Barlas, Nami**, Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, B.1, İstanbul, 1998.
- Barlas, Nami**, Çerçeve Sözleşmesi Kavramı ve Çerçeve Sözleşmesinin Özellikleri, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001.

- Başartan, Nesrin**, Şirket Birleşmelerinde Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
- Baz, Salih**, Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukuku'nda Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2018.
- Beamish, Paul**, International Management Text and Cases, Boston, 1991.
- Becker, Herman**, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi İkinci Bölüm Çeşitli Sözleşme İlişkileri Madde 184 – 551 (*Çeviri: Dura, A. Suat*), Yargıtay Yayını No:4, Ankara, 1993.
- Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan**, Şirketler Hukuku, B.9, Bursa, 2013.
- Bilici, Nurettin**, Türk Vergi Sistemi, B.33, Ankara, 2014.
- Bozkurt, Tamer**, Şirketler ve Kooperatifler Hukuku, B.8, İstanbul, 2013.
- Çakır Çelebi, F. Betül**, Joint Venture'nın Hukuki Niteliği, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2, S.2, Ankara, 2017.
- Dalyan, Figen G.**, Çokuluslu İşletmelerin Ülke Dışı Yatırımlarında Joint Venture Yatırımları: Joint Venture Yatırımlarının Faaliyet Gösterilen Ülke ve Çokuluslu İşletme Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1996.
- Daulbayeva, Assel**, Uluslararası Pazara Girişte Ortak Girişimlerin Başarısını Etkileyen Etkenler (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.
- Dayınlarlı, Kemal**, Joint Venture Sözleşmesi, B.3, Ankara, 2007.
- Dayınlarlı, Kemal**, Joint Venture ve İş Ortaklığı Üzerine Bir Hukuki Mütalaa (Ersin Çamoğlu'na Armağan), İstanbul, 2013.
- Demirtaş, Nermin**, Ortak Girişim (Joint Venture) Sözleşmelerinin Türk Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013.
- Durgut, Ramazan / Kaplan, Ahmet Emre**, Adi Şirkette Ortağın Yönetim Yetkisinin Kaldırılması ve Sınırlandırılması, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.12, Kocaeli, 2015.
- Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.15, Ankara, 2018.
- Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2018.
- Eren, Fikret**, İsimli Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, Ankara, 2008.
- Ertem, Özlem**, Application of European Community Competition Law to Joint Ventures (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Gürcanlı, Gürkan Emre / Müngen, Uğur**, İnşaat Sektöründe Ortak Girişimler Üzerine Bir Araştırma, İkinci Yapı İşletmesi Kongresi, İzmir, 2000.

Güven, Kudret / Özdemir, Atalay, Enerji Sağlama Sözleşmelerinde Yan Yükümlülükler ve İşlevi, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.1, Ankara, 2017.

İbragymov, Seyt Abla, Türk ve Ukrayna Hukukunda Joint Venture Sözleşmesinde Tarafların Hak ve Borçları (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.

İlhan, Tülay, Türkiye’de Faaliyette Bulunan Uluslararası Ortak Girişimlerde Örgütsel Değerlerin ve Uygulamaların Toplumsal Değerleri (Doktora Tezi), Trabzon, 2006.

İmregün, Oğuz, Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, İstanbul, 1968.

İslamov, Nazim, Joint Venture (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003.

Jurix, Erişim: 2019, www.jurix.com.tr.

Kaplan, İbrahim, İnşaat Sektöründe Adi Şirket Niteliğindeki Müşterek İş Ortaklığının (Ortak Girişimin) – Joint Venture’ın Sona Ermesi ve Tasfiyesine İlişkin Türk ve İsviçre Doktrin ve İçtihatlarındaki Görüşler (Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan), Ankara, 2006.

Kaplan, İbrahim, İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı (Joint Venure), B.3, Ankara, 2013.

Kayıhan, Şaban, Şirketler Hukuku, B.1, Ankara, 2015.

Kazancı Hukuk Otomasyon, Erişim: 2018 – 2019, www.kazanci.com.

Kılıç, Mustafa, Küreselleşme Sürecinde Ortak Teşebbüsler (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2008.

Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B.18, Ankara, 2014.

Kızılot, Şükrü / Eyüpgiller, Saygın, Ticaret Şirketleri Muhasebesi Vergilendirilmesi Hukuku ve Mevzuatı, Ankara, 1987.

Korkut, Ömer, Türk Hukuku Bakımından Ortak Girişim (Joint Venture) ve İş Ortaklığı, Legal Hukuk Dergisi, 2007.

Köksal, Tunay, Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Sektöründe Kullanılan Çeşitli Uluslararası İş Ortaklığı Modellerinin Hukuki Çerçevesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.1, S.20, Bolu, 2010.

Köksal, Tunay, Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinin Hazırlanması ve Uygulanması Süreci, TBB Dergisi, Ankara, 2013.

Oktay, Saibe, İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 1-2, İstanbul, 1996.

Orazgılıcov, Dövrän, Milletlerarası Doğrudan Yatırımlar Açısından Joint Venture, İzmir, 2006.

Ovacık, Mustafa, İngilizce – Türkçe Hukuk Sözlüğü, B.3, Ankara, 2000.

Önal, Ali / Çapa Sadık, Yabancı Ortaklı Joint Venture'ların (Ortak Girişimlerin) Türk Hukuku Uyarınca Taşınmaz Edinimleri, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Akar Öcal Armağanı), B.1, Eskişehir, 2016.

Özalp, İnan / Saldıraner, Yıldırım / Dereköy, Ahmet Hamdi, Çokuluslu İşletmelerin Geleceğine Bir Çözüm Olarak Joint Venture (Prof. Dr. İlhan Cemalcılar'a Armağan), İstanbul, 1998.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal / Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.10, İstanbul, 2005.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, B.3, Ankara, 2015.

Şahin, Turan, Konsorsiyum Sözleşmesi, TBB Dergisi, Ankara, 2011.

Şahinalp, Kaan, Türk Hukukunda Joint Venture'ların Hukuki Yapısı ve Niteliği ile Joint Venture'larda Karşılaşılan Sorunlar, Yargıtay Dergisi, C.27, S.3, Ankara, 2001.

Şekerci, Sena, Anahtar Teslimi İnşaat Sözleşmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

Şener, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2019.

Tandoğan, Haluk, Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu –Joint Venture– (Prof. Dr. Hikmet Belbez'in Hatırasına Armağan), BATİDER, C.13, S.3-4, Ankara, 1986.

Taslacioğlu, İlker, Türk Hukukunda İş Ortaklığı Olarak Nitelendirilen Joint Venture'ların Vergilendirilmesi, Maliye Dergisi, S.131, Ankara, 1999.

Taslacioğlu, İlker / Şahinalp, Kaan, Türk Hukukunda Joint Venture'ların Hukuki Yapısı ve Niteliği ile Joint Venture'larda Karşılaşılan Sorunlar, Sayıştay Dergisi, S.36, Ankara, 2000.

Tekinalp, Ünal / Tekinalp, Gülören, Joint Venture, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65. Yaş Armağanı, Ankara, 1988.

Tile, Latif, Türk Hukukunda Joint Venture Düzenlemeleri (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013.

Topbaş, Müge, Özel Hukuka İlişkin Yargıtay Kararları, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, İstanbul, 2011.

Tuncer, Selçuk, Joint Venture Sözleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

Tuzluoğlu, Ecehan, Ortak Girişimlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

Yalçın, Azmi, Joint Ventureler (Joint Ventures) ve Türkiye'deki Joint Venturelerde Karşılaşılan Yönetim Sorunlarının Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma (Doktora Tezi), Adana, 1996.

Yavuz, Cevdet, Türk Borçlar Kanunu Özel Hükümler, B.9, İstanbul, 2014.

Yongalık, Aynur, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın "Ticaret Şirketlerinin Tüzel Kişiliği Bulunmayan Bir Ortaklık Yapısı ile İşlettikleri Ticari İşletmelerin Ticaret Sicillerine Tescili Hakkında Tebliğ"i –İç Ticaret: 2009/2– Hakkında Hukuki Değerlendirme, BATİDER, C.25, S.3, Ankara, 2009.

Yıldırım, Ali Haydar, Adi Ortaklıkta Ortakların Denetleme Hakkı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, S.2, İzmir, 2011.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, B.3, Ankara, 2005.

Yılmaz, Lerzan, Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Joint Venture Anlaşmalarının Yorumu ve Hukuki Düzenlemeye Kavuşturulması İhtiyacı, Mahmut Refik Belik'e Armağan, 1993.